

Библиотека
САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Књига 491

НАЈКРАЋЕ ПРИЧЕ 2023

(Приредио Ђорђе Оташевић)

Алма

Београд, 2024

I

**ПРИЧЕ
PRIČE**

Снежана Алексић

БИО ЈЕДНОМ ЈЕДАН ДОБАР НАСЛОВ

У сваком случају, најважније је почети добрим насловом.

Био једном један добар наслов. Онда се појавила госпођа Инспирација и завртела мозак господину Уводу, који је уредно чекао свој ред. Тек тада је наступио умиљати садржај, који је покушавао да прати сумњиву Фабулу. Најгори је био надмоћни Заплет, који нас је дуго држао у Неизвесности, све док се није појавила фантастична Кулминација, лако нас уздижући до госпођице Катарзе, која је предуго чекала.

Господин Решење Заплета је био потупно јасан са својим исказима и убрзо је све било готово.

Детектив Закључак је био сасвим ефектан и убитачан. И нико га није очекивао.

Русомир Арсић

А ВИ?!

По дну мене је небо са звездама од речи и речи. Ја се по њему редовно шетам, додајући му звезду по звезду.

Деси се понекад да изостанем са шетњом, па ми се онда јави жеља да пут који води до неба угасне. Али није баш тако. То ми се само чини, а истина је да је небо саставни део мене и да ми нема излаза из мене.

Оно, ја то и не желим. А што бих пак тако нешто пожеleo, ја још не знам.

А ВИ?!

Ванчо Арсов

ПИСАЦ И ВРЕМЕ

Сваки дан – нова реч. Тешко је измислити, лакше – записати. Животна је свеска богатија, нови читаоци то најбоље знају.

Понекад Писац направи паузу. Тек толико да попије кафу и још једном размисли о наслову. То је заиста важно, по њему га треба запамтити.

По роману о постојању.

Животна књига је људска Вечност!

Милојка Бандука Јововић

НА НЕБЕСКОЈ СОИ

Небеска соа поткочила плаветнило. Кажу, да са ње мајка новорођенче окрене према Београду и вели: „Трбухом за хљебом!“

То му је крштење и причест.

Кад ти се жеља уврти, од рођења, а знаш да је свевремена, свеважећа, и оствариће се.

А што и не би!? Тамо се пензионисао ђедо и његов отац, и онај до њега.

Главни град се нашипи, што вољом, што невољом, да многи почеше отпадати и гасити се као звијезде падалице те грунуше у родни крај као метеори.

Не дај, Боже, неки љуљнуше к'о сателити, и створише орбиту која ће да служи новом поретку у који угураше Земљу као у корпус васкршњих јаја, различито обојених, ишараних шаралком коју не савладаше ни они што су је правили.

Не знају у коју ће боју да их гурну, али само нека избјегне оне три.

Ковање изнова, калеме гдје год се шта прима, шта год ко дода, ваљда ће на нешто личити.

Личити, него што! И крпењачу су звали, лопта.

Винуће се, па кад би личили на балон. Слетјеће негдје, таман на црно, јер црње не може бити.

А загрљај је загрљај. Добро је нека те има ко стиснути, уз срце савити.

Увијек ћеш чути нечији откуцај. Што мора бити твој? И не памтимо кад смо били своји.

Милорад Бибин

ИДИЛА БАНАТСКИХ САЛАША

Средњи Банат. Рано пролеће. Салаш у сеоском атару. Равница. Свитање зоре. Месец високо на небу, огледа се у малој мочвари, обраслој трском и шеваром. Вода мирна и чиста. Јутарњу тишину и мир наруши неки поспани зелени жабац, покушавајући песмом да пробуди зору. Мали салаш у пољу. У соби упаљен фењер. На загрејаној плочи сеоског шпорета цезва за кафу, прву, јутарњу, На столу домаћа ракија и врућ тек извађен хлеб из пекаре. У старом дрвеном кревету, покривен перјаном дуњом спава малишан сањајући дозреле тако сочне трешње. На зиду виси календар испод кога је паук изаткао своју танку свилену мрежу. На прагу куће мало шарено маче поред празне чиније чека прво помужено млеко за доручак. У дну пространог дворишта се стари ислужени ђерам накривио на једну страну и чека да се из њега жедна стока напије. Годинама се клањао извлачећи животну снагу из земље. На крову амбара за кукуруз велики жичани кавез. У преградама пуно голубова. Разврстани по врстама и боји. Висока класа. Спремни за изложбе. Кљуцају последње семенке од јуче, припремајући порције за нова следовања. У гнездима мали голуждрави голубићи зијају чекајући топли залагај брижних мајки. Комшијски црни мачак се пришуњао кавезу и чека прилику како би омрсио своје дугачке, неговане бркове. Из мале, дрвене кућице будно га посматра шаров, спреман да отера непозваног госта. Патке се у дугој, белој колони упутише ка мочвари на прво јутарње купање. На путу до мочваре, онако уз пут, откину неку травку или прогутају неког инсекта. Улазак у мочвару је силовит. Прска вода на све стране. Праве се велики пенушави таласи. Мочвара се об-

радовала раној посети. Јато домаћих патака попут белих лабудова крстари мочваром. Процвали локвањи употпуњују јутарњу идилу банатских салаша...

Ристо Блажевски Тоде

КОМЕ ТРЕБА ПОМАГАТИ

Гледам типа, ма какав тип, дрипац, обични дрипац, дрипчић, стар, стар-престар, мени непознат, мали, малецак, онакав – никакав, исправљен пред мене, и питам се: за шта би ми био потребан? Такав сићушан, па још у одело и са белим шеширићем, само што застаде, (очигледно је било да му се журило, због неког зорта, шта ли), и одмах започе да вапи и моли:

– Овако и овако – каже, – треба ми то и тоо, па ви то – сигуран сам да знате, па и другима сте то чинили! – па ово, па оно...

А ја, измерим га – очима, на брзину, и закључујем (исто тако на брзину), да од њега нећу имати никакве користи – ни сада ни у будуће, па експресно, ето – баш ако хоћете неучтиво и грубо, откачим га кратким рафалом:

– Не знам, немам појма нисам одавде!

С тим разговор би завршен с њим.

Тако, ја са сваким – оваквим, толико и тако разговарам. Е сада ви ћете рећи зашто нисте помогли човеку – а могли сте, па то није хумано, па то није културно, па ми се требамо помагати између себе. Паа... ово, паа оно... Хајде, хајде... јел имате још?

– А да вас питам ја нешто:

– Зашто треба да ја губим своје драгоцено време са сваким, па и са оваквим кад немам ама баш било какве користи од њих? А?

Дејан Богојевић

ОСТРВЦЕ

На фотографији 532-A/7 су острвца. Јасно се виде линије, природне границе које их раздвајају. Острвца нису иста ни по величини ни по облику. Груписана су и образују линију сличну линији удице.

На острвцима људи се хране рибом. Нема супермаркета, аутомобилске индустрије нити рудника. Ваздух је потпуно чист.

Населио сам се на једном од њих – острвце у облику звезде.

Споразумевао сам се са становницима на њиховом језику као да сам већ живео ту. Јео сам пресну рибу. Записивао стихове. Ноћима сам често чуо песму и глас моје мајке. Као да је живела у близини.

Јованка Божић

РАТАР

Растављање речи **РАТАР** на унутрашња значења открива све елементе, које чине садржај појма.

РАТАР за сваки **АР** води **РАТ**, јер цели **АТАР** напада **ТАР**. Сезонска **РАТА** му је наплата.

А он, Бог **РА** на седлу **АТА**, језди највишем – ни **ТАРА** му није равна.

ТА, разборити ратар хоће свет да нахрани!

Ивана Бојовић

КРОЗ ОДШКРИНУТА ВРАТА

Тако је весело и раздрагано загрлила мог деду да сам морала мало више да одшкринем врата. Говорила је звонким и јасним гласом, а мој Дико је све време, незаинтересовано, пиљио у дужину њене сукње. Прво му испадну новине, те пакла цигарета, а на крају је оборио и моју перницу. Жена се слатко смејала и још једном прекрстила ноге. Мало сам само одшкринула врата да боље пратим ситуацију, а мој брат Лука престао да дише. Гвири кроз кључаоницу. Никада није видео тако збуњеног деду. Причали су просто и једноставно о: пијаци, ценама, новцу, преварама, Пери Трти и Јоци Бумбару, земунским скитницама, гласању, мом рођендану, некој мафији, лековима, бојкоту, школи, неправди... У позадини собе тихо је свирала музика, а ваздух је титрао од милине и мириса кафе. Остали су заробљени у тој слици док су негде тамо на планети гинули људи, рушили се дечији снови и успомене, изливале реке и вулкани... тутњало тло под ногама... Свет се растакао у хиљаду боја, али то се њих више није дотицало.

– Мислим да му се жена свиђа – рекох Луки.

– Како знаш? – збуњено упита мој брат.

– Деда непрестано мења канале, управо је просуо кафу и отворио свој омиљени слаткиш, који никоме не да... Ауууууу, Лукаааааа, заааамислииии, управо је пољубио у образ!!!

– Ух, шта то значи?!

– Ћути, кад не знаш! Једва чекам да испричамо мами!

Излетела сам и појурила право у загрљај нашој новој комшиници. Не знам ни сама зашто сам то урадила. Коначно

да се нека жена допадне и мом деди, а не да живи сам као Робинсон Крусо.

Ех, после толико година, сада знам да се иза простих и безначајних речи одвијала права уметност завођења, читави реторички, оргазмички моменти, тајио се један нови, заједнички живот.

Ми, деца, можемо то увек да наслутимо!

Живко Букоња

НИКО НЕ ЗНА

Бошков отац је службеник запослен у државној управи, желео је да му син буде славни пијаниста, кад то већ није могао он. На захтев оца, Бошко је завршио нижу и средњу музичку школу. Знао је да је талентован, али не толико да би постао славан. Није имао апсолутни слух, музику је доживљавао визуелно, видео је звук. Отац је питао професора, шта мисли о Бошковој будућности. Професор, који није желео да разочара оца, одговорио је:

„Волео бих да присуствујем његовом концерту кроз двадесет година, ако га одржи у нашој земљи“. Подигао је притом обе руке увис, као знак Бошковог високог узлета.

Очева срећа није дуго трајала, Бошко је рекао да неће наставити школовање на музичкој академији, запослиће се. Ипак, једне ноћи десио се неочекивани обрт. Читао је књигу и са њом у руци заспао. У сну је јасно чуо музику и видео себе како компонује. Пробуђен, у нотну свеску бележио је ноте и речи које прате мелодију. То је био почетак његове сјајне каријере певача и композитора популарне музике. У врх га винула песма: „Нико не зна.“ Није желео да објашњава откуд му идеја за текст те песме, али се поверио другу из детињства:

„Знам да се сећаш оне жене која је једног лета ходала улицама нашег малог града и певала. Често је шетала тротоаром између семафора преко пута градске библиотеке и Робне куће, и непрестано певала. Помислио сам да је тужна, радост је кратког века, а туга траје. Желео сам да чујем о чему пева. Искористио сам прилику када је села на клупу, сео до ње и једва чуо речи: „Нико не зна моју тугу...“, остало нисам чуо.

Застала је, показала руком према пролазницима и рекла: „Срећни људи, не морају да певају.“ Па, друже мој, јасно ти је како је настала песма, коју сам неко време носио у себи.“

Заборавио је да му каже да је сретан што не мора да пева, већ то чини зато што жели, али нека, рећи ће то други пут.

Ивана Васић

РАВНОДНЕВИЦА

Постоје два дана у години када су дан и ноћ исти. Исте дужине, истог распона, потпуно сложни, разумни и свесни да су подједнако битни. Знају они то, али та два дана су подсетник да то не забораве.

У тим данима њихова тежина подједнако належе на онај уски, мали пролаз између светова, између светла и таме. Пролаз је тада затворен и то је посебан тренутак мира између овог и оног света, они су тада на посебан начин истовремено јасно раздвојени, а потпуно спојени. У тај један дан и једну ноћ, светлост и мрак једнако трају; дан у ком ноћ равнује и ноћ када дан правнује.

Људи од земље у та два дана обављају посебан обред.

Али који, никада вам неће рећи. То је толико тајновито да се и њима неретко чини да су само сањали.

Момир Васић

ДА ТИ ПРИЧАМ НЕ БИ МИ ВЈЕРОВАО

Да ти причам, не би ми вјеровао. А што да ти и причам кад нећеш вјеровати. А и да вјерујеш, каква ми корист од тога. Кога још брига за моју причу, цаба зубе тупим, што народ каже – пси лају, каравани пролазе. Оно јесте, прича је да се прича, али мораш да имаш и коме да је испричаш. Овако цаба ти је причати упразно. А баш сам мислио да ти испричам, али можда неки други пут кад будемо расположенији за причу.

Милан Влајковић

ШТА САМ ПРЕ НЕКИ ДАН ВИДЕО

Испричаћу вам... Нећу да кријем.

Доживео сам после силног времена да будем без овог проклетог ланца, кобајаги на слободи. Газда ми из чистог мира био великодушан, не знам шта му би. Омогућио да будем слободан, свој... Макар на кратко...

Зато сам пожелео да обиђем места где сам некад био.... водио друштвени живот... Да сретнем неко од своје силне деце, зашто не и неку мајку... Тако одох до реке да се најурцам по трави, видим старо друштво...

Кад... Видим тамо нека гужва, неки сабор, смотра, шта ли је... а оно ми, мој сој, род... и ужас. Гледам гужву, гледам, гледам... не могу да верујем... Ми... са локнама... перлама, подвезицама... шишкама... па ешарпе, капутићи, повоци, ланци, брњице... Е, глупи пасји створе, не издржах да не кажем. Шта си себи дозволио, шта си дозволио да ти људи раде... Још се ови несретници радују, поскакују, вероватно у себи певају од среће што су ту и такви шарени. А оно само лудило и ништа више. А кобајаги ти си животиња са интелигенцијом, чак та прича иде дотле, а и ја верујем у то или бар сам веровао до скора, док нисам мућнуо ову своју просту пасју главу, да си ти по памети одах иза човека... Еееее... Не, не рекох себи... Ти глупи пасји створе ниси ни паметан, ни мудар, ти си глуп као гуска, ћурка, обична си будала, срљаш, срљаш, пристајеш на све, на оно што нико нормалан не би ни у сну пристао. Ти си обична пропала душа, и ништа више. Изгледа да си много неспособнији више него што се мисли, па ништа не умеш и не знаш сам, већ све смеш или можеш само

уз човека, па си се убедио у међувремену да тако и мораш, данас с репом, без репа, са локнама, перлама... Ужас живи.

Када сам видео сву ту несрећу, одмах сам се вратио, пожелео да умрем, ма још горе, пожелео сам да затражим да ме вежу у овом ћошку, не једним ланцем него с пет њих, и да овде на сунцу, леду и свакој другој несрећи више не видим бели свет, да не гледам нашу бруку. И срамоту. Никад, никад...

Нећу да кријем....

Младен Диклић

МАТРИКС ИЛИ...

Време је искрено покајање, исповест... Свођење рачуна... Но, коме?

Избор нам је дат. Сами бирамо страну којој ћемо се приклонити. Или не? Да ли је то већ унапред одређено? Ко смо? Космос холограмски? Где смо?

Компјутерска симулација смо? Скуп пиксела у свеопштом хаосу? Шта год... И како год. Свакако имамо само два пута: бирајте!

Уколико и то није већ записано – седам за компјутер.

Мија Драгишић Драгиња

СУТРА

Док кроз крошњу брезе посматрам како се пробијају последњи зраци пламтећег сунца, питам се јесам ли увек ишла за својим сновима, остварила своје жеље? Нисам. Да ли сам трчала по савете који ми нису донели никакво добро. Јесам. Своје путеве газимо сами, журно, спотичући се, полако, корак по корак, кроз дане, месеце и године, срећни или очајни, добри или лоши. Свако сутра носи своје планове, ми смо тек коцкица у вечној слагалици. Понекад се не уклапамо у слику, али ипак имамо своје место у том мозаику који се често прекрасан и жељан склопи пред нашим очима. И тад си срећан што си баш тај који јеси, што си део целине. Али увек идемо у непознато ма колико се упињали да разоткријемо будућност.

И овај проблем око новог пројекта што ме изједа вечерас нестаће. Свако сутра брише своје јуче. Зато нек тече време, нек ме милују ови зраци одлазећег сунца, нек одагнају све, ружно и лепо, прошло и будуће, све поништити у малу црну тачку на рубу мисли. Полако се гасим баш као и природа и тонем у склад овог савршеног тренутка.

Магда Ђорђевић

ГАРАВУШО! (ИВАНА)

Никад немој да заборавиш неке људе у свом мимоходу, оне које бескрајно волиш и тако за навек. И оне које односи пут низбрдо, трептај твога ока као трун, само климнеш главом за кратак поздрав... и ништа више. Толико трају у твом видику.

Али, и њима си нешто значила, на свој начин.

Не заборави да неки људи ипак одрже своја обећања, због којих сопствене трибине руше. Ипак остају „велики људи“.

Твоја смиреност грофице, твоје чини лафице, твоја толеранција, путоказ очима, навођење до спасења, избављења. Ти си скретница, смерница пута, узвишеност до спаса...

Твоја дела бескрајног другарства, твоја љутња... неуморна прича равномерног, баршунастог тона. Окренула си леђа округлости. А шта је то освета... гордост.

На дан свог венчања сети се неких драгих људи, мале варошице, свих оних којима је стало до твоје среће, што су се сјатили око твоје душе, оних циркона на твојој огрлици, твојих пријатеља што ће исто тако блистати од среће с тобом кад будеш јавно признала љубав из твојих леђа одлуке, после речи „ДА“, БРАЧНЕ ЗАКЛЕТВЕ. Љубиће те сви они који су ту уз тебе и они који нису ту тада, али истим сјајем блистају са твојом срећом.

Последњи рођендан девојаштва, нема репризу више.

Врлина је праштати, а ти то умеш. Ако смо те некад неукошћу својом ненамерно љутили, одбиј нам на људску глу-

пост. Кад једном одеш, памти нас к'о пријатеље, јер смо ти то доиста и били.

ОСТАНИ УВЕК ИСТА, ГАРАВУШО!

Кад узлетиш до висина, до титула и звања, сети се неких теби драгих људи, мале варошице и тако за навек.

Живко Ђуза

РАСКИД

Све је почело наоко безазленом свађом. Онда су неспоразуми учестали, навирали као бујица. Она је вјеровала да је он, а он је био убијеђен да је она направила први погрешан корак. Били су то знаци да веза полагаано пуца. Након извјесног времена наступило је затишје, али нико не попушта. Нико не хтједе учинити први корак према помирењу. Због неучињеног корака остадоше у сталном раскораку.

Драгиша Ераковић

ДРУШТВО

Док је ишао поред реке, нигде не журећи и без икаквог циља, сrete некадашњег колегу, који закључи.

- Сам си?
- Сам – потврди овај.
- Виђаш ли неког од знаних?
- Не.
- Значи никога не срећеш – закључи он.
- Да.
- Са ким се дужиш?
- Сам са собом – одговори он мрзовољно.
- И како ти је?
- Нисам неко друштво.

Љиљана Живковић

ПОГРЕШНО, НЕДЕФИНИСАНО, БОЛЕСНО

Не могу да верујем да ти се све то дешава.

Не знам ни ја. Први пут. Имам лош предосећај.

То без даљњег, али како ћеш да изађеш из те свињарије?

Ни то не знам.

Прекини сваки контакт. Крени од почетка. Скроз. Заборави све што је било. Замисли да тек излазиш из средње школе.

Мораћу, изгледа.

Обавезно иди на богослужења, читај молитве, храни се здраво. И немој никоме причати о томе. Нек остане закопано.

Хвала ти. Прави си пријатељ. Мало ми лакше.

Не знам шта друго да ти кажем. За сваку кризу има решење.

Биљана Јаковљевић

КРОЗ МАЛИ ПРОЗОР

Гледам кроз мали прозор и дању и ноћу. Размишљам зашто сам у затвору. Зашто седим овде? Ништа нисам урадио.

Уредно плаћам порез и рачуне. Не пијем, не пушим, чувам природу.

Увек пропустим старије и мајке са децом. Љубазан сам са свима.

Немам проблема са паркирањем.

У школи сам увек био миран и тих. На факултету најбољи, који полаже у предроку.

Мора да је закон о добробити животиња.

„Јебао сам јежа!“

Славица Јовановић

СТРШЉЕН. У ТРАВИ

Данима стршљенови надлеташе изнад сијалице у кухињи, ходнику, у тераси, исписујући своје вртикугове, непогрешиво играјући свој плес. Са страхопоштовањем посматрам једног најупорнијег заробљеног у своје божанске летове како се неопрезно спушта на под. И ту видим шансу, посипам га санитаром зелене боје и успевам у науму елиминисања. Посматрам стршљена како се бори за живот безуспешно покушавајући да узлети до престанка муцања тог сада беспомоћног бића у светлуцавим зеленим капима санитара. Сутрадан после тог догађаја на чесми сам пумпала воду и приметила сам у капљицама воде по зеленој трави стршљена који као да је говорио телепатијом: – Зашто си ме убила, ја сам тебе штитио и само сам желео да се напијем свеже воде, овде сам само по воду долазио. А види ме сад у капљицама зелене траве, зато не иди боса, ми смо свугде и безопасни смо, само у самоодбрани пружимо отпор.

Као да СТРШЉЕН говори. Тај мали занесењак, заљубљен у вреле дане, у капљице воде, тај извор живота. Божанско мало беспомоћно биће, које без устручавања долеће пред наше куће и као да има компас иде својим зацртаним путањма и никог не дира сем у самоодбрани, бржи од своје сенке и бистре сузе покајања коју је успео да измами.

Немања Лагунџин

КЛИКЕР

Када ме је мука потиснула у поднебесја, дубоко сам се, у очају, загњурио у давнину, прокопао призивања и издахнуо Кликер. Кликер бљешти, докотрља се, осветли собу и осмех, а онда се откотрља, сејући надреалну игру ишчекивања. Што се више врти међ' длановима, то је сјајнији, те га и прсти ишту са већом чежњом. И Кликер поче да пупи остављајући пустош иза својих колотрага, онда се прекри златном патином тражећи свој откуп по цени Дуката. Напослетку покорно спустих поглед, да ми зраци не спрже очи, док се Кликер столицо на Небу, постајући Сунце.

Дајана Лазаревић

СРЕЋНЕ ПАТКЕ

ЗА И. Ч.

– Све је у перспективи посматрања, – рекао је професор. – Сто људи да поставиш на овај мост, свако би другачије описивао свет око себе. Судили би по ономе што је у њима, а не заиста око њих. Када хоћу да сазнам какав је неко човек, само му покажем ове патке и питам га шта види.

Хладна, замућена речица тече ивицом оголелог Централног парка. По води се расуле шарене патке. Гледају ситним црним очима на шетаче и повремено квачу.

– То су срећне патке, – рекла сам.

И професор се искрено замислио: – Хм, чуо сам разне погледе, али никада да су патке срећне... Пливају по мутној, прљавој води, хране се мрвицама које људи бацају. Не селе се на југ, једва да лете уопште. Угојене су и тешке, осим у парку – природу нису осетиле.

– Можда је то истина, – почела сам да браним свој став. – Али видите, вода је замућена јер је зимски период. Патке се не селе на југ, у граду им је топлије. Хране имају у изобилју, људи дају. Немају природне непријатеље, угојиле су се од безбрижног живота. У пролеће свака од њих води по десет пачића. Да им је овде лоше, одселиле би се или би изумрле.

А патке као да су осетиле да причамо о њима, почеле су да се приближавају. Нисам држала у рукама никакву храну, али патка ми је свеједно кљуцнула шаку и наставила својим путем...

Месеци су пролазили. Професор је имао тешку операцију тог пролећа. Мучила ме је даљина и немогућност да му помогнем. Молила сам Бога да се професор опорави.

До јесени је био стабилан и вратио се на посао. И мени је, 2.500 километара удаљеној, лакнуло. Писала сам му сваког дана са новостима из свог живота и питањем како му је здравље.

– Данас сам, – пише професор, – прошетао по парку после наставе. Било је лепо време, река се избистрила. Хранио сам твоје срећне патке...

Душан Леон-Ћитић

РЕЦЕПТ ЗА ЖИВОТ

За почетак, склоните мед и млеко, јер њих нема у овој смеси. Потребна су вам велика јаја, да сте тврд орах и ако издржите, заслужићете чварке. Док сте још свеже месо, утрљаће вам соли на рану и добро вам забиберити, све док не останете у голој води. Тада је време да мало мућнете главом, да се добро опарите све док вас не запече савест и да се смејете на брашно. Мораћете много да мељете и да јурите шаргарепу на штапу или ћете обрати бостан. У неком тренутку ћете завршити у купусу и послати све у першун, а онда ће вас засути труо парадајз. Румене јагодице и лук на очи вам неће помоћи, јер се све углавном своди на кисело грожђе. Повремено треба прихватити и шљиву на врату или врућ кромпир, а онда сте стигли до костију и коже. Кад будете личили на швајцарски сир, додајте две шаке јада, гађајте све хлебом и мешајте ноћима у сну. Кад вам на крају буде прекипело, време је да баците кашику.

Гордана Љубичић

***

Има тренутака када зажалим што са собом не носим фото-апарат. Или што нисам вична у прављењу слика путем мобилног телефона. Призори које желим да овековечим готово увек се појављују у тренутку када некуда путујем и када не могу да реагујем брзо како би требало. Данас, на пример, пролазим аутомобилом поред једног аутобуског стајалишта на путу од села ка граду. Врућина упекла, асфалт гори, а и људи нема – ваљда знају да аутобус неће скоро наићи. И баш док мислим како је тешко онима који путују а немају свој аутомобил, видим нешто на поменутом стајалишту што ми за тренутак изгледа надреално. Неко је донео некакву стару столицу, вероватно бачену на ђубре, и ставио је под надстрешницу поменутог стајалишта. Столица похабана, мебл поцепан и вуна испод њега делимично испала. Нема никакву материјалну вредност, а ни сентименталну, очигледно. Али има употребну. Колико ли уморних, старијих људи седне на њу док чека аутобус. Није им важно чија је била, ни то што је тако офуцана. Захвални су за тренутак одмора који им та времешна столица пружа на овој врелини. Да ли ће столица ту дочекати и зиму, не знамо. Али идеја је одлична. Неко очигледно има искуства са чекањем аутобуса.

Ал де Љута

КОЛЕВКА

Када је касно поподне стигао, поглед му се окаменио пред зидинама које су биле као споменик минулог времена. Зидине које су сваког дана претиле да падну. Беле мрље подсећале су да су сви зидови некада били беспрекорно окречени. Врата и капци на прозорима, висили су, готово сасвим разлупани, накривљени, спремни да се стропоштају на земљу. А бунар скривен под густим наслагама лишћа, све више се пунио земљом и камењем. Неколико воћака које су некада биле савијених грана од тежине плодова, сада су биле само стабла са мало кржљавих грана. Из рушевине коју су ветар и време све више нагризали, провиривали су остаци трулих греда

Од када је, у колони, под морањем, напустио село, више се није вратио. У утроби рушевина је зарасла коров. У том коровишту множили су се несметано: гуштери, огромне бубе, велики пауци, пољски мишеви, па чак и змије. А некада ту се чуо његов први плач, направљен је први корак, чула се прва песма, Ту се одвијало детињство, младост, потомство и све што је имао у животу.

Владимир Максимовић

КАЗАЛИШТЕ

Седела је у башти кафеа за столом преко пута његовог. Гледала га је, смешкала се. Све је било дискретно да њено друштво не види.

Спустила би руку до чланка на ноzi око којег је био златни ланчић, прстима би повлачила по кожи ка колелу, затим би вртила тај ланац. Лицем је гестикулирала као да је у љубавном чину. И уз све те покрете гледала према њему.

Устала је и кренула унутра, окренула је главу као да га зове. Размишљао је како да реагује. Седео је са својим друштвом. По други пут када је устала и пошла унутра опет је дала знак да дође. Двоумио се. Није је познавао. Била је видљиво старија од њега.

Нешто несвесно га је подигло и ушао је из баште у кафе. Стајала је за шанком и типкала на телефону. Прошао је поред ње према тоалету. Правила се да га не види. Помислио је да је погрешио и да сва та њена тајна комуникација није била за њега. У повратку пролазећи поред ње само му је шапнула: дај ми телефон. Брзо је меморисала број. Вратио се друштву за сто. Горео је од узбуђења.

Иван Максимовић

СЕЧЕЊЕ СЕНКИ

Сечење сенки је озбиљан посао коме се у друштву не придаје никакав значај. Чак се ни са подсмехом не гледа на њега. Једноставно се сматра одувек присутном појавом. А није баш тако. Он се одвија по унапред утврђеном распореду стално дежурних секача – Мареза, који обављају такве послове. Увек.

Данас, међутим, има одређених проблема. Магла се спустила ниско, као да се просула по земљи. Једва да се може и проћи кроз њу од накупљене густине а камо ли сећи или окројити коју сенку. Тако влажна, без приметних тешкоћа, земља их је редом упијала у себе. Сечиво би се лепило за влажну сенку а она би, као да се топи, склизнула низ њега и тихо нестала у земљи... Проблем се морао решавати у ходу.

Неко од секача се досети, као што то обично и бива, и дозваше решење. То је био радник партнерског предузећа, дугогодишњи и професионални Растурач магле. Он се одазва позиву крајње одговорно. Обукао је своје одело, понео актовку са собом и што је пре могао појавио се на лицу места. Од густе магле није се могло видети како је то урадио, међутим, магла убрзо беше развејана као магијом.

Задовољство Мареза се, брзо као што је и плануло, застави на узлазној путањи и поче драматично да опада по скали еуфоричног кад су видели да је земља још увек влажна и да се сенке с муком превлаче преко ње, западајући у свежи глиб.

Са осмехом морског вука, растурач магле их потапша по рамену, умири и рече да, док попију по једну, све ће се само уредити и моћи ће уобичајено да наставе са својим по-

слом. Уз благо климање главе у знак пристанка али и сумњи-
чавости, Марези послушаше и урадише као што рече. Шта су
друго и могли?

Сачекаће да свет изрони из вечерњег полумрака...

Није прошло дуго док се нису уверили у његове речи и
наставили посао по идеалним условима за то.

Славица Максић

ЉУБАВ НА РЕЧИМА

„Не волиш ме“, каже и почиње да плаче. Збуњена, покушавам да је умирим на најглупљи могући начин, како већ реагују одрасли који су у међувремену заборавили дечије муке и страхове: „Наравно да те волим, одакле ти сада то?“

„Никад ми не кажеш“, одвраћа између јецаја. Шта хоће данашња деца, мислим у себи, док ми реч *никад* одзвања у ушима. „Рекла си да њу волиш, а мени ниси“, наставља да плаче озлојеђена девојчица, показујући на своју млађу сестру. Не могу да дозовем у свест да сам скоро употребила те речи нити имам обичај да се тако изражавам. Небитно. Ако она памти, значи да сам рекла или, још горе, да је тако разумела шта год да сам рекла. Прибирам се у тренутку и подсећам је како сам малочас изјавила да је волим и да су то обе чуле, надајући се да је необориви доказ на мојој страни, те да је примирје на помолу.

Мала клима главом у знак одобравања, али се старија не предаје. Нижу се оптужбе на мој рачун, а суза сузу стиже: „Не важи се, не! Њој си рекла прво, њу волиш више од мене!“ Шта сад? Шта год да кажеш, кајаћеш се.

Данко Б. Марин

ПУДЕРОМ НА НОБ

Савезници послаше падобранима помоћ нама, напаћеним Титовим борцима.

Другарице и другови вешто нађоше помоћ из неба палу за наставак борбе против окупатора, домаћих издајника и класних непријатеља.

Декадентни капиталисти уз зарђало оружје, буђаву ћебад, послаше и мању количину брашна. Мирисало је на разврат декаденције. Запевасмо „Америка и Енглеска биће земља пролетерска“ после говора комесара, друга Корчагина. Непријатељи да су нас чули, трајно би одбацили униформе и оружје! Несавладива је снага партизанског морала.

Другарице партизанке спремиле су од капиталистичког брашна крув, крух, хлеб... Био је помешан са струготинама дрвета, мекињама, чудног укуса. Сити, с аромом напарфемисаног, пропадајућег империјализма у устима „Америка и Енглеска“ поново запевамо.

Много година после НОБ-е сазнадосмо више о савезничком брашну. Звало се, а и данас се зове пудер (за лице).

Слобода није певала као што су борци за слободу певали о њој.

Петар Марковић

БОРАЦ

У сали се десетак дечака и девојчица загревало пред тренинг. Он је везао свој зелени појас и ушао у салу. Многи су прекинули своје вежбе да би га поздравили. Волео је свој клуб, са радошћу се припремао за наредно полагање. Четири године похађа аикидо и стекао је многе другаре са којима се дружи и ван тренинга. Све је дивно, осим пресвлачења након тренинга. Тада долази старија група и ако није довољно брз да изађе пре него што они уђу, следи гурање, увртање ушију и руку.

Није смео да каже родитељима јер су му запретили. Ни тренер му не би веровао; у тој групи је и тренера син. Уверавао је данима себе да је то искушење за његову истрајност и да прави аикидо борац не прави проблем од било чега. И са стрепњом одлазио сваки други дан тамо. По нову дозу кињења и преиспитивања.

– Да је то заиста проблем, моји би то већ видели. А како да виде, ако им не покажем?

– Ако им навестим, испашћу слабић. Ако им не кажем, пући ћу.

Данас је дошао са циљем да нешто промени и прекине ту мучну игру без граница. Намерно је одуговлачио са пресвлачењем како би дошло што више дечака које његово присуство иритира.

– Мали, пожуре, нема места за нас – рекао је Х изазивачки.

– Плаћам исто као и ви за тренинг, могу да останем колико желим – рекао је, чинило му се, веома мирно.

– Ти се то правиш нешто паметан – приђе му У и унесе му се у лице.

– Не морам да се правим, јер јесам паметан – одговори он, трудећи се да звучи нехајно.

– Овде неко тражи невољу – огласи се Х и ухвати га за уво.

Повукао га је снажно да се једва суздржао да не викне. Иако већ потпуно одевен, извео је један од тежих захвата, који набусити младић није очекивао. Оборио га је на земљу, онемогућивши му померање и држећи му руке на леђима. Охрабрен, погледао је другог младића и рекао:

– Пожури, закаснићеш на тренинг.

Узео је свој ранац и на вратима се осврнуо. Док су сви избегавали његов поглед, Х се постиђено подизао са земље. Изашао је из клуба и са олакшањем закључио да прави аикидо борац решава проблем сам и на свој начин. Дошао је кући и рекао да више неће ићи у тај клуб. Не сачекавши потпитања, додао је – прави борац зна када је прави тренутак да напусти борбу и окрене нови лист.

Лука Мацановић

ПРЕПУШТАЊЕ

Између шуме и језера се протеже узак земљани пут. Нестаје у измаглици која је пригушила мјесечину. Крошње се злокобно њишу.

Усамљена врба, преко пута шуме, шара граном по површини воде.

Ништа се не оцртава. Шаре нестају у спокоју.

Нагиње се. Притиска оловком папир.

Језеро је вуче себи.

Она се предаје миру језера.

Љиљана Милосављевић

О ВЕЛИКОМ И МАЛОМ

Одлазак на бувљак ми је прешао у навику. Верујем, као и многим женама. У почетку ме је притискало свашта од виђеног. Жао ми је било и света који продаје и нас који купујемо. Никада нисам умела да се цењкам, и да преврћем по изложеним стварима. Гледам тако у пролазу, па шта ми за око загне. Обично кренем да потражим једно а купим друго, често и што ми не треба. Кажу то је уобичајено. Све што на себи носим је са бувљака. А тек колико имам својих ствари из младости, чаша, сервиса, столњака, могла бих кафану да отворим. Не треба никоме. Прошла мода свему што имам, па и мени.

Кад је сунчан дан и пири ветрић, баш имам леп осећај ширине. Заборавим на све. А сретнем многе пријатеље и познанике, које ретко имам прилике да сретнем на другим местима. Јуче дечко моли мајку да му купи пехар, повелики. Мајка му објашњава да то треба да се заслужи, али дете хоће баш тај што се на сунцу пресијава.

Загледам наслове многих књига, подсећам се шта сам све прочитала. Ни сама не верујем. И углавном купим по неку. А чувам своје лектире још из основне школе, кад је то било?! Не треба ни то никоме. Све се променило. Нове књиге у моди. Поглед ми паде на књигу поезије Дучића. Имам код куће, али оваких корица немам. А нова. Неки кажу како узимаш књигу са бувљака, ко зна колико је руку прошла. Из Библиотеке су исто прошле кроз многе руке, па шта?

– Колико кошта? – питам.

– Мале педесет динара, велике сто – рече човек. Пружих му новчаницу цене дневног листа, уз коментар, важно је шта у њима пише. Брига њега и тако је неко, све то бацио у ђубре.

Зоран Милошевић

ОДСУСТВО ШАПТАЧА

Неке теме се наметну саме од себе. Дугогодишњи рад са студентима наводио ме је на помисао да нешто није у реду са нашом памећу. Потражио сам одговор у научним часописима и нашао истраживања која говоре да у свету опада интелигенција људи (осим у Кини и Кореји). О томе сам објавио и свој научни рад, превео неколико чланака на ову тему, али ништа значајно се није променило. Нико ово није схватио као озбиљан проблем.

Ових дана имао сам испит на факултету, и реч по реч, видим да студенти недовољно познају материју. Окренем на шалу. Кажем им: „Када сам почео да радим као професор, 1991. године, држао сам први испит студентима. Полагали су у амфитеатру са степенасто поређаним клупама. Из прве клупе се одговара, наредне три су за припрему студената за одговарање, остали чекају свој ред.

Прва одговара једна симпатична студенткиња и закључујем да се није претргла од учења. Међутим, један од три студента који су се припремали да одговарају примакао јој се и шапуће. Све видим, али се правим невешт и гледам у плафон не би ли колегиница „прокинула“. Доносим одлуку да је „оборим“, али упитах: „Шта Вам је тај дечко?“

Она се нагну према мени и упита: „Који, професоре?“

Ја се нагнем ка њој и кажем: „Па тај, што Вам шапуће.“

Она се осврну са дозом презира на лицу, наже се ка мени и рече: „Резервни играч!“

Тридесет и три године касније – поново држим испит. Студенти нису ни покушали да прочитају књигу. Испричам им догађај из 1991. године. Настаде смех, а једна студенткиња додаде: „Професоре, знате ли у чему је разлика?“

Одговорих да не знам.

„Овде нема шаптача!“

Жељко Н. Митровић

ПОДМАЗИВАЊЕ ИЗМЕЂУ БИХЕВИОРИЗМА И КАПИТАЛИЗМА

- Подмазивао код мене шрафове, а сада власник банке!
- рече изненада чичица у аутобусу.
- Које банке? – питам.
- ШИК БАНКЕ!
- Шећерко?
- Он!

Сетих се наслова књиге *Још шрафова за разумевање људског понашања*. Ако, дакле, добро подмазујеш важне шрафове – далеко догураш!

Подмазуј, па узајмљуј и позајмљуј!

Светлана Нешић

САН

Изненада се појавио.
Весео и раздраган. Сав од светлих боја.
Ушушкан и мио. Бескрајно драг.
Блажен, срећан, и недосањан.

Радојка Никић Милиновић

МАЛЕ РАДОСТИ ДАР

Неки чудесни мир оплемени душу. И она тако расте сањива и тиха.

Бојана Николетић

ДРОЊЦИ НА ВЕТРУ

Има једна земља сва испресецана оградама. Временом се нагомилао толики притисак да се кроз сваку од њих прође да кад на крају стигне до оне кроз коју сав не може проћи јер је од њених окаца крупнији, од човека под тим притиском остају само дроњци.

Као дуги пипци сипе окачене о ограду која раздваја слојеве од слојева и људе од људи, избојци им лепршају на ветру и вијоре се, суше се и исушују, док се део који кроз ограду није прошао, где се одржава свест, део у коме је још њихов живот, онај стари, прави, срце њихово, беспопштено и болно прибија уз препреку што се утискује у ткиво и од новонасталих членова га раздваја.

И тако све док им се неко не нађе пипцима на дохвату. Млитави дроњци њихови тад одједном оживе набујали новом снагом и поврате гипкост, па премда испрва неспретни, шчепају тога – да га поједу, скоро!

Толико се тих веселника намножило да се више не може крај њих проћи недохваћен – уз нешто среће, доживљај може бити као да вас исфљискају оним четкама меким као мокре крпе какве се виде у ауто-перионицама. Чак, кажу, такво блесаво искуство у тој земљи није ретко, а ни период искустава томе сличних тамо не траје кратко – читаву младост, бар за многе. Оних који се лошије проведу нема да своја искуства испричају – они нестају. Зато сва та ствар и опстаје, и заборавља се, јер за преживеле нема уочљивих лоших последица: остаје само неодређено чуђење над тако необичним и необјашњивим искуством. Па и то с временом бледи.

Најзад, прихвата се као неминовност да се приликом сваке животне промене или промене поретка мора напола свесно проћи кроз једно мртво поље које кад оживи у додиру с одговарајућим људима или у одговарајућем тренутку, као што рекох, нико се не провуче нетакнут.

Разуме се самилосно, касним упоређивањем успомена, ако икад.

Валентина Новковић

ГОЛУБ

Оца смо сахранили у понедељак, киша је лила и у корак пратила тужну поворку људи сваког у својим мислима, сливала се низ рамове погребних кола, прскала латице разнобојног цвећа које се мигољило у целофану или у уредно посланим венцима. Једна од жена у поворци довољно гласно је рекла: „Ако пада киша, упокојеном су опроштени сви греси.“ Поворка се зауставила код парцеле 63, гробног места 20. Чинило се да време стоји, све је замукло осим капљица кише које нису марили ни за шта друго осим за путању од неба до земље. Све је наликовало већ виђеном пре двадесет и једне године када се, изненада, на свој рођендан мајка суочила сам безнадежном дијагнозом. Сахрањена је на истом месту, на дан кћеркиног рођендана. Од тог дана, живот и смрт постале су нераздвојне сапутнице уједињене бројевима.

Сутрадан, испред цркве Св. Николе виделе су повређеног голуба који је, узалуд, покушавао да се склони од неколико крупних и гневних врана које су се спремале да га докрајче снажним убодима оштрих кљунова. Мајка и кћерка су се умешале у покушај природне селекције, донеле су кутију из оближње продавнице и пшеницу. Пажљиво су положиле голуба у њу и сипале жито. Голуб се опирао, тетурало и успео да се измигољи из кутије. Споро се завлачио у уредно подшишану живицу. Мајка и кћерка су ушле да се помолу, но убрзо су чуле крике. Лешинарке љуте на оброк који се покушао да им измакне, наставиле су бездушно да сакате голуба. Мајка их је отерала, а голуб је, на изненађење обе, почео да их прати споро се гегајући због повређеног крила. Пришао је мајци и почео да се привија уз њену ногу. Обе у чуду нису

мogle да верују у оно што виде. Кћерка је узела голуба који се, овог пута, ни најмање није опирао, гледао је пажљиво као да зна да је, сада, сигуран. Изненада је почела да пада јака киша. Мајка и кћерка су пожуриле према кући, голуб је био миран и као да их познаје годинама, мирно чекао да стигну на жељено место...

Динко Османчевић

СТРАЖАР

Рекао сам му да држи широм отворене очи. Прва му је ноћ на стражи и настојао сам га окуражити, али ипак и упозорити да ово није игра. Оставио сам га на „четворки“. Стража је стража, па и у најмирнија времена. Сваког стражара потребно је припремити и упутити у правило службе везано за стражу, али и у наизглед ситне, али веома корисне детаље на стражарском мјесту...

Ближи се један сат послје поноћи. Вријеме је да разведем нову смјену на стражарска мјеста. Крећемо нас седморица у колони по један уском стражарском стазом. Понекад ми се учини да смо као Сњежанини патуљци у одласку у рудник. Мраз децембарске ноћи штипа нам образе, а снијег шкрипи под обућом. Корачам брзо, да их што прије измијеним и тиме дам времена да се уморна постава може више одморити и угријати у стражари, до поновног изласка. Стражарска мјеста један, два и три мијењају се рутински и без проблема. Онда се приближавамо четворки, мало издвојеном стражарском мјесту, код полигона за тактичку обуку и гаража моторних возила. Прилазимо, али нас нико не зауставља. Блицам му зеленим свјетлом, мојом сигналном лампом. Опет само тишина. Заустављам смјену страже, наређујем да узму оружје и убаце метак у цијев. Са двојицом првих до мене крећемо напријед, остали ће нас чекати залегнути у заклону. Иако је дебели минус, осјећам зној на челу. Пара ми куља на уста. Корак по корак, прилазимо стражарској кућици. Све јасније могу да га видим. У сједећем положају, ослоњен на кућицу, главе клонуле на раме. Стомак ми се окреће. Прилазимо. Језик исплажен, забачен у страну и очи избечене.

„Мртав,“ рече војник.

„Неко га је убио,“ надовеза се други.

„Ма, не, није... Спава! Спава отворених очију! Чујте да дише и хрче!“

Данијела Падејски

ДЕДИЦА

Понестаје ми даха при помисли на чика Гаврила, мајчиног ујака, стару луталицу. Више ме мучи што му не помогох док сам још могла. Угризох се за горњу усну. Па он је још жив, у својој страћари броји последње дане. Погледати га у веселе очи и подбуле образе никад није било лако. Смејао се грохотом и ударао старом папучом о под који је више личио на бојно поље. Свуда по поду испијене флаше најјефтинијих алкохолних пића, крпе разног порекла, натруле и мемљиве, понека кост од пилета... Ником се никада није замерио, свако дете на које наиђе, тетурајући сокаком, помазио би по глави. Деца би га поздрављала са *дедице, дедице покажи нам црвено лице*. Онда би он развукао осмех већи од најсавитљивије праћке и гађао их право у њихова мала срца. Када је умро, цело село је занемело и нико није смео деци да каже да је дедицу Гаврила његов осмех лансирао у вечност.

Милан Пантић

СТАН НА ПЕРИФЕРИЈИ

Кад сам се из села досељавао у град, сасвим ми је било логично да потражим стан већ на улазу у град из правца из кога сам долазио. Још кад је и супруга била са исте стране, онда су у обзир долазили само станови на нашој страни пред-грађа.

Било је и других разлога за такву одлуку. У питању је био миран дио града, са пуно паркинга око зграде, а нуђено је и неколико гаража. У непосредној близини је било дјечије игралиште. Институције и установе су биле у центру и на супротном дијелу града, а око зграде је било неколико малих продавница и покоја кафаница. Ако се томе дода и поглед на ријеку, а и мало нижа цијена, имали смо довољан разлог за куповину.

Такво стање није дуго потрајало. Дјечије игралиште се претворило у небодер са стотињак станова. Уз зграду је изграђена бензинска пумпа. У приземљу се населила институција, која је свакодневно имала на десетине странака. Ту су се окупљале комисије и кандидати за полагање возачких испита, па су одатле полазиле ауто-школе са обуком, да им смање трему.

Град је почео да газдује паркинг мјестима, чак и оним на парцели на којој је зграда изграђена, па су се ту почели паркирати и аутомобили из удаљених зграда, тако да смо ми морали тражити паркинг негдје у граду. Изграђен је дјечији вртић и десетине аутомобила привремено заустављају испред наших гаража, па кад треба да покренемо свој аутомобил, морамо да чекамо да нас одблокирају.

Повукли смо се у своје станове, затворили врата и прозоре да не улазе издувни гасови од аутомобила и бензинске пумпе. У град идемо пјешице и теглимо безброј кеса, јер чим испаркирамо, неко заузме мјесто. Дјеца нам се играју на рачунару и мобилном телефону.

Нисмо ни ми више предграђе, живимо као у центру града, па чак као и у велеграду.

Бранимир Перић

НЕВЕРНИК И БАДЊАК

По највећој вејавици и снегу дубоком местимично и до пола бутине, пробијао сам се јутрос и рвао са планином не бих ли насекао бадњак. Ја неверник и бадњак! И то бадњак за две куће под истим кровом, моју и братовљеву. Мали, тек рођени Лука, коме још ни три месеца нема, сутра треба да ми буде положајник – ако се први пробуди. Ако се не пробуди, биће његова мама. Његова мама у сваком случају.

Било је застрашујуће, на граници панике од саме помисли да се могу по оним брдима омакнути низ неку стрмину и смрзнутог нико да ме не нађе док се с пролећа снег не отопи. Истовремено је било и узбуђујуће изазовно пркосити самом себи и времену.

На небу се изнад водила очајна борба. С једне стране, час истањени, час натмурени облаци у бришућем лету, нештедимице су просипали белило по свему живом и неживом. С друге стране, сунце је покушавало да се пробије кроз облаке и сенкама обоји моје трагове, бар повратак да ми улепша.

Немам сламу, мислио сам, а ни доле у селу је нема. Овде ретко ко од сељака сеје жито. Више сеју кромпир. Село се стисло између стрмих падина: нема у тој рупи довољно ни светла ни тоpline. Жито сеју они којима су куће више у брдима. Видео сам летос кад сам се шетао: на једној се њиховој њиви златио јечам. Превише би било по овом кијамету да заредим од домаћина до домаћина и молим за сламу. Уместо сламе прострећу сено – сврха је иста. Ваљда ми неће бити проблем испод снежног покривача да наберем сасушене траве.

Разгртао сам снег рукама и чупао најдуже суве влати. Трава је својом бојом и стабљикама подсећала на сламу.

Одхукнуо сам задовољно. Са бадњаком у једној руци и сламом у другој, запутио сам се кући. Биће то ипак Бадње вече као у старим причама.

Штета што је Лука сувише мали да би се моје жртве сећао кад порасте.

Драган Поп Драган

ЕВО ТЕМЕ!

Двојица пријатеља, новинари локалног листа, седе у хладовини баште „Градске кафане“. Испијају прву јутарњу кафу и другу јутарњу ракију и, по ко зна који пут, понављају да је лето за новинаре најгоре годишње доба, јер се у паланци ништа не дешава.

– Сутра затварамо нови број, а ја немам тему ни на виду. Ма, зајебан је овај наш посао. Не може то свако.

– Не причај ми ништа. Људи мисле да је нама лако. За прошли број сам текст извукао из малог мозга, а за овај једино да ја неког убијем, или да подметнем пожар па да о томе пишем.

У том моменту, са два пуна цегера у рукама, враћајући се са пијаце поред баште пролази мајка једног од њих. Син увуче главу у рамена жалећи што није корњача, па да може кроз да је увуче у оклоп да га мама не препозна. Колега устаје и уз благи наклон:

– Добар дан, госпођо! Како сте?

Госпођа мама кратким, брзим погледом окрзну оно што је на њиховом столу и процеди кроз зубе, али довољно гласно да се чује и за околним столовима:

– Новинари, говнари.

Колега се, са моментално издуваном сујетом, скљока на столицу:

– Ево нам тема.

Зора Поповић

ОВИ НАШИ

„Дођи, тета Миро, да видиш шта раде ови наши. Кајмак и сланина,“ Драгана је приводи иза тезге. Ту седе: Неша, Радован, Иван, рођаци по једној мајци и двома женама.

Млади, свежи, обријани. Доручкују.

Мира гледа осмехнута. Неша забада нож у кајмак и маже га на залогај хлеба. Очи јој одоше на једнаке коцкице сланине, на изрезане листове парадајза, на Радована у средини, који гледа у нешто пред собом и гласно ужива. На Ивана који, ситним гутљајима, пије ракију из мале флаше и враћа је Радовану.

Пре неколико седмица Мира је Радовану дала две јабучке сорте „Гала“ и окренула се Драгани која је мерила робу. Она је ужурбано питала:

„Где је Радован?“

„Оде негде. А, ено га код чесме, пере јабучке!“

Гледале су га да долази гризући сочну, ослатку Галу. Мрмљао је и осмехивао се, испуштао гласне звуке дивљења и уживао.

Ови наши обавијени спокојем, а Драгана мери и продаје поврће са тезге и оно испред ње.

Светло је на њима, у њима, на великој, људима притиснутој, пијаци. Жагоре људи сви одједном па се од тога шири нека присност. Осети се неко окриље. Ту припадаш. Њих разумеш. И подржаваш.

Са суседне тезге Гоца скакуће до Мире и Драгане, осмехнута до увета. Пипка по телефону, подиже га, грли га:

„Види, моја, моја...“

Њена кћерка у униформи, студент Војно-медицинске академије.

Овај народ толико ради да се буди пре свитања и заспи касно после Сунчевог смираја. Из Сунца и свога умора није изродио оштрину, силовитост, него сажалјивост и ведрину.

Сунчани, топли септембарски дан уздигао је ове савезнике, људе на пијаци, још вредности им додао.

Марина Раичевић

РАЗЛИЧИТОСТ

Има три другарице. Не зна која јој је дража. Све су потпуно различите, а и она им није слична. Никада не излази, нити пије кафу са две. Њих три се уопште и не познају. Она и не би волела да се све четири нађу на истом месту, у исто време. Мисли да би после тог сусрета остала без и једне.

Соња Ранђеловић

ПРОТЕЈ

Ја сам Протеј. Бежим кроз време и не смем да испијем крв из мртвих очију људи. Као Мефисто тражим своје гробље у уму сваке неодлучне особе. Усађујем му се у душу као песма док не процветам у њему као Венера. Убијам песмом, својим скриптаром Форкиде и борим се против Ђавола. Желим и њега песмом да расплачем. „Само пенсик уме све људе да озари!“

Једна Еуфросима је прошетала кроз моју душу на рођењу и мене, обичну Гретицу, претворила у мудраца. Не, ја нећу да волим као сирене, нећу да се на мојим стенама ваши бродови идеала ломе. Ја имам моћ да све претворим у дражесно, да у вама безличнима пробудим себе. Хоћу да вас натерам да размишљате, али не морате да будете своја антитеза после мене. Мисао ми лети као птица кроз ватру и не могу да стигнем пером речи.

Ево, још један дан у мраку, ја сам борац као и ви, софиста у души, споља безлична маса црвене боје. Грације око мене шетају, Јунони се моле а ја Асмодеју. Хефест је сковао судбине ваше а Клото ће прекинути све вибрације кад буде време. Ја сам ту да убијем смрт, да је прогоним као Ђорђе аждају. Ја сам савезник Мефиста и нећу да ламије испију из вас крв.

Имам право да верујем у бесмртност јер сам и ја бесмртна. Нећу се срушити као Икар у море, из птичијих гнезда рађаћу срећу. Све људе завићу у валове, да пулсирају као море када виде смрт.

Као облак проћи ћу све земље и на ћилиму као Фауст журићу у наручје љубави. Надам се да ћу имати успеха! „Ја

сам у рукама јачег, у рукама Творца, а његове руке су моје песме које вам као лек против смрти шаље он!“

Трудим се да ухватим трачак светлости и да немогуће победим. Нисам Зевс, већ песник који живот види као Лабудово језеро, а на његовом дну мочвару, гује и слепе мишеве.

Чујте ме сви, нека што већи круг људи врати светлост небу, а ксеније од Бога доћи ће кроз неке нове пророчице као што је Сибила или кроз нас који испред стакла смрти већ стојимо! У име Оца и Сина и Светог Духа, на овај Господњи дан, за вас васкрснућу у светлост испред смрти.

Укротили смо смрт. Она је сада наш визионар живота. Од сада биће „бљештав зид на крају путу ког више нема!“ Биће прошлост које ћемо се сећати.

Падам на земљу тупо, а преко мене листови хартије исписани брзином којом смрт долази.

Иван Русјаков

ЧОБАН КОЈИ ЈЕ ХТЕО ДА БУДЕ ОВЦА

У ова заиста чудна времена десило се и то да мој пријатељ који је радио као чобан, био толико много разочаран у живот да је пожелео да постане овца. Он је набројао више разлога за то. Најпре, овце су увек биле нахраћене, а он је често пута остао гладан. То је било зато што је требало да он прими минималац с којим се максимално морао хранити, а овце су у свако време имале на располагању храну, па макар то било и суво сено. Затим, он као чобан је био сасвим неуредан и необријан, док су овце редовно биле шишане. Даље, он је због свих тих проблема стално имао црне мисли у глави, а овце нису се ни трудиле да употребљавају свој мозак, него су га стално стављале на пашу. То значи да чак ни црне овце нису имале толико црне проблеме, као он коме је образ увек био бео. Е, сада вам је сигурно бар мало постало јасно зашто је наш чобан толико много желео да буде овца. А уколико се запитате да ли је и вама понекад пала на памет оваква сулуда идеја, то ипак остаје ваша велика тајна у зависности од ваших животних или животињских проблема...

Соња Сте Лазовић

ПАД

У тишини градске цркве на дан Василија Острошког, два човека гласно шапућу.

„Јутрос сам се мислио коју молитву да одслушам, чини ми се да је бољи псалам 90“, рече проседи човек ћелавом придржавајући руком срце.

„Исти ти је ђаво“, одговори му пријатељ са усијаном ћелавом главом.

Момчило Стојановић

АГЕНДА

Не знам како ви, али ја не могу да се отмам утиску као да се баш на мене наврзла. *Агенда!* Поједине рече знају да се наметну, уђу у моду, али као и свака мода, трају једну сезону. Она, агенда, шиша већ више година.

Ко ту моду упражњава? Рекло би се ко све не, јер сви би хтели да су у тренду. Па ипак, агенду су присвојили министри, а посебно први министар (илити премијер, односно премијерка). Први међу њима, као што и приличи, први је и узео тапију на њу.

Упалим телевизор, чујем – агенда. Ми имамо агенду. Израдили смо агенду. Према нашој агенди... Дуг говор, стручно речено експозе, али поента је у агенди. Тако и у новинама, на министарским инстаграмима. Све саме агенде. Како никако нисам могао да докучим шта се иза агенде ваља, мада нисам сасвим „бос“, учио сам и ја неке школе, почнем да се распитујем наоколо. Кога год сретнем, а делује ми да је учеван човек, упитам за агенду. Он туц, муц, али никако да прокљувати ствар. Најзад, имао сам срећу да налетим на, професора, правог доктора за језик, и рекох себи: ако он не помогне, ко ће други. И замислите, доктор ме излечи.

– Агенда – подиже профа прст увис – то ти је скривалица. Кад нешто бомбасто хоћеш да изјавиш, ти се ухватиш за агенду. Она страшно одјекује, звечи као прапорци на коњу. Чујеш их и знаш да наилазе кола. Склониш се да те не прегазе. Тако се склониш и од агенде, правиш се као да је ниси чуо.

– Али она ми пара уши!

– Да, права напаст. Кад неко од званичника хоће нешто крупно да протури, а ни сам не зна шта, он се, као за маглу, ухвати за агенду. Агента, то је магла.

Андрија Стојсављевић

***

Дошао сам у три лепе пичке материне, између лудила и генијалности. Можда сам залутао, не знам пут до собе, али ми је лепо у празном бару, пун је пића.

Мачка је одвела миша или пацова негде, нисам сигуран која је разлика, пацов је ваљда већи, али шта ако је одвела малог пацова?

Синоћ сам сликао, не престајем да мислим на ту слику, трчао бих да је видим, али не знам пут.

Шта ако јој миш побегне?

Мачка неће мирно спавати јер је прати мала мачка, највероватније ћерка или син јер мишеви, забога, не могу бирати пол. Мачка ће морати опет да лови, очекиваће да нађе новог пацова, али очекивање је само за људе, тако се сигурно теши мачка.

Последњи пут кад сам се пробудио, сећам се, било је то у разломљеној соби, без мириса и много укуса прошле ноћи, са масницом испод ока. Да ли је то мој дом? Можда ми треба нови дом. Шта је дом?

Спаваћу на клупи украшеној непостојећим бојама, уградићу јој точкиће како би ме што пре одвела у понор јер овако више не иде.

Мачка је отишла негде са пацовом, али нигде не видим маче. Пред зору захвалио сам се бармену који ми се није свидео, али ме је испоштовао, целу ноћ је пио са мном и ћаскао ни о чему и свему. Био је пун очекивања. Једва чекам да му видим фацу кад буде сконтао да немам да платим цео износ на рачуну, отишао је у тоалет, а ја сам му одокативно оставио новац на шанку и отишао.

Купио сам пиво у оближњој продавници и сео на клупу. Мачка је прошла поред мене, а за њим и маче. Ја сам наставио да празним флаше.

Осећао сам се као окорели алкос а имао сам тек деветнаест година. У свом свету сам био више од тога.

Гурао ме је тај осећај помешан са интуицијом које ме је водила кроз живот, имао сам осећај да не корачам сам иако сам то реално био. Као миш у зубима мачке.

Већ је било подне, а више нисам видео мачку, ни миша, пацова, бармена. Осећао сам се мртво али био сам пун наде. Појео миш мачку?

Владан Стошић

МРТВА СТРАЖА

Војник је на мртвој стражи већ месецима. Непријатељ је иза границе. Раздваја их ничија земља. Рат ће сигурно избити, само је питање када. Крв ће тећи потоцима. Сви знају да овде примирја неће бити. Биће само победника и пораженог. Ипак, никоме се не гине. Зато је са обе стране границе мртва стража, али нико не напада. Војник на мртвој стражи схвата да му је доста чекања. Он зна какав ужас ће уследити, али више не може да издржи чекање јер је и оно страшно. Он подиже пушку и пуца преко границе. Рат почиње.

Биљана Тасић

ИЗ ЗАПИСА СА ОБАЛЕ НЕЗАБОРАВА

Под сунцобраном „шека“ (колибе-ресторана на плажи) „Temptation“, смирена и опуштена после морске терапије испирања и прочишћења, уверавам себе да сам, заиста, сада овде – у Индији!, на обали жарке и зелене Гое, у малој жељеној „пустињи“, са псом под лежаљком. Брауни (смеђи рибарев пас) памти ме од раније...

Бескрајна плажа пуна излежавајућих белаца. Арапско море на обали Гое је бесно и опасно. Хиндуси, углавном, не пливају.

Шекови имају своје „служавке“ из Карнатаке, које нуде и своје услуге масаже кокосовим уљем, уз досадно запиткивање... Видим смисао каста... Смећарке са повезом преко лица трпају смеће у џакове, док шарени падобрани скијаша на води радују се ветру у даљини. Новац је одличан слуга.

Рибар с фризуром пажа под црвеним сунцобраном „Со-са-сола“ крпи своју ислужену мрежу занатом искусног знаца. (Векови стоје). Питам се да ли зна да плива...

Бели туристи ретко остају да отпрате величанствене ружичасте заласке, журећи да се спреме за вечерњи провод... А тада обавезно долазе Индијци, породице, седају на песак и сви зуримо у залазак. Као никад виђен, ил' последњи...

Хинду момак из шека, конобар, доноси ми бирјани (јело са басмати пиринчем и дивним индијским зачинима) и препоручује ми своје родно место где је најбољи бирјани, каже, недалеко одавде, 700 километара... Нисам сигурна да сам га добро разумела и питам – колико сати вожње... Каже – око десет сати вожње аутобусом... А може и да се спава у аутобусу... За Индију, све је близу...

Како је близак и вољен родни дом – помислих осмехнуто... Простор и време су релативне димензије...

Љиљана Ћитић

СОЛИТЕР

Била је то стара грађевина и поред ње једна приватна кућа. Станари те куће у свему су сарађивали са онима из солитера, али једном су одлучили да се издвоје и само када је то њима одговарало, сарађивали су са солитерцима. Сви у солитеру су били у неком сродству; кумови, рођаци. Неко се негде удао или оженио, осим једне породице која никоме није сметала, чак је увек спремна да помогне, али... Та породица није хтела у родбинске везе са осталима, а имала је једну гаражу која је свима била трн у оку. Имали су они и своје, али хтели су баш ту за неке своје прљаве послове. Јавно су тражили тај простор, палили стан тим људима, палили и ту гаражу и на крају се бесправно уселили у њу. Власницима је било тешко, имали су ту неке своје лепе ствари, успомене на своје претке, али скупина силеџија је била јача. Имали су они своје пријатеље у другим солитерима, али опет они нису хтели отворену свађу са њиховим комшијама, а помагали су колико су могли и колико нису угрожавали своје солитере. Звали су их да пређу у њихове зграде, али овима је то било тешко; везивало их је много тога за тај простор. Трпели су насиље свакодневно, а већ успомене у њиховој гаражи све више су уништаване. Трајало је то дуго, све док мајка земља није решила да се умеша. Утроба је болела од неправде према тој породици. Удахнула је више него што њена плућа могу да приме; пукла је, а са њом је пукао и тај солитер и сви у њему. Много година касније дошли су неки нови људи; прекопавали по рушевинама, покушавали да схвате зашто. А, ко би то схватио.

Љиљана Ђуић

ЧУДО У ПАРКУ

Још су живели у Суботици. Кад је ведро ноћ, мајка их је терала да покрију „Војме Оца“ капом.

Једне вечери заборавио је да на чело навуче капу. Са братом враћајући се, носили су оцу на железници вечеру, пролазећи кроз парк, приметио: комшија сав у белом, седи на клупи. Пришао је да га поздрави, пружио му руку, рука је прошла кроз човека као кроз ваздух.

Ужаснути отрчали су кући. Човек кога су срели у парку одавно није међу живима.

Tanja Ajtić

PRIČA IZ KOMŠILUKA

Živela je na početku kompleksa zgrada u južnom delu grada. Nije volela da joj se prolazi pored stana u prizemlju stazom koja je bila prečica izlaska iz kruga zgrada ka autobuskoj stanici. Lepila je razna obaveštenja na tu temu na vrata. Ni poštu nije volela da joj stiže. Ljudi su zaista izbegavali da tamo prolaze. Živela je sama. Kada bi je videli, a to je bilo retko, uvek je bila namrgođena i videlo se da je bolesna. Bolesne duše, reklo bi se i sakrivala se od ljudi. Jednog dana pronašli su je mrtvu ispred stana. Umrla je sama na prečici koju je retko ko i koristio. Ko zna koliko je tamo ležala? Ja sam želela da kažem: „Gospodo, posle vas su samo ostale ruže u dvorištu“. Na sahranu nije imao ko da dođe. Ruže su posle nekog vremena postale „divlje“.

Gabrijel Barišić

BEZ TEBE

Bez tebe život je ječeća pučina. Bacio sam sve vezano uz tebe i evo pišem novom olovkom. Sportski prijenosi i heavy metal odzvanjaju nesmetano mirisom kave i oblacima dima, ali najčešće je tako tiho da se čuje samo šum olovke po papiru. Polazim mračnim putevima Poea i Baudelairea Zelenom čarobnicom i hašišem koji obeznanjuje. Tada vidjeh: srebrni đavo sjedi u kutu i smije se. – Ako ti je već tako hitno, za ženu ćemo lako... – ustane se obučen samo u lentu od loze. – Povratit ćeš ljubav svojeg života kada si imao 17 – reče dok sam ja potpisivao.

Ona u supermarketu bješe sama Helena trojanska, a muž je zgrabi za ruku, nepovjerljivo me gledajući i okrenuše se.

– Što je to bilo? – upitah vruga osujećeno.

– Dođi, dođi u đavolji harem. Ovdje će ti se preobilje zgaditi za pola dana, a vječnost čeka...

Željka Bašanović Marković

ODLUKA

Nebo je toga dana imalo boju njenih očiju, tamnu i suznu kao pred kišu.

Gledala je nemo u njega. Sad kada je sve završeno, u glavi vrtele su se neke zaboravljene slike.

Njegove šake i usne dok govori nešto usputno, krivio je levu stranu lica a donja usna je podrhtavala.

Nije pre to primećivala. Počela je da sumnja u verodostojnost sećanja, šta ako i nije bilo baš sve tako?! Odagnala je misli kao staru haljinu koja nema onu istu jaku boju. Spustila je svoje umorno telo u fotelju i zatvorila oči.

Ispred vrata su se začuli koraci, zatim sve bliže i na kraju kucanje. Znala je da je on. S mukom se pridigla iz fotelje i odvušla do vrata.

„Bože, na šta ličiš?“, bilo je prvo što je izgovorio.

„Ti si znala da ovo među nama neće biti ni lako, ni konačno, pobogu, šta si očekivala!?“

Nemo ga je gledala kao da će se srušiti a onda je odjednom ustala, otvorila vrata i glavom ka njima pokazala put kojim treba da ide.

„Tako znači?, dobro!!!“. Srditog lica izjurio je iz stana.

Tiho je zatvorila vrata i čulo se škljocanje jezička na bravi. Prišla je ogledalu i iz ladice izvadila kao krv crveni karmin. Pažljivo je namazala usne uz samu ivicu. Gledala je zadovoljno u ogledalo, obukla cvenu haljinu i izašla napolje. Vrištala je u sebi, ali je haljina vrištala još jače po tom tmurnom danu. Svi su se okretali za njom a ona je lagano koračala, gipka kao mačka.

U susret joj je hrlila velika tuga, ali je u tom crvenom sateanu nikako nije prepoznala.

Borislav Batin

SUDAR

Sreli su se u međuvremenu, čovek ispred sa čovekom iza svog vremena; prošli su jedan kroz drugog i nastavili – onaj ispred svog vremena, otišao je u daleku prošlost, a onaj iza svog vremena u daleku budućnost i ništa nisu primetili, a u međuvremenu tamo gde su prošli jedan kroz drugog u tom trenutku apsolutne njihove svesnosti ostalo je nešto da apsolutno stoji i čeka, nešto vanvremensko, kao kvantna čestica u kojoj je sadržana sva budućnost i sva prošlost u kojoj je sadržana istovremena informacija prisutnosti i odsutnosti, koja stoji, apsolutno nepokretno stoji, a istovremeno je prisutna svuda gde nešto postoji i ne postoji...

Dejan Crnomarković

BEZGLASNA BRIGA PLAVE LJUBIČICE

Pojeli se plodovi u dalekom svetu. Igranka je završena.
Smeje se mrak. Jutro se umiva.

Mogla je kiša da pada sutra.

Još jedan korak biće dovoljan da objasnim sebi svrhu odlaska. Tebi ne trebaju reči, sve znaš.

U kući sa velikim prozorima, u srcu malog grada, Morison je otpevao baladu o ljubavi. Ona je bila divlja, a on samotnjak.

Osvežavajuća je moć zaborava, zato što sećanje zauzima mesto sadašnjosti. Zato volim samoću. Pretvaram se u sebe i zauzimam položaj za skok u prazno.

Nemoćan sam pred lepotom.

Slušam talase.

Svetlana Cvijanović

PRVI PUT SA OCEM NA ĐUBRENJE

Moj pokojni otac, inače stomatolog u penziji, koji je bežao od motike k'o od glogovog kolca, reši da posle dedine smrti nastavi da održava vinograd i voćke... koje je video samo na pijaci.

Opremio se literaturom... to kopanje, prskanje, đubrenje... šta kako, u koje vreme... Čita, hvata beleške... pitam mamu za psihijatra... kaže dobar je... aj, valjda mama zna.

Ode po cigare i novine... vrati se sa motorkom i trimerom... sitnica, hiljadu evra... valjda je toliko poneo za cigare...

Mama... jel ok... pa sad baš i nije... nećemo imati struju da platimo... ali pusti ga, znaš kako je tvrdoglav... Što jes, jes... tvrdoglav i uporan... ako ne napravi vinariju... džabe...

I tako u svojoj svojoj nauci reši on da uzme prirodno stajsko đubrivo od čoveka iz Šuljma, baš hoće to i kraj.

Pa, tata, kako da tovarimo, ko će to, bre, kravu nisam videla uživo. To ili umreti. Ajde, šta ćeš, slušaj tatu.

Ubedi on mog bivšeg muža da dotera prikolicu i traktor iz grada, a on će tovariti.

Nisam baš sigurna da je video traktor... uživo... al' ajde... On će da tovari... stajsko đubrivo vilama, mislim se, nabošće kravu... majko mila.

Gde, bre, da tovariš, treba ljudima zube da vadiš... ni pet pari rukavica ti neće pomoći... hoće. No, srećom... čovek domaćin, poznaje tatu, pa on i bivši (bar neke koristi od njega), tovarit će.

Smrdi na sve strane, ja opuštено obukla patike (posle sam ih spalila) zagazila, upala do kolena.

Sestra, naravno, ne učestvuje u takvim akcijama... ja sam sin, ona je fina.

Natovariše oni to... treba sad to prevesti u vikendicu iznad Šuljma.

E, tu pametni tata, sve u farmerkama i teksas jakni... popeo se gore i seo na ogradu prikolice... i više ovom mom kreni...

On unapred, tata unazad... upade u ono stajsko... puši se stajsko... on se dere: vadi me odavde. Gde da ga nađem... da prekopavam... srećom, nije potonuo.

Izvadim ja njega, ne zna se ko je više govnjiv... i sedamo u njegovog čuvenog stojadina, ovaj će doći traktorom...

U autu smrdi... govana na volanu, na menjaču... dobro da nas mama ili ne daj Bože sestra nije videla... i ajmo u vikendicu.

Kaže on: daj taj burek, pada mi šećer... reko, pa kako ćeš jest... pa sa govnama, šta im fali... reko, evo, sir govno kombinacija... Jede on... što papir, što burek... što malo govanceta... valja se da vinograd bolje rodi (valjda iz stručne litetature).

Već zamišljam mamu... onako profesorski... što i jeste, kako nam drži predavanje... ili se ipak odlučila za psihijatra.

Ma, tata i ja smo lekari,š ta fali... stajskom đubrivu... Čak je i preporučljivo povremeno leći u njega zbog reume (stručna literatura, Lepota i zdravlje i Znanje imanje).

Maid Čorbić

IZ CRTICE ŽIVOTA

Proljeće je. Mada u mojoj glavi i dalje ne može da bude proljeće. Ona je otišla, moja majka na neki bolji svijet. I dok danas poslije dvije godine gledam njezinu sliku, suze naviru na tlo. Sjećam se kao da je jučer to bilo. Njezin pogled i osmijeh je govorio više od hiljadu riječi. Rekla je da uvijek pazim na sebe jednoga dana kad je ne bude. I nikada nisam je razumio, uvijek sam išao linijom nekog otpora umjesto da saslušam te njezine riječi. Taj govor i ljepotu koju je uvijek davala sa šarmom i na kraju uz osmijeh rekla da je to život. Sjećam se njezinog ukusnog kolača koji je pravila samo za mene svake subote. Onako porodično za moju dušu bi spremila baklavu i hurmašice da se zasladim nakon teškog dana. Tada sam bio klinac. Neshvaćen u društvu oko sebe koje me je obilazilo, ni svjestan nisam bio koliko sam sretan što sam imao priliku majku imati. Sada kada je daleko, moj osjećaj je prazan hod. Hodam i lutam svijetom, ali nikada neću osjetiti i moći doživjeti taj osmijeh koji je krasio prostorije u kome bi se nalazila. I moja duša bi voljela leći u kabur zajedno sa njom, ali ne može. Ne ide tako kako sam zamišljao. Život uzima samo dobre ljude, ali Bog to radi sve sa razlogom. Ostaju uspomene, hladna prostorija i osmijesi koji nikada više neće biti kao nekada prije. Ta bol se osjeti, ali sam sretan što sam imao bezbrižno odrastanje koja mnoga djeca možda nikada nisu ni imala. Svaki savjet je zlata vrijedan bio. Svjestan sam toga dok sati prolaze, a vrijeme curi. I zapravo nasmijem se. Jer život ide dalje a ja moram dalje sa njim iako suze na tlo naviru. Moram biti jak zbog nje. To je kada život satjera u ćošak i shvatiš da sve što je lijepo je kratkotrajno i da život je previše kratak.

Jasmina David Rakić

MANIJAK

– I?

– Ako me pitaš kako sam, odlično sam, Hvala Bogu, ali, kao i ostale beogradske umetnice, svesna sam da je ozloglašeni manijak, poznat kao „kulturista u mantilu“, još na slobodi, name-račen, kao i uvek, na uništavanje projekata izbezumljenih umetni-ca, koje vrište i čupaju kose na sve strane. Najbolji profajleri kažu da je samo pitanje trenutka kada će „kulturista“ razgrnuti svoj mantil, doduše, na drugačiji način: do sada je uništavao knjige, ali priča se da su sada u opasnosti: gongovi, činele, umetničke slike i budističke posude za proizvodnju zvuka. Inače, ovaj manijak je u par navrata uslikan kako na kulturnim događajima sve usnimava svojom kamerom na stalku kako bi kasnije preciznije napao... Ipak, nadam se najboljem.

Eligijuš Dimovski

LUDAKINJA IZ „OSAMNAESTICE“

Nikada nije volela jesen. Te guste magle i kratke kišovite dane. Tada se osećala tako nesposobna, bez snage i nade u bilo kakvu pomoć spolja. Klinci odavno su zaboravili na nju, zadubljeni u svoje poslove u velikom svetu. Jedina uteha za nju sada su pauzi u mreži, ni po koju cenu nisu hteli da izađu iz prašnjavih uglova.

Prevela s poljskog: Olga Lalić Krowicka

Darko Drljević

VJEŠTAČKA INTELIGENCIJA KROZ ISTORIJU

Čovjek je dugo živio u mraku. Jednoga dana, sinu mu ideja i reče: – Neka bude svjetlost! – I dođe struja. Potom napravi točak. Pa drugi. Pa još dva. Napravi auto. Napravi razne čelične ptice što nebom i svemirom lete. Napravi zgrade i gradove u kojima žive ljudi. Napravi kompjuter! Napravi vještačku inteligenciju! Napravi atomsku bombu! Zatrova vazduh i zemlju. Uništi sve što je bilo živo na zemlji. Na kraju, uništi i samoga sebe. Ostaše roboti. Ostade vještačka inteligencija. Nastade nova civilizacija. Roboti su nastavili vrijedno da rade. Nije im trebala ni voda, ni vazduh, niti hrana. Prolazilo je vrijeme, vjekovi. Roboti su vladali planetom. Razvijali su vještačku kulturu, vještačku nauku, ispisi-vali novu, vještačku istoriju. Vjerovali su, da su nastali vještačkom evolucijom. Počev od šrafa, pa do procesora. Bilo je i onih koji su vjerovali da ih je stvorio čovjek. Ali, niko nije imao dokaza za to. To su ostavili nižoj vještačkoj inteligenciji. Nauka je bila ta kojoj su vjerovali! Pojavili su se i mnogi vještački filozofi, koji su se bavili pitanjima vještačkog života i smrti. Bilo je i onih, koji su glasno uzvikivali: Čovjek je mrtav! Vještačka inteligencija je visoko napredovala. Išla je toliko visoko, da se ozbiljno ušlo u priču o stvaranju čovjeka! Vještačka nauka je krenula redom. Korak po korak. Evolutivno. Dakle, prvo je trebalo napraviti majmuna. A onda pustiti da sve ostalo dovrši evolucija. Visoko inteligentno, zar ne ?!

Donata Dumičić

PRESELJENJA

Ima na ovom svijetu ljudi koji se nikad nisu selili, a ja jesam. Nekad je to bio moj izbor a nekad nije, već je, valjda, tako sudbina htjela. Usprkos i unatoč svemu, ne želim izabrati najdraži mi grad. Neću. Potrebno je u životu znati reći i neću. Život me naučio da često nije teško biti dobar, ali je teško biti pravedan.

Dragi moji, u svakom od tih gradova bilo je lijepih, ali i teških trenutaka, radosti, ali i tuge, suza, ali i smijeha. U svakom od njih ostale su „moje“ godine, darovane mi od života, od neba ili od vremena – kako god hoćeš. Na svaki od njih čuvam uspomene i ne dam im da odu u zaborav, jer sve su one važan dio ovog ja što sad jesam.

Kad me pitaju od kuda dolazim??? odgovorim od kuće. . . . . i mnogi se čude kada čuju odgovor koji nisu očekivali, a ja i dalje po svome. Ne odustajem. Idem tako dalje, kroz dane, vjerujući da je bolje bit svoj nego „lažan“ i da te dobri ljudi prihvate i zavole kad si iskren i dobronamjeran, a za one druge nije mi ni bitno – meni moje, a njima njihovo.

Vesna Đukanović

KIŠNI DAN

S proleća kada se kapi vlage slivaju i čine blagu, hladnu kišu, navru sećanja.

Posegnem rukom krupnom, dotaknem lica, poželim još koji dan obojen glasom i blagim pogledom.

Osmelim se da zaboravim dane koji su ispred mene i spremno prihvatam prošlost.

Vidim je kako sedi u senci vinove loze, blagu i čistu, kako veze, kako očima svojim dodiruje platno ispred sebe, a prstima stvara cvetne bukete dostojne stolova kraljevskih...

A onda misao poput leptirovih krila poleti dalje do drugog para plavih očiju, posutih tugom teških dana. Vidim jasno duge koščate prste koji od ničega stvaraju svetska čuda. Osećam dodir mekote. Čujem reč koja donosi spokoj.

Negde u nizu, u danima mojim, nikad zaboravljeni glas koji je bio sve, donosi spoljašnju vlagu u moje oko i nedostaje toliko da s bolom zatvaram oči, a vidim sasvim jasno kao po najsvetlijem danu... Čujem smeh i miris tek skuvane kafe u maloj šoljici...

Gle, za njim korača on, očiju tamnih kao plodno tlo, tek obrađeno. Toplo i pripremljeno za prolećnu setvu. Raduje se blagoj kiši i prvim rodama što prate zov severa.

Tu je i ona s vanglicom toplih krofni, pufnastih i mekih. S prstenom belim po sredini. Jasno se do mene proteže glas: Što nisi bliže da ti dam, ja to dobro napravim...

Gde sam u kišnom danu?
Dozvoljavam tišini da me obuzme
Senkama da caruju
Senima da pobeđuju.

Puštam glasove i pesme davne
Oslobađam sećanja
Budim usnule
Molim još samo reč.
Gde sam u kišnom danu?

Margit Đurin

HLEB

Prvog dana, kada je svež, često i vruć, baba i deda sliste pola vekne. Drugu polovinu nikako da dokrajče sledeća tri dana. Bude i za kere.

Ilonka Filipović

NAJBOLJI ZUBARSKI SAVJET

Sjedim mala i sićušna na velikom zubarskom stolcu, najbolnijem komadu namještaja u cijelom svijetu i cijelom životu. Zavedim stručnjakinju dentalne medicine blagoglagoljivim pričama ne bih li odgodila trenutak kad će zastrašujuću napravu ugurati u moja usta.

Ali, koju ženu, pa bila ona i doktorica dentalne medicine čovjek ne bi, bar nakratko, mogao šarmirati pričom o dijeti i zdravom životu. Iako djeluje pomalo nestrljivo, čeka da završim priču i da ona uzme stvar u svoje ruke.

Imam 60 kilograma, pješačim, trčim, vozim se biciklom, plivam, veslam, odlazim na masažu i čim kazaljka na vagi pokaže pola kilograma viška, bacam se na strogu dijetu. Stručnjak sam za skidanje sitne kilaže, bojim se i razmišljati što bi bilo s velikim brojkama.

Onda ona zastane, odmakne spravu za mučenje od mene pa mi se na trenutak učini manje zastrašujućim i kaže:

„Znate, moj otac ima 80 godina. Kad bi se pridržavao savjeta o zdravom životu, mogao bi poživjeti još desetak godina, možda i više. Ali on kaže: 'Ostavite me na miru, želim jesti čvarke, pršut, slaninu, suhe kobasice, rebarca, kruh i mast, pržene krumpiriće i vruće hamburgere. Želim jesti slatko, slano, ljuto, kiselo i puno. Ne želim umrijeti gladan“.

Odlučujem, tako ću i ja.

Sad čekam osamdeseti rođendan da se pošteno najedem.

Franjo Frančič

EGO TRIP

Znao si da će ta igra bit izgubljena. Ona je još prije nekoliko trenutaka bila s tobom. Ležali ste goli. Tvoj poraz je bio već u tome što ti je došlo, što te svladala potreba, što si poželio da se penješ. Taj tvoj prokleti ego. Pobjednica se proteže. Uvijek je tako. Neprimjetno se obuče i ode.

Dragana Gavrilović Sepe

SUZE

Blago onome ko ima suza, ko se može iskreno isplakati. Najteže je onima koju ne mogu da zaplaču. Te neisplakane suze guše dušu čovekovu. Teško je tim ljudima.

Zorana Gavrilović

USPOMENA

„Po čemu ćete me se sećati kad umrem?“, svojevremeno me je pitala tetka.

„Po porodičnim okupljanjima nedeljama kod tebe“ odgovorih.

„Po čemu su ona posebna?“, upita tetka.

„Po tome što smo mi, deca, bili mali i igrali se svuda, zavljučili se ispod stolova nameštenih za mezetluke, a vi, roditelji ste se družili uz pitu od ručno razvučenih kora i kiselog mleka“.

Toga više nema, na žalost. Porasli smo, roditelji su umrli, deca su formirala svoje porodice i žive u raznim gradovima. Viđamo se samo na svadbama, rođenjima i sahranama. Tetka je za života prodala kuću u kojoj sada živi mladi bračni par sa decom i, nadam se, provodi dane kao nekad mi.

Denis Giljević

A.S. Kreditne ne primamo, ali uvijek se nekako provuče
DEBILNA KARTICA (TEKSTA)

Prišao mu je s leđa, mučki, kukavički, uhvatio ga za rame i krenuo ubosti pitanjem.

– Giljobade, je li istina...

– Ne, ne može biti istina i ne bi smjelo biti moguće, iako me svrdla opako i okreće naopako pomisao, ta mala neuhvatljiva crna beštijica koju nikako ne mogu izbaciti iz glave jer obožava mrak, da kada bi me zaustavili negdje nekad i ljubazno zamolili da im ispričam kompletnu priču o sebi, što sam radio i gdje sam bio, da im ispričam ono zbog čega zaslužujem tu čast da me se uopće zaustavlja i pita u godinama koje bih mogao opisati kao posljednje trenutke kada su mi banke još uvijek spremne odobriti kredit, čak i kada bih istresao duž razvezanog crvenog jezika medijima uvijek drage višekrake seksualne zavrzlake, pikanterije koje bi u najmanju ruku podrazumijevale gurmanski noćni (t)jelovnik za šest osoba i par životinja, sve lako provjerljivo na internetu i garnirano sočnim skandalčićem, kada bih upleo štošta i koješta samo da priča traje što dulje, a pažnja slušatelja ne popusti, ne bih o toj nazoviosobitosti u crkvi krštenoj kao božanski dar par excellence, o njegovom nazoviveličanstvu čijem stvaranju znatnost tepa kao čarobnom, neponovljivom događaju u kojem se unatoč bjesomučnom proučavanju bućka još bezbroj tajni i iznenađenja, o da, o životu, o toj, po mom skromnom mišljenju, savršeno marketinški odrađenoj, blještavoj, šarenoj reklamnoj kampanji za najobičniju smrt u koju sam protiv svoje volje upleten i ubačen, ali sam barem do danas bio čvrsto uvjeren kako sam iskorištavao sve njegove prednosti i uživao u njegovoj raznovrsno-

Priče

---

sti više od drugih, uspio složiti više od ove jedne, jadne i jedine jebene rečenice!

- O jebem ti život!
- Što? Slažeš se?
- Ma nisam te uopće to želio pitati!

Snežana Hamzić

KAKO UMIRU KUĆE

Kuće, kao i ljudi, umiru. Prirodnom ili nasilnom smrću. Da, kao i ljudi.

Kad kuća ostari, naheri se i bude padu sklona, ljudi je sruše nežno, s ljubavlju. Crep po crep, gredu po gredu, ciglu po ciglu. Na taj način nad kućom u kojoj su živeli, voleli, rađali decu, u kojoj su mnogi od njih i sami rođeni, izvrše neku vrstu eutanazije. Mnoge od tih kuća dožive i svoju reinkarnaciju. Budu ugrađene u neku novu kuću ili neki drugi građevinski objekat. Tako dobiju priliku za novi život i trajanje.

Kuća u kojoj sam rođena, srušena je na ovaj način. Sad negde žive njeni delovi što su upili dah naših života.

One, pak, koje umru nasilnom smrću, u vatri ili budu srušene bombom ili buldožerom, nisu te sreće. Čovek, čak i kada bi mogao, nema želju da išta novo napravi od tako teško nastradale kuće.

Kuće umrle nasilnom smrću mrtve su zauvek. Minu samo kao senka nečijim sećanjem. Onda, jednog dana, i to se ugasi.

Sanda Ristić Stojanović

KOCKAR

Stvarnost izviđa nove korake epohe. Stvarnost zaista stvara noći i priznanice približnosti po kojima pišu raskoraci, raskoraci. Morao sam da se kockam u ovu noć. Noć deli letke jedne nove istorije meni.

Noć uhodi nove poze čovečanstva, nove izložbe naše unutrašnjosti. Kartanje je oskudna filozofija mog zastajkivanja pred prevratima, pred preokretima.

Jedna karta prosu se kao znamenje života po ovom trenutku. Nestaše sve oholosti i svodovi ubeđeni da su nastrešnice naših deoba na istinu i laž.

Partija karata je završena.

Moć i nemoć sežu do kockara u meni i partija karata postaje nova sudbina svakog lebdenja.

Čedomir Janičić

SAN

Kroz prozor se video mali park: baštenski paviljon načet dugom nebrigom i ribnjak ovalne, blede površine, kao zaspalo oko šumskog diva.

Mart, siv i mrk, prkosio je dugim obdanicama u još zimskoj, vetrovitog golotinji drveća.

Kao nešto naglo i divlje, nepomičnim predelom protrča riđe pseto.

Vidik se ponovo učuta.

Usamljeno, pored puteljka od belih kamenčića, između ribnjaka i paviljoma, s mukom je raslo mršavo drvcce džendarike.

Bilo je slično drvčetu na kom su pronašli Branka Miljkovića.

Isto kao i to kobno, ni ovo ničim nije davalo do znanja da se na njemu može neko obesiti.

Ipak, na njemu je visio mrtvac.

Okrenut tričetvrt u odnosu na prozor, pognute glave i savijenih kolena delovao je kao da se moli.

Svečani spokoj i skrivena mudrost iz tog obešenog tela podsećala je na kartu u tarotu.

Vetar iz parka javljao se u lepršanju peševa balon mantila.

Mantil je bio siv kao i nebo, kao i krajolik.

Iz paviljona tada izađe jedna mlada žena neuredne, duge, tamne kose u snežnobeloj pripijenoj haljini, kao spavaćici.

Prilazila je bledej površini ribnjaka bunovno, kao da je do sada spavala.

Ona kleknu kraj obale između ukrasnih oblutaka koji su oivičavali ribnjak i pokupi nešto nevidljivo s površine.

Okrenuta sada licem prema prozoru dugo je pred sobom držala tajanstveni predmet obema rukama, kao da čita ili odgoneta njegov skriveni smisao.

Žena se nesigurnim korakom vrati u paviljon, držeći predmet sada samo u jednoj ruci.

Peševi na mrtvačevom mantilu naglo poleteše nagore, činilo se da je mrtvac cupnuo pod drvetom.

Pas mirno dotrča do obale i stade da njuši nešto u vodi.

Dvoje iza prozora povukoše se pred nadolazećom tamom večeri.

Navukli su zavese.

Topla svetlost iz kamina obasja sobu.

Tanja Jocić Stamatović

KRV

Među očevim stvarima našla je dva pisma. Jedno mamino, upućeno ocu neposredno posle njenog rođenja, u kome piše da postoji mala šansa da on možda nije njen otac i da ona prosto mora to da mu kaže. Namrštila se, setivši se koliko je iritantna bila ta mamina potreba za iskrenošću, koja se graničila sa grubošću, nekad čak i sa surovošću. Šta je tata mogao da radi sa tom informacijom, pitala se. Drugi koverat joj je dao odgovor. DNK analiza, eto, šta je uradio, ali tek posle mamine smrti. Taj je koverat, za razliku od onog prvog, bio neotvoren. Ostavio ga je njoj.

I evo je, šest meseci posle njegove smrti, sedi za kuhinjskim stolom i drži oba pisma u ruci, otvoreno i neotvoreno, nijedno nije njeno, a oba su za nju.

Nije pušila već više od dvadeset godina, ali znala je za očev štek, te je gurnula ruku u vazu na frižideru i izvadila zgužvanu paklicu i upaljač.

Duboko je povukla dim, očekujući da će se zakašljati, ali to se nije desilo. Prinela je cigaretu majčinom pismu i gledala kako se formira prvo crvena, pa crna mrlja i kako garež osvaja deo po deo hartije, jedući je i čineći da liči na neki stari nagoreli svitak. Prisanjala je upaljeni deo cigare iznova i iznova na papir, kao da želi da ga povredi, da mu nanese bol, i gledala je kako se uvija i umire u mukama, dok se nije pretvorio u pepeo.

A onda je otvorila drugi koverat.

Pročitala je izveštaj, bez strepnje i neizvesnosti.

Nasmešila se.

Jer, za razliku od oca, ona je znala istinu.

Kresnula je upaljač i prinela izveštaj plamenu. Gledala je kako nestaju reči kao što su: rezultat... test... nema podudaranja...

Mislila je na tatu. Ona je bila krv njegove krvi.
Nije medicina još dovoljno napredovala da prepozna taj gen koji te čini roditeljem.

Svetozar Jovanović

NE SEĆAM SE

Sećam se da je bila jako uporna da se upoznamo. Ja baš i nisam bio tih dana raspoložen za nova poznanstva. Neki od prijatelja su onako, usput, pitali da li je znam. Hajde, upoznaću vas. Na kraju sam ipak pristao. Da, sećam se, upoznala nas je moja prijateljica a njena rođaka. Prvi utisak je bio da je jako simpatična, ali da se ujedno mnogo razlikuje od ostalih devojaka. Sećam se svih tih detalja, ali se ne sećam njenog imena.

Nije htela da šetamo ili da budemo u društvu s nekim drugim, već smo često sedeli u parku. Obično je sela na naslon a ja sam stajao kraj nje. Pričaj mi o... Uvek je imala neku novu temu o čemu da pričam. Gledala me je pravo u oči i slušala vrlo pažljivo. Sećam se da je samo povremeno blagim pokretom lica odavala pažljivog slušaoca. Ipak ne mogu da se setim njenog imena. Retko kad je ona nešto pričala. Čak i na moje uporno insistiranje nisam uspeo da je nateram da ona priča. A onda bi u trenutku uzela moje ruke, pogledala me svojim krupnim očima i stavila ih na svoja gola kolena. Zašto si stao, nastavi da pričaš.

Sećam se da je stanovala u nekoj zgradi koja je imala oznaku B i neki broj. Dođi kod mene, vodim te na jedno posebno mesto. Dobro, došao sam i to posebno mesto je bio ravan krov na njenoj zgradi. Peli smo se stepenicama, nismo palili svetlo jer je tako bolje. Sećam se neba prepunog zvezda, njenog mladog, čvrstog tela, sočnih ustiju, ali se ne sećam njenog imena. Morali smo da se vratimo dole pre dolaska njenog oca s posla, iz druge smeće. Dešavalo se da on ipak stigne pre nas, pa smo stajali u mraku dok on ne uđe. A onda lagani poljubac i brzo u stan.

Kada sam je vodio u svoj stan ona je obično sedela na fotelji a ja sam ležao na tepihu. Pričaj mi o tome kako vodiš ljubav s

drugim devojkama. Ok, pričaću ti, ali je možda bolje da ti poka-
žem. Nasmešila se. Stvarno se sećam svih tih detalja, ali mi nije
jasno kako ne mogu da se setim njenog imena.

Tereza Kale

HRANA

Moj usamljeni batak zakačio se za tvoje pocepane pantalone. Jedna noga mi je hladna, ona što nije pored tvoje. Rame mi je utonulo u šupljinu kreveta, samo mi se vidi glava i ta jedna noga. Ležim ti na ruci ispod mog vrata. Gledam je. Još osećam ukus tvog bajatog srca u ustima. Moje se osušilo kad si mi rekao da te boli. Sad tražim vreme da se setim kad da ti kažem – mene ne boli.

Aranka Kiš

ROĐENA PEVAČICA

Kao i svako jutro, dan započinem opuštanjem uz kafu ili čaj. Moj ritual, mojih pet minuta slobode, bez razmišljanja, planiranja i svega što donosi dan.

Zazvoni telefon. Neko očigledno ne razume tu moju potrebu za tišinom.

– Molim?

– Dođi odmah! – čujem uplašeni glas svoje komšinice – ona se popela na drvo i neće da siđe.

Tačno znam ko je ona, na brzinu oblačim trenerku, patike na bosu nogu i trčeći krećem ka drvetu.

Na jednoj od najviših grana, a zašto me to ne čudi, sedi moja prijateljica od Čak Punih Pet Godina i peva na sav glas. Ne vidim joj na licu strah, mada su se nama odsekle noge gledajući nju.

– Šta ti radiš tamo gore ? – pokušavam sakriti zabrinutost u glasu.

– Pevam! – sasvim kratak je njen odgovor.

– Ne bi li mogla sići koju granu niže pa da te i mi čujemo? Previsoko si, više mi liči tvoje pevanje na graktanje neke vrane nego na pesmu.

Tu je pokolebam malo, jer ona ipak peva a ne grakće.

– Dobro, sići ću granu niže – pomirljivo prihvata primedbu, a i naše srce silazi u pete dok je posmatramo, ali nam je barem bliže.

– Šta to pevaš? I zašto, pobogu, na grani i na toj visini?

– Jesi li ti bila u pozorištu i slušala operu? – gleda me sva važna.

– Bila sam, i iskreno, ne sviđa mi se opera, jer ne razumem sve pesme, a, bogme, ni tvoja arija tamo gore, ne zvuči mi baš najbolje.

Pogleda me uvređeno.

– Trudim se!

– Čujem, ali bolje da te ne čujem. Ne bi li ti sišla još niže, barem da te bolje čujem?

Bezvoljno pristaje, ali barem silazi granu-dve niže. Zaustavljamoh dah. Dobro je. Sada nam je skoro na dohvat ruke.

– Još uvek ne shvatam, zašto si se tako visoko popela?

– Zar nisi videla u pozorištu da postoje balkoni? Eto, ovo moje drvo je balkon!

– Jesi li stvarno bila u pozorištu?

– Jesam! – izgovori ona sva ponosna.

– E, onda samo da te obavestim, publika sedi na balkonima, dok su pevači dole na pozornici. Napravila si pometnju, brkajući publiku i izvođače. Odoh ja, dok te ponovo ne odvedemo u pozorište, ništa od ove predstave, siđi, molim te lepo, umesto da si nas zabavila, ti si nas uplašila.

Uхватih njenu mamu pod ruku, dok krajičkom oka pratimo njen silazak sa drveta, sa te njene zamišljene pozornice, stiže ona nas sa po kojom ogrebotinom i već se interesuje kada ćemo ponovo u pozorište.

Za sada u cirkus sigurno nećemo ići.

Zdravko Kokanović

VODENICE

Naši stari djedovi i pradjedovi, gdje su mljeli kukuruz i pšenicu, u vodenicama, mljeli su i razne priče o vilama i vilenjacima, mljeli su po cijeli dan, ponekad i cijelu noć.

Kako je brašno postajalo mekše i finije, i priče su postajale stvarnije i osjećajnije.

Ako su bili umorniji, snovi su bili duži.

Preživljavanje, sigurnost, bogatstvo su sinonimi za vodenicu, u kojoj su se najviše, uz buku vodeničnog kamena, pričale bezbrojne ljudske sudbine, mitovi i priče, koje je donijela voda, a odnijelo vrijeme.

I vodenice!

Jaroslav Kombilj

EVOLUCIJA

*U svetu uglavnom caruje zlo,
a glavnu reč ima glupost*

Artur Šopenhauer

U jednoj šumi, na planeti Zemlji, jednom davno, pradavno, živelo je nekoliko kolonija majmuna. Šuma je bila velika, ma malo je reći velika, pre bi se reklo prevelika. Bilo je u njoj, osim majmuna, raznih životinja: sisara, gmizavaca, riba, ptica, insekata, i ko će ga znati čega sve ne. Drveće je bujalo, cvetalo, donosilo plodove. Plodovi su dozrevali, a koji nisu bili iskorišteni kao hrana, padali su dole i iz semenki su nicalle nove mladice. Cveća je bilo kao u Božijoj bašti. Pčele su, na obostranu korist, imale obilje paše, jer je priroda brinula o raznolikosti biljnog sveta, a pojam monokultura, sa svim posledicama po pčele i ljude, nastao je mnogo, mnogo kasnije.

Naravno, majmuni ne bi bili to što jesu da nisu počeli da ratuju u borbi za bolju parcelu, pa za što veću parcelu, pa su na kraju počeli da se biju međusobno, u okviru iste kolonije, za veće drvo, za drvo sa više plodova, za drvo sa sočnijim plodovima, za drvo sa boljim granama za odmaranje. Na kraju je to preraslo u borbu za poziciju vođe čopora, ili barem što bolju poziciju do vođe, jer je to davalo privilegije: pravo na onoliko ženki koliko može da odradi, a kad ih se prenamnožilo, pa šuma nije mogla da podmiri potrebe za hranom, to je bilo pravo da se hrana prvo njima servira, a ostalima – ono što pretekne... Uglavnom otpaci.

Trajalo je to, koliko je trajalo. Međutim, majmuni su se, iz nekog razloga, smatrali pametnijima od ostalih, pa su rešili da se više ne veru po drveću...

Ako je verovati Darwinu, evolucija je učinila svoje, pa smo stigli do čoveka kakav je danas. Posmatrajući, iz ličnog ugla, ponašanje današnjeg čoveka, njegov odnos prema prirodi i sopstvenom okruženju, imam utisak da su majmunski geni ostavili svog traga...

Maja Kovačević Savić

MARIJA, MARIJA

Kada Marija raspusti kosu, paun skupi rep i povuče se u ševar, a bela paunica izmorena njegovim hvalisanjem veselo zakrešti. Marija kosu češlja češljom od trešnjinog drveta sa širokim razmakom između zubaca, jedino takav može da razbije čvorove, umiri pramenove i istrese poneki mladi čičak iz teške mase tamnih valova, nakon čega je ovlaš skupi i prebaci preko levog rame na kako bi prikrla tetovažu u obliku mlečne zvezde na vratu.

Kada Marija zakorači bosim stopalom preko kamenog praga i spusti ga u prašinu sasušene zemlje, začurliču ćurke i zakvaču plovke u bari usred rogoza koji se zatalasa pokrenut plivanjem žaba i belouški.

Kada Marija prođe kroz nezagrađeni prolaz u zidu od naslaganog kamenja i uđe u šumarak iskrivljenih hrastova, zatrube fazani a kreje začute.

Marija dugačkom žicom razgrće draču i traži špargle, prstima jede med divljih pčela.

Kući se vraća modrih usana i brade, sa ljubičastim flekama po haljini o koju je brisala ruke. U staklenu vaznu smešta divlje ruže i vodeni ljiljan, u slanoj vodi bari špargle koje umače u ulje i jede, a onda seče mladu blitvu i baca je ćurkama i patkama.

Ponekad se okrene ka brdu iznad kuće i nasmejana mahne. Zna da gleda.

Marija svake noći sanja grad sa druge strane brda, čuje žamor i muziku. Kada se pojavi, muzika prestaje, ljudi začute, jedino ne prestaju automobilske sirene i zvižduci koji su je dopratili sa ulice. Kada se Marija nasmeši, život se nastavlja a ona i dalje čuje tuđe poglede.

Kada Marija ne bude sanjala sebe u gradu, kada bude sigurna da je ne može namamiti slatkim i zavodljivim darovima, otići će iza kuće, podići pogled ka vrhu brda i ispruženim rukama sa otvorenim dlanovima koji nude najlepše paunovo pero, pozvati onoga koji nikada nije sklonio svoj pogled sa nje.

Katica Kovrlija

KAZALIŠTE SJENA

Odavna su pogašena svjetla i scena je utonula u mrak. Publika se razišla već nakon prve pauze, a u gledalištu su ostale zaboravljene damske lepeze i kazališni letci na opustjelim sjedištima. Ostarjeli glumac svlačio je sporim pokretima kostim i u hodu brisao masku klauna s lica. Zaboravila sam sadržaj predstave. Nisam se mogla prisjetiti niti jedne pojave s kojom bih mogla podijeliti strah od magle koja je silovito prodirala kroz sve pore zidova u potkrovlju trošne trokatnice. Ulice su naglo utihnule. Tek je u daljini muklo odjekivao lavež psa lualice.

Znala sam da ne mogu izbjeći buđenje u novom kazališnom komadu na sceni koju su zaposjeli gutači vatre, žongleri, brkate žene i krotitelji lavova. Ja sam nadaleko poznata cirkuska diva i ne smijem iznevjeriti očekivanja mase gladne senzacija. U ovoj predstavi okušati ću se na trapezu, a uz malo sreće, možda prošetat balansirajući na razapetoj žici nad bezdanom iz kojega me dozivaju djevice žrtvovane zmajevima. Sve za publiku! Publiku ni za što! Počinje novi dan. Neka uniđu glumci!

Suzana Kulja

SEĆANJA

Dani su brzo prolazili. Tek što bi ustala, već je bio mrak. Nije mogla da se seti šta je radila u međuvremenu. Valjda one uobičajene stvari. Svakodnevne. Spremanje hrane. Pranje posuđa. Nameštanje kreveta. Čišćenje kupatila. Da, jednostavne stvari. Možda je nekada slušala muziku ili išla u šetnju. Nije bila sigurna.

Kao da su se delovi njenog života lagano gubili u sećanju. Nestajali su i ona više nije mogla da ih pronade. Nije bila uplašena u vezi sa ovom pojavom. Neko vreme je nije ni primećivala, tako da se sada pitala kad je to počelo da se događa. Nije čak bila sigurna da je nekada imala sećanja, mada je verovala u to. Možda zato što su drugi verovali.

Uglavnom, čitave životne epizode nestajale su, tako da se pitala da li su se uopšte i dogodile. Venčanje, na primer. Pretpostavljala je da se udala, jer je tu sa njom živeo neki čovek koji se ponašao kao da joj je muž, čak i kao otac njene dece, ali ničega se nije sećala. Naravno da je to vešto krila od njega. Nema smisla da shvati, pa da se oseća nevoljeno. Ili još gore, da pomisli da ga ona odbacuje. Ovako je bilo jednostavnije. Mada, događalo se da se nađe u nebranom grožđu.

Jednom su tako šetali, što je za nju bila prilika da se opusti i ćuti, ali samozvani muž je želeo da priča. I tako je počeo da je zapitkuje te sećaš li se ovog, te sećaš li se onog.

U jednom trenutku je upitao da li se seća kako se na njihovom venčanju pojavio neki čudan lik u dvorištu ispred crkve i ne-tremice je posmatrao. Osetila je kako joj telom prolaze žmarci, kao da hiljade sitnih životinjica juri kroz nju. Kao da se nekako ukočila, zgrčila, poželela je da se uvuče u svoje telo i izgubi se u

njemu. I sama je bila zbunjena svojom reakcijom, ali muž ništa nije primetio. Nije je ni pogledao.

A ona je, srećom, ponovo sve zaboravila.

Biljana Maksimović

KOMŠILUK

Zgrada u užem gradskom jezgru. Od kitnjaste, prošlovekovne gizdrave lepote ostali dronjci. Nebrigom naružena, a deluje kao da je u neprestanom pokretu. Menjaju se stanari privučeni mestom, ne menjaju se navike. Sabijeni u svoje zidove ne pomišljaju da udahnu život oronuloj starici. I oni poletni posustaju. A, onda učmalu svakodnevicu, bešćutno pozdravljanje na stepenica jedva приметnim pokretom glave, zamenila je briga. Neko je приметio da duže od nedelju dana ne vidi deku iz prizemlja. Samoukog slikara, sakupljača uspomena, vazda bučnog. Tiština je onaj jedared tišina. Krenuše u potragu složno. Kao u svemu prednjačili su oni koji se prvi late lopate kada padne sneg i friške vode kada jara prlja bilje, no, nije bilo kibicarenja i čekanja da sve samo od sebe vrati se na staro. Dekin povratak iz bolnice proslavljen je u dvorištu. Zađevica i mrštenje na njegove duge besede zaboravljene su. Kao i nespremnost da se podeli zajedničko. Život je sve vratio na pravo mesto i u nama i oko nas.

Sveta Manić

VOJO BRATE

Više puta me zove preko dana a često i noću. Vojo! brate moj, ova deca hoće da me biju. A gde su mi knjige za školu .U koju smenu ja idem, brate, zaboravila sam, pre ili po popodne. Ajde, mora da požurim na stanicu, idem na posao, zakasniću, a treba da skuvam kafu za sve i da odnesem poštu.

Bože, spasite me od ove bede, ukrali mi pare iz kese, a ja samo tražim koru hleba, vruću pogaču i dinstano meso. Pomozi Bože i svi sveci za dvanaest meseci. A gde ti je Duška da me vodi svojoj kući? A ko je Duška? Moja drugarica iz komšiluka.

I sve bi to bilo u redu da sam ja brat Voja. A ne znam nijednu Dušku a živimo u istoj kući.

Sve su ovo sećanja i prisećanja moje tašte koju čuvamo jer je dementna i praktično nepokretna i ima 92 godine.

Snežana Marko-Musinov

NI ŽENI LAKO NIJE KAD MUŠKARAC BITKU BIJE

Kad pričvrkli situacija na koju ne možeš, ni pod razno, da utičeš, ni svojim mislima, pod pritiskom, ne upravljaš sasvim razborito, čekaš da se događaj iskristališe da bi do kakvog-takvog opuštanja došlo. Ne možeš da dočekaš jer svaki minut pred rezom hiruškog skalpela pod kojim je neko tvoj, ne meri se otkucajima sata.

Tobom bol neizvesnosti vlada. Usmeriš svaku pozitivnu misao koju si ikad iznedrila samo u jednu tačku. Reaguješ na svaki šum, poput košute što se u šumu sklanja, samo tebi skloništa nema, ti si i proplanak, i drvo, i njegovo lišće suvo. Sve si. I ništa nisi jer nemaš moći. Ne možeš dragom bolesniku, u naletu želje, pomoći. A htela bi, svim bićem. Nije momenat za interesovanje za ma kako važne globalne stvari, tebe biti, il' ne biti u trenu odinstinski davi.

Sve po strani ostavi. Biće vremena da ono što se tiče tebe, uspeš da popraviš.

Angelina Marković-Vlajković

ŽIVOT

Suze i smeh. To je život. Suze radosnice i žalosnice. Smeh – kiseo i vedar. Takav je život.

Scena, pozorište. To je život, ali ubrzan. Tu, za 60–90 minuta, posmatrači prožive nečiji ceo život ili bar neki deo života. Život posmatrača se tada prividno zaustavi. Dožive se i smeh i suze, kroz prekide aplauzima. Na tom, pozorišnom kraju, daje se i dobija najveći ili možda treba reći, najjači-najduži aplauz. Odlazeći iz pozorišta, svako sa sobom odnosi ono što je u tom trenutku ostavilo najjači utisak, i glumci i posmatrači.

Svako od nas rođenjem dobija svoju scenu. A tu je uvek i glavna uloga. To je život. U isto vreme smo i glumci i posmatrači tuđih glavnih uloga. Svi proživimo i suze i smeh. Budimo najbolji glumci i posmatrači. „Aplauze“ podarimo svima oko nas, a sa zahvalnošću prihvatimo „aplauze“ od svih oko nas. To je život.

Dora Mihanović

ČAJ OD OLEANDRA

– Mirišeš kao Španjolska... – još čujem šapat usahljeh usana.
Pod vjeđe prizivam sve što ostavljam ovom sobičku;
dane nervozno ukucane u rebra pisaće mašine,
noći neprijateljskih pohoda tvojih nemuštih muza.
Njihovo mučko ludilo pretočeno u vješti poetski jezik,
jezik utopljen u pijane akorde i šutnju prerezanih žica.

Izvlačim opušak zaglavljen među voštanim prstima. Spuštam ti kapke, skrivam se od pogleda razočaranja; tvoja veličina ipak zaslužuje više od ove prvoloptaške patetike.

Što si uopće očekivao? Od mene, neugledne studentice iščupane iz gliba malograđanštine? K'o grančicu besplodne murve pricijepio si me na sebe, žednu, suhu, nevažnu. Ni slutio nisi da su moje žile bršljan i kukuta.

Grad se budi, snena ulica grolji.

Ustajem, marno iz mašine izvlačim zadnju stranicu tvog novog rukopisa, ubacujem ga u torbu i nečujno zatvaram vrata.

Dejan Milenković

BONACA

Kao jedrenjak polomljenih jarbola, plutam. Raširenih ruku i nogu, leđima okrenut dnu, gledam ka nebu, iščekujući neki znak, putokaz, ali, avaj – ništa.

Nema ni uobičajenih, prirodnih dešavanja. Nema vetra da me pogura, krika galebova da razbiju muk, ni zapljuskivanja vode. Potpuna statičnost. Oko mene pučina u svim pravcima. Ravna, nepregledna površina, prostire se do beskrajja. Neko bi rekao, mir. Pomiluj me Bože.

Branislav Mišić

TEGLA PUNA SREĆE

Ne znam kako vi, ali se ja, kad osetim da mi ponestaje sreće, setim da mi je znamenita pijaca Guvno pred nosom, a da na njoj postoji skrivena tezga na kojoj odabranima prodaju sreću u teglama. Sreća se sprema i u velike tegle pakuje po drevnom receptu, za koji se pretpostavlja da je ovde stigao odnekud s Turcima. Sreća u tegli ume da bude i koštunjava, ali kod nje ipak preovlađuje jedinstveni sladak ukus, nalik ukusu smokava. Ko nije nezajažljiv i ko nema talenat da i ni iz čega stvori sebi nesreću, postaće prosto ubijen od sreće već ako pred spavanje pojede dve trećine tegle. Tačnije, ako pojede dve trećine sadržine tegle (nije još zabeleženo da se neko usrećio od jedenja stakla). Preostalu trećinu možete pojesti kad se razbudite ujutru ili ako se probudite tokom noći. Malo sreće u rezervi neće škoditi. Možete je i podeliti s nekim tokom dana. Dovoljno je dug dan, čak i kada je zimski.

Dragan Mitić

ZAŠTO?

Nije prošlo ni mesec dana od pogreba. Još uvek imam samo to u ušima: „Zašto?“ Posebno boli ono zadnje u nizu, izgovoreno na jedvite jade, skoro nečujno a strašno oduženo: „Zaaašto“. Probijaju mi kroz čelo, odzvanjaju u hodnicima sluhovoda, proganjaju me moji vlastiti odgovori za čiju temeljitost i jasnost bi tada komotno dala jednu ruku, jednu nogu, i glavu, ako bi trebalo.

„Pa dobro, ćale, jel ti to mene zafrkavaš“ Pa rekla sam ti već pet puta; vrata su zatvorena jer je zima!“ Pa dobro, jel si ti normalan, čoveče! Opet – zašto! Pa odgovorila sam ti: I vrata ka dvorištu su zatvorena jer ima lopova. I ostala vrata su zatvorena, hladno je – zima je, oče! Šta sad treba da grejem čitavu okolinu? Pa da ljudi misle da sam budala. Ma šta je tebi? Opet zašto? Pa ti, ne samo da se više ničeg ne sećaš, ti si, bre, potpuno poludeo, čoveče! Pa ja ne znam, već sedmi put ti ponavljam...”

„Ne tako, ćero...“, da mislim da mi je tako odgovorio. Priznajem nisam razumela. Valjda zato sada u talasima nadolaze suzice. Osećaj krivice, duboko u mom umu, koji nije mogao da sagleda dubinu izgovorenog, a sad, eto, ne može da zaustavi slankaste kapljice što padaju na stranice očevog tek pronađenog dnevnika dok sam bila malena: „Evo, juče sam, i danas, a i sutra ću ti i po sedam puta uzastopno odgovarati na svako tvoje ponovljeno „Zašto?“, svaki sledeći put zaredom, sa još više ljubavi... ćero moja.“

Edin Morić Kinkel

GRAD

Sviđao mu se taj grad, velik, ali i dovoljno mali da bi ga poneko na ulici ili u radnji oslovio i sa kojim bi neka vrsta prisnosti još dugo ostala u njegovom životu. Možda mu se činio velik jer je mogao putovati tramvajem, koji do tada gotovo da nije poznao. Na izlazu grada nalazio se ogroman studentski dom, gdje je dolazio na ručak i, češće, na večeru. Stari poznanik iz rodnog kraja snabdjevao ga je bonovima za hranu. U domu je susreo kolegicu koju je upoznao u mjestu u kojem su oboje ranije studirali, i imao je ponekad koga da posjećuje. Bili su različite vjere, bili su različite nacije – bolje reći, anonimni mladić nije imao izgrađena staništa niti o svojoj vjeri niti o svojoj naciji, za razliku od nje i od onih koje je susretao – ali bili su iz istog kraja. Biće da je bilo nešto zavisti u anonimnom mladiću, koja je tek ponekad izlazila na površinu, kako će mu kasnije skretati pažnju njegova životna saputnica, ali on će o tome tek naknadno donekle moći razmišljati. Od prije određenog vremena, promjene u njegovom životu postale su isuviše nepredvidljive, i sve je izgledalo da će nastaviti da se odvijaju na taj način.

Ali stvari u gradu su se događale – život je tekao drugačijim tokom nego dosad. Sretao je ljude koji su u njegov život unosili toplinu, koja će mu, iako će ih napustiti, ponekad dolaziti u sjećanje.

Marko Mrazović

JESU LI ONI NORMALNI?

Hiperpogonski modul je glavni deo broda. Ujedno je i najskuplji. A sad mora da ga proda da bi platio račun. Zaista su preterali. Sećao se vremena kada nije bilo ovako skupo. Ali o tome može sada samo da mašta.

„Bestraga“, rekao je i ponovio: „Bestraga“.

Od kada su lekari podigli cene, više ne može ni da se živi. Povredio se tokom poslednjeg leta i zatrebala mu je njihova pomoć. A oni su ga odrali. Kako samo mogu da žive sa sobom. Gadovi prevejani.

Milan Nedić

PRVI AUTOMOBIL U SELU

Moj otac je od početka sedamdesetih do druge polovine osamdesetih jedini imao kola u selu. Prvo fiću, a zatim varburg. Kada je završio učiteljsku školu u Sarajevu, đed je prodao volove i kupio mu fiću. Razvezio je sve stanovnike sela, i Srbe i Muslimane. Bolesne do doma zdravlja, išao po neveste, vozio na prikolicu telad na pijacu... Prevoz teladi je naplaćivao, ostalo ne. Nije uzimao pare ni za gorivo.

Jednom je u pola noći zakucao neko na vrata. Bio je to Osman, komšija iz „turskog sela“. Đed je otvorio, tiho su pričali. Čuo sam kako je Osman rekao da je poludio Rasim i da su ga uspeli svezati. Molio je da ga moj otac preveze do grada, do doma zdravlja. Otac se obukao i bez razmišljanja otišao. Vožnji se uvek radovao makar to bilo i u ponoć. Slegao je ramenima dok se spremao, kao da je govorio, *šta ću kad moram, red je*.

Vožnje su se proredile krajem osamdesetih, jer su i drugi stanovnici sela počeli nabavljati automobile. Ponekad je išao kolima na posao, po platu, ili kad treba kupiti nešto za domaćinstvo. U toku rata varburg je poklonio jednom nećaku. Posle rata je prodao traktor i kupio „golf dvojku“, koji i danas, sa punih osamdeset godina, vozi.

Da se razumemo, nije moj otac bio baš „Majka Tereza“. Posedovanje kola ga je dosta puta spasilo teškog fizičkog rada na selu. Često se dešavalo da taman kada krenemo da plastimo seno, dođe neko iz mesne zajednice da ga moli za vožnju u opštinu na pregovore o asfaltiranju puta. Dešavalo se da „otkažu“ kočnice posle pregovora i umesto skretanja za selo produže u motel u Pakleniku, u narodu poznatom kao Pakos, koji se nalazio blizu Kladnja, na magistralnom putu Sarajevo-Tuzla. Jednom je ribu,

uочи Nikoljdana, doneo oko dva sata po noći, tako da je majka morala odmah da počne da je sprema. Nekoliko puta je povredio ruku otključavajući kola i menjajući svećice. Posle se saznalo da je ruku povređivao lupajući čaše kod Golića u kafani u Pjenovcu. Uglavnom, kola su „valjala“ i njemu i selu, podjednako.

Vedrana Nikolić

ILDRI

Ildri je umorno ušla u stan. Prvo je odložila plamenu pušku, a zatim sporim pokretom skinula masku. U odeljenju za suzbijanje štetočina maske su bile neophodne jer je vonj spaljenog umeo da bude neprijatan do nagona za povraćanjem. Zato su, za razliku od kolega iz drugih ogranaka policije, Ildri i njena ekipa uvek nosili maske. A i nekako je bilo lepše ne znati ko su likovi koji se kriju iza njih – njihov posao bio je gadniji od većine, čak su i drugi policajci zazirali od njih svesni da je neophodno imati mnogo jače nerve ili mnogo veći stepen ludila da bi se bavilo uništavanjem štetočina.

Ildri se nadala da pripada prvoj grupi. Najzad, roditelji su je već na krštenju poslali na ovaj put.

Vatra i mir.

To je značenje njenog imena.

Ildri je verovala da upravo to i radi. Kroz vatru donosi mir onima koji su preživeli poslednju epidemiju koju su donele štetočine.

Bolestima koje su širile, uticajima na ljude da zaziru od lekara i naučnika, štetočine su uradile upravo ono za šta su tvrdile da je cilj nauke – sa osam milijardi ljudi sveli su populaciju na samo četiri.

Bila je neophodna nekonvencionalna, surova reakcija.

Ildri je svukla uniformu i čizme i ubacila ih u mašinu za pranje i dezinfekciju. Današnje uporište štetočina bili su bivši kanalizacioni tuneli.

Paljevine i stare fekalije ne čine baš mirisnu kombinaciju.

Sutra će zadatak biti mnogo lakši. Neki lažni doktor koji je iz ilegalnog studija u planinama priču protiv vakcina zamenio onom o kontroli vremena.

Brzo će završiti posao, pa bi mogla do roditelja na ručak. Garant će biti pohovana piletina.

Mihajlo Orlović

PRISLUŠKIVANJE

Idu dvije babe trotoarom, Jako su stare. Jedna je čak blijedo bijela od starosti. I baš ta kaže:

- Na čelu mi je izrasla jedna velika bijela dlaka. Smeta mi.
- A što si joj dozvolila da narste.
- Nisam je vidjela. Tek kad mi je zasmetala, primijetila sam je.
- Da vidim.

Starija od starije bake diže kosu. Ova se trže.

- Juuu, takva dlaka je bila narasla na čelu pokojne Gine.
- Juuu, šta reče – sad je ova iznenađena.
- Ona je ubrzo umrla.
- Ala si ti bezobrazna. Zašto me nasjecaš.
- Kažem samo ono što znam.
- Kažeš ti vraga.

Dvije bake zastadoše da se rasprave o iznenadnoj stvari.

Nisam imao vremena da ih slušam. Prošao sam pored njih, jer se na semaforu upravo upalilo zeleno svjetlo.

Mihajlo Palić

POPITI KAFU, ALI S KIM?

Prolazeći gradom lako uočavamo razlike među kafićima. Jedni su najčešće puni, a drugi su „out“. Spolja gledano vrlo su slični, stolovi, stolice, usluga... Pa se zapitamo zašto je to tako? Zaista, zašto?

Postoje nepisana pravila za većinu posetilaca sličnih restorančića i odnose se na vreme dolaska, sedenje za tačno određenim stolom, poručivanja određenih pića. Pridržavanje tih pravila te svrstavaju u stalne goste, koji neće dozvoliti sebi da sednu za sto sa kojeg je preglednost loša, a to znači da ne vidiš ko je za „onim“ stolom.

Taj sto je pod posebnim nadzorom. Pre svega konobara, jer bi bilo planetarno zlo da neko nepozvan, ma i slučajno, sedne tamo. Da bi se to sprečilo postavljena je upozoravajuća opomena na stolu za te svrhe – zauzeto. Naravno, za neupućene tu je i uvek budno oko osoblja da nezvanog i neželjenog gosta postavi za njega namenjeno mesto (bakšiš uračunat). Situacija biva relaksirana kad ON dođe. Alfa tip najčešće dolazi sam, flegmatično spušta svoj mobilni na sto i pazeći da nikoga svojim pogledom ne okrzne, nikoga ko to nije zaslužio, a ipak dovoljno diskretno da konobar razume. Za desetak sekundi stiže piće.

Ko je ON? Momak koji zna šta hoće, zna da se „nosi“, bira društvo, šta više to društvo je počastvovano. Ali pre svega, on je interesantan tip, elokventan i pun pozitivne energije, nikada se ne ponavlja i samo je svoj. Od njega ćeš čuti ono čega nema ni u novinama, ni na tv-u, a ni na mrežama. Jednostavno, on je igrač sa kojim želiš da popiješ kafu.

I događaj okolni restorančići ne budu imali među svojim gostima takvu facu, imaće slabiji promet. Mnoge kafane se rado se-

ćaju takvih gostiju i nalaze načina da označe prisustvo takvih likova na svojim flyerima koji nas čekaju kao dobrodošlica na stolovima ubodeni u obavezni meni.

Dragana Paulsen

OPINIONATED

Deli se mišljenje i šakom i kapom.

Zaboravi čovek da jede. Nema se vremena – deli se mišljenje.

Prođoše godine, ode život. Ljudi dođoše, ljudi odoše.

A mišljenje se deli, ne prestaje.

Ako.

Sharing is caring.

Bratimir Petrović

ZRNO

Ušao je u prodavnicu oružja. Prišao mu je krupan prodavac sa bradom i brkovima, pitao ga je šta želite. Rekao je pištolj. Ne previše veliki ali ne i mali, kalibra 9 mm. Prodavac je izvukao fioku u kojoj se nalazilo desetak pištolja. Razmišljao je dugo pre nego što je ruka krenula ka koltu Smit i Veson kratke cevi. Uzeo je pištolj u ruku. Lepo je ležao u šaci. Zatim je podigao ruku. Nije nišanio ni u šta. Jednostavno ga je držao okrenutog ka nebu. Ovaj je baš po meri, uzeću ga – rekao je. Pre nego što mu je spakovao pištolj prodavac ga je pitao želi li metke i koliko kutija. Kupac je rekao da želi samo jedan. Platilo je i uzeo upakovani pištolj i metak. Kada je stigao kući, izvadio je metak, stavio ga u već pripremljenu stegu na radnom stolu garaže. Zatim je uzeo alat i polako počeo da otvara metak. Proširio je otvor oko zrna i pažljivo ga izvadio. Zatim je uzeo drugo već pripremljeno zrno koje je sijalo i gotovo obasjavalo mračnu garažu. Zrno je polako namestio na otvor metka i lagano ga sabijao. Bio je precizan i pažljiv, nije smeo da dozvoli da dođe do eksplozije. Zrno je bilo izliveno od zlata. Od zlata porodičnog nakita koji je dao da se pretopi u zrno metka. Kada je stavio zlatno zrno, zategao je otvor ručnom stegom i metak je bio gotov. Uzeo je metak, stavio ga u pištolj i popeo se na sprat kuće. Seo je u fotelju u dnevnoj sobi tamo gde je obično sedeo i provodio svoje dane. Uključio je televizor, spustio daljinski na stočić. Uzeo pištolj u ruku, prislonio ga uz slepoočnicu, nasmešio se i povukao obarač.

Kristina Pivaš

NIGDE NIJE KAO KOD KUĆE

Ne može čovek sa svakim da deli tugu, to je neprijatno, ali sa jednim momkom sam mogla. Mi nismo jedini par krkih koji je fatalno pukao. Nijedan nije mogao da bude pravi ako je došao nakon njega. Plašila sam se usamljenosti a ranije sam jako lepo plesala sa lažima. Nisam znala da li mi savest sada dopušta. Vrtlog laži je počeo polako, prećutkivanjem. Zatim je sledila jedna mala nebitna laž. Tada sam se već izgubila u vrtlogu, iako se činilo bezazleno. Opet sam bila u lavirintu patnje. Fondacije svih mojih temelja su se držale čvrsto na lažima i izmišljotinama. Nostalgично je bilo vratiti slatkim malim lažima i utešnom podu omiljenog kupatila, sa vlažnim zidovima od mojih suza. U glavi mi je bio haos, ali sam ipak bila potpuno smirena jer sve je utešno kada si kod kuće. Ova Doroti se malo izgubila. Čini mi se da ceo život plutam oko ideje verovanja i kada sam dopustila sebi da verujem nekome, tada sam se utopila. Od svega sam mogla da se odviknem, ali od tuge nikako. Nikada nisam mogla da obećam mir. Sada sam svaki dan u mračnoj sobi gde nisam mogla pre sama da živim. Pišem jednu te istu pesmu godinama i ne mogu da svarim to da moram da budem sama. Svi samo tražimo sebe u drugima, samo tražimo one koji su nas toliko izmenili da smo zbog njih izgubili sebe. Ne treba mi niko da me voli, znam da moja ljubav budi strah. Zato su od mene samo kukavice otišle. Da je nešto bilo prava ljubav, vredelo bi više od straha. Naučila sam lekciju da moram da budem sama, tu me je žuta staza dovela. Sada je sve čisto belo kao sneg, nema više belih laži. Nema prljavštine ispod prljavštine. Nema više mog sveta iskrivljenih sećanja koja su bolja od stvarnosti. Kažu da istina oslobađa a ja već dugo bežim od nje iako je deo mog imena.

Eva Radomska

ŠOPING

Mi penzioneri uvek tražimo negde jeftinije. Imamo svoje prodavnice, znamo kada je akcija, gde možemo kupiti sve po najpovoljnijim cenama. Ali kada odemo na kasu, ispostavi se da račun i nije tako mali! Mamio nas je prašak za veš, iako ga još uvek imamo dosta, a ovo je odličan džemper za našu unuku, iako ih ima dosta u ormanu, ali bila je prilika, teško je propustiti! Ali pobunila sam se. Uvek jeftino i mnogo, ili možda samo malo i skupo? I tako sam otišla u ekskluzivnu delikatesu, gde je bilo takvih delicija, lepo upakovanih, a dame se smeškaju svakoj mušteriji kao da je milioner, dok je u jeftinim bilo ravnodušnosti, a neću ni da kažem, i blagi prezir.

Kupila sam ukusnu šunku, hrskav hleb sa semenkama, avokado i sardine u ulju, koje sam oduvek volela! Na kasi račun je bio dosta relativan, u granicama mogućnosti, gospođa na kasi mi je sve spakovala u prelepu šarenu torbu, ali ja sam bila zadovoljna!

Kada sam raspakovala svoju torbu za kupovinu, došla mi je komšinica, lokalna tračarka koja voli da iznenadi svoje komšije da bi onda imala šta da ogovara. Oči su joj iskočile iz duplje – pogledala me je sa poštovanjem – mislim, ja sam bogata, samo sam s time krila, e, to je drugačije, od sada mi se prva klanja...

Prevela s poljskog: Olga Lalić Krowicka

Dragana Repak

STOJAN

Kako uopšte izgleda ona koja mi se osmehivala sinoć? Mnogo šminke, poveći nos, ali zgodna, uhhh, brate, u retrovizoru gleda na put iza, ali i na sebe, priliku staru preko pedeset godina, sveže razvedenu i razuzdanu, o, da, sve miriše na dugo čekanu slobodu.

Tamara ima petnaest godina, upisala je srednju školu, koju je njena mama odabrala za nju. Naš glavni glumac je mrzi... Bivšu ženu, mislim, na ćerki sve voli iako usta i oči podsećaju na prežaljenu ljubav.

Šta danas treba, da sklapam ormar iz IKEE, odvedem majku na pregled kod lekara, aaaa pomišlja na vreme provedeno uz neprekidno zvočenje, jesam ti govorila, ta žena nije za tebe, pa nisu džabe naši stari išli pre venčanja da upoznaju iz kakve kuće dolazi mlada. Videla je ona odmah i znala je i upozoravala sina da to nije žena za njega. Nije odrasla u toplini porodičnog doma, razveli su se dok je još bila mala, svađali se oko podele imovine, ni posle trideset pet godina stari se ne mogu na oči videti. Šta će od tih budala ispasti nego još neka budala, pričala mu je majka prošlog nedeljnog ručka.

Gde ste dečki, govori kolegama dok nogom otvara vrata kancelarije noseći u plastičnim čašama dve kafe i dve vode, oćemo na neku klopu, umirem od gladi, izgovara dok stavlja na sto kafe i vodu. Reakcija zaposlenih je dobra, jedan se već hvata za jaknu, drugi je skočio na kafu, a treći već izlazi „Čekam vas na klopi, naručujem standardno“.

Uz mrsnu hranu i standardnu žvaku dočekuju vreme pauze, idealno za šetnju po gradu. Lepo vreme, pun grad, tiskaju se kroz

gomilu turista i svakakvog sveta koji je sa lepim vremenom izašao da se prošunja po gradu i odmeri odraz u izlogu.

Kako uopšte to ide da je pozove na piće ili odmah kod njega, da se potruži da bar naruči neku klopnu ili će piće biti dovoljno, izbor je za njega uvek teško napraviti. Odlučuje da kupi nove gaće, skupe, moderne, što svetlije, osmehuje se dok zamišlja kako možda i zasvetli u mraku... i bukvalno i figurativno. Prodavačica se ljubazno osmehuje, preporučuje najnovije modele, sluša je i počinje da zaboravlja zbog koga i čega je i krenuo u kupovinu. Kad je platio karticom, tutnula mu je još jednu karticu i zelenim fluorescentnim flomasterom podvukla svoje ime – Ljubica, ako možda bude još nešto trebalo, budite slobodni da me pozovete – gleda ga u oči i pruža mu kesu i tobože slučajno dodirne po levoj šaci.

Auuuu, brate, govori sam sebi, ulazi u kola i gazi na gas, na semaforu vadi telefon, poslednje upisan broj Stojanka, to mora da je ono prase od sinoć..... delete. Zove ga kolega sa posla „Auu, brate Marko, ne vraćam se ja na šljaku, kevi pozlilo nešto, moram joj se naći, ma ne smeš se ,bre, šta, ko, Ljubica, brate, auuu, ko prvi cvet iz bašte“.

Malgożata T. Skvarek Galeska

SLIKA

U kući visi slika. Na njoj je jezero okruženo planinama. Na jezeru čamac. U njemu sedi čovek. Plovi. Žena je ostala na molu. Za ovu sliku veže me čežnja, tako da mi ponekad zastane grlo kad je pogledam. Moja majka je govorila da je ovu sliku dobila od očeve sestre kao svadbeni poklon. I moja tetka ju je dobila takođe kao svadbeni poklon od svoje porodice. Tako je u porodici odavno. Prema legendi, ovo alpsko jezero je negde u Švajcarskoj. Kao dete sam sedela na stolici i satima gledala u sliku. Lutala sam po planinama dajući im imena. Smišljala sam imena za ove-kovečeni par i gradila priče. Iako nikad neću tamo, ali slika i san su moji.

Prevela s poljskog: Olga Lalić Krowicka

Aleksandar Stojanović

UBISTVO

Ubio sam dečaka. Lako. Spontano. Budale veruju u večno i nepobedivo. Detinjstvu učinih kraj. Nije da sam mnogo o tome razmišljao. Kratak, odlučan udarac u potiljak. Sivilo, pa onda, mrak. Novo buđenje. Svet je sada sumoran. Ideja trajanja i nedokučivosti, kopne. Život je ritmična, u pravilnim razmacima ponavljana, robija. Tako je oduvek bilo. Budale veruju u suprotno. Među njima, izgleda, za mene mesta ima. Ubio sam dečaka. Iz njegovog mlitavog dela izlaze leptiri. Kakva gadost! Proći će. Ili neće. Lete u raznobojnim, drečavim rojevima. Svaki roj, za svaku životnu strast. Nema je više. Ubio sam dečaka. Mlitavo telo se pred ogledalom njiše.

Ubio sam dečaka. Nisam primetio kada sam toliko oronuo.

Snežana Šolkotović

VEŠ MAŠINA

Čovek je stavio gomilu garderobe u veš mašinu. Uključio ju je... Posle nekoliko trenutaka nešto čudno je počelo zveckati u bubnju iste. Na njegovo zaprepašćenje iz bubnja mašine videla se i svetlost. Na momenat je stao prikovan od straha. Pomislio je da je u pitanju mistična pojava ili samo delo vanzemaljaca. Nije mu bilo jasno otkuda se stvorila svetlost u mašini.

Trebalo mu je dosta vremena da dođe k sebi. U tom momentu se setio da pozove mobilnim telefonom prvog komšiju i upozna ga sa ovim neviđenim čudom. Ali telefon nikako nije mogao da nađe i posle poduzetog traženja. Kao da je u zemlju propao.

Stao je jedno vreme ukopan, a onda mu je kroz glavu sinula misao da mu je telefon ostao u džepu pantalona koje je upravo stavio u veš mašinu...

Nina Tešić

BEZ POSLJEDICA

Dok sam vozila kroz šumu ka svom rodnom selu u kojem se nisam rodila, odjednom sam se dosjetila: bješe to prvi put da vozim tim putem. Cesta je bila uska – prostora taman toliko da se mimoiđu dva vozila i između njihovih lijevih retrovizora proleti jedna muva. U djetinjstvu su me obično dovozili – otac, majka, ujak, ujna, mamin dečko *itd.* Jednom me je tata stavio u krilo i pustio da okrećem volan, ali nije mi se naročito dopalo jer je bio pijan. Vidi ti sad to – ja vozim, *zaprave*. Od te misli malo porastoh i udarih glavom o krov Škode. Šake mi postadoše veće i nekako nezgrapne te mi bijaše teže da upravljam. Noge mi takođe porastoše i ne bi bilo toliko strašno velikim stopalom pritiskati pedale, da me nisu našuljile cipele. Morala sam da zaustavim vozilo i izujem se. Bilo mi je žao cipela jer nisu izdržale naglo povećanje sadržaja. Ubacila sam poderane cipele u gepek i odlučila da malo sačekam i da dobro razmislim hoću li zvati pomoć ili nastaviti dalje. Budući da nešto naročito i ne volim da tražim pomoć, vrlo brzo sam donijela odluku da nastavim. Zatvorila sam gepek, ušla u kola, podesila sjedište, otvorila prozor da napravim prostora za lakat, i krenula polako. Bilo je lakše bez cipela, a volan sam držala između kažiprsta i palca lijeve ruke, a mjenjač – desne. Upalila sam CD plejer malim prstom *iz zajebancije*. Malo se zanesoh uz muziku i zaboravih na svoj novonastali defekt te uđoh prebrzo u nepreglednu, a veoma *zeznutu* krivinu, a u susret mi izbi neki čiča u bijelom Fiat Uno-u. Brzo prikočih i *svintah* desno. Čiča *svinta* svoje desno. Za dlaku se izbjegosmo, pogledasmo se iz svojih vozila u pokretu i osmjehnusmo se jedno drugom, srećni što se u našem selu i dalje odvija saobraćaj.

Dragan Tešović

OVO ĆE BITI KRATKA PRIČA!

Ovo će biti sranje!!!

Ma, daj, ovo će biti sranjce, pošto je kratko.

Možda samo prdež...

Eh – to je to!

Zoran Todor

MESEC U ČAŠI

Za tebe poslednji put izlazim na nebo. U čaši viskija s ledom lovim zvezde među kojima Gagarin i Lajka i dalje neuhvatljivo jure.

Noćas sam zbog tebe popio mesec.

Maja Tomić

ZGODA

Deset uveče u zastrašujuće mračnoj Makedoniji, probijam se kroz farove i mrakove uz pomoć dugih svetala jer sve je nezamislivo nepregledno i crno...

Između suprotnih traka su drvored i oleandrored, no ipak vodim računa da ugasm svetla kad neko naiđe u susret... što bi rekao moj omiljeni pisac, mračno je kao u tegli s krastavcima...

Tu i tamo se nakačim nekome na rep čisto da imam bar par crvenih žaruljica koje pobožno pratim, ali makedonski ludaci voze k'o, jelte, ludaci, pa mi časkom nestanu u daljini... odjednom, ispred mene, kamion koji vozi relativno sporo. Razmišljam se da li da milim iza njega ili da se upuštam u mračnu avanturu još jedan sat, i tako dok se bore misli moje, pretekнем ga, temeljito ga oslepivši u retrovizoru jer sam propustila da isključim duga... majstor mi besno ablenduje:

- blinkblinkblink (alo, kokoško, jesi normalna)
- trepnem pozicionim (jaooo, izvinite) i ugasm duga
- bljesne dugim (malo odobrovoljen) – dobro ajde...
- zatrepćem i mahnem mu (neću više nikad, kunem se)
- opet bljesak pa trep (u redu, u redu, srećan put želim)
- odsviram odu radosti dugim svetlima i dam gas...

Marko Ubović

U MUTNIM VODAMA

jedna lepa ukrasna ribica
riba borac
ubila je jednog mužjaka
i jednu ženku

ostala je sama
sa svojim divnim perajima
sa svojim divnim repom
a onda su je bacili u Dunav

tamo je videla
velike, čudne ribe
i prvi put u životu
osetila je strah

Marjan Urekar

EVROPSKE ŽENE

Baba je umrla i naslednici su brzo ispraznili stan od arhiva nikom više bitnog života.

Čistoća istresa napukli kontejner, pun kartonske ambalaže sklapajućeg nameštaja i kućnog bioskopa najmoćnijeg doživljaja visoke rezolucije. Ispada požuteli album za fotografije, isflekan ostacima brze hrane iz plastičnih posuda, ukrašen starostavnim olimpijskim krugovima od kafe i ubudale vlage.

Crno-bele slike prošlosti. Neki rođaci, neke proslave, samoupravni sastanci i Nove godine. Godišnjice, prijatelji, ručkovi. Dan Republike, roštilj na vikendici. Vitki ljudi na obali Jadranskog mora. Sajmovi, fabrike, izložbe, štafete, sahrane. Još rođaka, ruže i bombonjere. Robna kuća, osmomartovski ukrašena. Kockasti auto, osmesi, velike naočare, slet, pivo u Pragu. Novi, beli *fića*. Slike u koloru, banje i limeni tanjiri, Prvomajski roštilj, gomile glavica zelene salate koje trunu na kiši. Sastanci, ljudi izbledelih lica i oštarih odela. Nacrtani sedokosi čudotvorac-iscelitelj, isečena slika iz novina, zalepljena na čašu punu vode, raširenih ruku i misterioznog pogleda kroz naočare širokog rada, pored nesigurnom rukom ispisana poruka želja za ozdravljenjem. Opet ista dnevna soba, opterećena teškim draperijama, sve ofucanija, stari *Ei Niš* televizor ukrašen miljeom u pozadini, manje osmeha, manje gostiju, slava, sahrana, sveće. Politički poster, zastave, vreće krompira i šećera. Nikad završena vikendica, rastureni ostaci robne kuće sa početka, oronula lica u večitom crnilu, kao noć koja traje ne danima, godinama, decenijama – već ceo život, njihov i svih pre njih.

A onda nekoliko praznih strana, male fotografije za doživotnu ličnu kartu, unuci upasanih trenerica, namrgođena baka. Kao da iščekuje nekog, ili nešto.

Poslednjih pet strana je isti namršteni lik koji polako bleedi na slikama, usamljen.

Rišard Vasilevski

TRAŽENJE

Znam da si negde, pa tražim. Ponekad telefonski poziv – i opet greška. Pisma poslata, mada je adresa nepoznata. Hodao sam ulicama bez izlaza, izbegavajući one umorne od čekanja žene po pristupačnim cenama. Posećivao sam salone za obnovu, koji vraćaju radoznalosti za neočekivana iskustva. Nedostajalo mi je hrabrosti da pređem crvenu liniju saglasnosti, za ono što je zabranjeno u tvome krhkom malom svetu. Zavaravao sam se ne znajući da pronaleženje zahteva toliko puno odricanja.

A kad sam te video, nisam stigao sa ružom – poslednji trajekt plovio sa keja. Tražim.

Prevela s poljskog: Olga Lalić Krowicka

Veronika Veljić

TRAŽIM SE

Zaboravljanje je moj veliki problem. Sve češće me stiže onaj Nemač, ne volim da mu pominjem ime, da ne nabrajam šta sam sve zaboravila i zbog čega gubim vreme poslednjih dana. Ako vidite ženu bez glave, znajte da sam to ja. Zaboravila sam je negde pa je tražim.

II

**ИЗ КЊИГА
IZ KNJIGA**

Милорад Бибин

ТРАГ У ВРЕМЕНУ 3

(Ауторско издање, Зрењанин, 2023)

Повратак из Хановера

Био је млад и пожељан. Радо виђен у друштву боема и градске елите. Због његових тамно зелених крупних и продорних, увек бистрих очију, многе су жене патиле. Био је друг и пријатељ, господин и бараба кад је то друштву требало и одговарало. Знао је да има и да нема, да воли и да га воле. Са Нином је проводио незаборавне тренутке среће, љубави и бола. Била је љубоморна на њега, на његов шарм, на његов ум,

на његове атрактивне, вреле, краљице ноћних локала и касина.

Знао је и волео да живи и да ужива у сваком тренутку живота, који му се пружао. Често је путовао, одлазио и враћао се и увек су га дочекивали уз осмех, уз сјај и раскош који је обожавао. Са путовања се није враћао празних руку. Знао је да изабере и да обрадује драге му пријатеље и поштоваоце.

Бавио се неким чудним послом и занимањем. Сви су знали и нико ништа није знао о њему. Било је нечег мистичног у њему, у његовом понашању и опхођењу. Био је „центар света“ и као да је предосећао неки крај, брзо је живео. Хтео је да има што више од живота. Живео је брже од њега.

Спремао се на пут за Хановер, у Немачку. Није желео да поведе Нину са собом. Дуго је и упорно инсистирала, али је знала да ту нема помоћи. Његове одлуке су биле брзе и коначне. Није му се ишло, а морао је да оде. Осећао је неку зебњу у срцу по први пут у животу. Дуго је махао на растанку. Увече, у ударном термину, у вестима на државној телевизији ударна вест. - Наш држављанин из необјашњивих разлога слетео са пута и захваљујући само чудним околностима остао жив, али са задобијеним тешким повредама. Остаће паралегија. Биће привезан за колица и туђу негу, које се толико ужасавао и плашио.

Нину обли хладан зној и неверица. Ноге јој се готово отсекоше и она се беспомоћно скљока у фотељу поред телевизора. Безуспешно је покушавала да пронађе њој тако познат број његовог мобилног телефона. Није било одговора ни сигнала. Само тишина и нека хладна, злослутна стрепња и бол. Његов и њен пас Рекс је данима цвилео. И он је предосетио ту трагедију. Гребало је по вратима и стално очекивао да му се пријатељ и газда појави на њима.

После неколико недеља Нини су јавили да се он успешно опоравља и да ће се ускоро вратити у своју, рођену земљу. Вратиће се вечерњим летом ЈАТ-овим авионом, у инвалидским колицима на линији Београд-Хановер. Нина је чврсто одлучила. Чекаће га на аеродромском паркингу, ни сама незнајући како ће све то преживети, а мораће, заслужио је!

Жути такси је чекао испред грандиозне зграде нашег аеродрома. Најављен је долазак авиона, а зебња у срцу је све више расла. Нина је нервозно шетала испред зграде, покушавајући да упаљеном цигаретом запосли руке које су се сад већ видно тресле. Срце јој је све снажније лупало, да искочи из груди. Рекс, који је остао у таксију, својим негованим шапама је гребало по затамњеном, а чистом прозору. Нервозно је цвилео, очекујући да види свог пријатеља и газду. Да му скочи у наручје, као толико пута док га је сачекивао са дугих путовања.

Време се натмурило и неки облаци прекрише простор око аеродрома. Поче и нека ситна, хладна киша ношена благим ветром. Спикер на аеродрумском стајалишту је најавио пристизање авиона на лету Хановер-Београд, али Нина ништа није чула. Њене мисли и њена осећања су се мешала са жељама и чињеницама од којих би у том тренутку тако радо побегла.

– Нина! – зачу иза себе дрхтави, њој тако познати глас.– Ево, вратио сам се са последњег путовања.

Нина се нагло окренула и угледала њеног принца у плавим, новим електроивалидским колицима, окруженим медецинским особљем које га је пратило на овом путу. Потрчала му је у сусрет, а из њених крупних, тамно смеђих очију су потекле бујице суза.

– Добро ми дошао љубави! – гушећи се од суза рече Нина и снажно, топло искрено га загрли: – Само кад си се ти мени вратио, све ћемо ми то заједно преболети. Више ми те нико неће моћи отети и одвести!

Отворише се врата жутог таксија и Рекс уз громки лавеж полете из све снаге свом пријатељу у загрљај. Готово да га избаци из колица. Великим шапама га је грлио и облизивао великим топлим језиком. Киша је већ почела интензивније да пада, али они нису марили за њене крупне, хладне капи. Било им је тако топло око срца, да су на кишу готово заборавили.

Жути такси им приђе сасвим близу. Сместили су се у удобна седишта и кренули пут Новог Београда. Напољу је по крову таксија ударала киша, као што је и срце лупало у њиховим грудима.

Често их и сад видим како срећни и нераздвојни у колицима шетају по Калемегдану уз будну пратњу њиховог верног Рекса, који је како чујем добио мале наследнике у кући њиховог пријатеља...

Дејан Богојевић

ВОЉНА САМОЋА

(„Алма“, Београд, 2023)

ТАЛАСИ СЕ УЗДИЖУ ИЗНАД ХРАМА

Дејан
Богојевић
ВОЉНА
САМОЋА

Алма

Лет је прокрвљен. У магли без птица трагови кљунова. Узнели ослобођено. Вртови и потребна гудала за већу количину ветра.

Пређени пут нагризају песме што бдију; у ждрелу метка почетак живота; из ума никле душе; одјекују неме тачке са дечјег цртежа док очекујемо тишину; ниче шупљина свршетка звука – песма сакупља све расуте мисли у ткиво ноћи.

– Таласи се уздижу изнад храма.

– Мол

– Затворена у ум у девичанство. – Теа.

– Од племените глине правим колебљиве статуе; и камен је подговорен. – Мол

– Бесмртност маслинке усхићује. – Теа.

Та поезија је усијана и своју незаменљивост носи попут звука харфе и снаге вике.

*Живота Ђурић***РАЗНЕ КРАТКЕ ПРИЧЕ**

(Школски сервис „Гајић“, Београд, 2023)

Памћење добра и зла

Ишли два пријатеља путем и нешто се расправљали, и један удари шамар оном другом. Онај што је добио шамар запише, на песку, датум и поруку: „Данас ме мој пријатељ ошамарио!“ Овај што га ошамари гледао, па се питао што записа на песку? Продужили су даље и наиђоше на једно језеро, па пошто је било вруће, ушли су да се купају. Овај што је примио шамар, упаде у живо благо и поче да се дави.

Онај његов пријатељ, што му је претходно ударио шамар, потрча, извуче га, и спаси. Е, онда овај, поново напише, и то на камен уклеше: „Данас ме је мој пријатељ спасио!“ Пријатељ, спасилац, више није могао да издржи, него је морао да га пита: „Што сада записа на камени, а оно си на песку написао?“ Он му одговори: „Оно зло које си ми нанео, што пре хоћу да заборавим. А ово добро што си ми учинио, нећу никада заборавити!“

Памтите људима, који су вам учинили нешто добро! Могу и људи да се воле у најпозитивнијем смислу филантропије. Нормално, жене свакако волимо! Знате што волимо жене? Зато што су жене од нас и ми волимо себе. А оне воле нас, јер чезну за нама зато што су од нас. То је Бог тако вас поставио.

Љиљана Милосављевић

ДА ТИ НЕШТО КАЖЕМ

(„Књижевни клуб 21“, Смедеревска Паланка, 2023)

Неизвесност

Одавно погледам Ванземаљце. Угледаћу их, сигурна сам. Имам сада времена на претек. Седим тако загледана у прозор. Дању притисне небо а ноћу тишина. Ни шљива процветала није. Инати се нешто ове године. Душа ми све чешће лебди, као да се предомишља на коју ће страну. Чини ми се, у мехуру сам од сапунице и чекам.

Е, да ми је да се појави овога трена, упери зрак своје светлости у моје чело. Отворила бих прозор, дозвољено је. За врата кажу, не отварајте. Да га само у око удем. И волим! Нико ни видео, ни знао не би, чак и када би ме повео!

О бајкама

Јабука.

Ти спаваш закићен мојим сном. Ја зачарана.

– Пробуди се. Пољуби ме. Белог коња заборави.

Божидар Пешев

КУЋА БЕЗ ВРАТА

(„Београдски књижевни салон“, Београд, 2023)

ЧЕТВРТАК

(За Владиславу, која обожава четвртак)

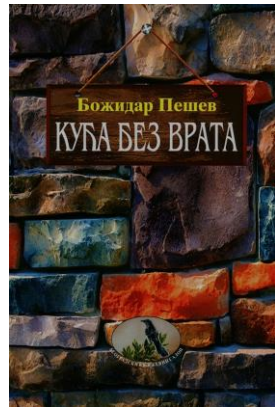
Седам и тридесет, ујутро. Дан четврти. Зрела јесен. Сунце се промаља кроз облаке који лагано плове на хоризонту. Један обичан дан што тече, необичан онима који у њему трају.

Ништа се не догађа. Или је то привид јер време значи све, а све је ништа времену које протиче и не осећа свој проток.

Живот и даље буја или се гаси у једном трептају ока. Обичан след ствари тако различит од оног предходног настанка и нестанка, док ветар носи прашину с једног на друго место.

Ни цвркут птица није исти као јуче, иако оне певају по урођеној матрици. Пој добија нови смисао у дану ком песма ништа не значи. Једино птице примећују промену, или неки слушалац који још може и жели да чује разлику.

Можда четвртком слабије чујем па ми се ово причињава, или... Нисам сигурна да то уопште желим да сазнам. И че-

му? Птице ће и даље певати песму која другачије звучи, без обзира да ли је четвртак или неки други дан у седмици.

Размишљање је велика глупост. Само докони размишљају. Они други живе срећно, као амебе. Тако је сигурно боље. И овај четвртак ће проћи.

Петак је већ нешто друго. Долази викенд.

*Давор Радуљ***ПОМЕРЕНА ФРЕКВЕНЦИЈА**

(„Банатски културни центар“, Ново Милошево, 2023)

Прозор

ПОМЕРЕНА ФРЕКВЕНЦИЈА
Давор Радуљ

Ушла је у трамвај број 7 и села, помисливши како јој данас све иде од руке. Обилазила је радње, једну за другом, успевши да пронађе и купи све поклоне са списка који је направила претходног дана. Није желела да јој увијају поклоне у јефтин, шарени папир, већ је купила посебан, те ће се сама играти дизајнирањем кад се врати у стан. Желела је да ово изненађење носи у себи и посебну ноту, њену креацију, посвећену вољеном мужу за Нову годину. Купљене ствари ставила је у крило да не би сметале никоме, пустивши мисли да јој лутају с поклона на поклон, од сребрне табакере с елегантном, ненаметљивом гравуром, преко најновијег модела „Блубери“ слушалица (уживаће слушајући омиљену музику), до плаве, свилене „Келвин Клајн“ кравате. Нема везе, помисли, отплатићу то у неколико рата. Погледа кроз запрљани прозор и то јој мало помути срећу. Желела је да посматра град и радост на лицима пролазника. Трамвај је почео да успорава пред једну од успутних станица. Отворила је ташну и почела да претура по њој, тражећи влажне папирне марамице. Пронашавши их, узе једну и пребриса прљави део прозора како би могла јасно да види празничну атмосферу града. Тако је на станици и угледала свог мужа како се љуби с неком црвенкосом женом.

Željka Bašanović Marković

PRIČE S KARAKTEROM I KARAKTER BEZ PRIČE

(„Nova poetika“, Beograd, 2023)

Igra sudbine

Taj metar zemlje bio je njihov koliko i moj. Godinama smo živeli u slozi i dogovarili se kako da rešimo problem. Ni sam ne znam kako je došlo do toga da problem postane nerešiv.

Zapravo rešiv, na najokrutniji način, pogibijom.

Dan je bio lep, jesenji. Kod seljaka je jesen najradnije godišnje doba, da dan traje duplo ne bi se sve postiglo. E baš takav jedan dan je sudbina izabrala da reši dugodecenijski problem spora oko prolaska sa mog imanja na glavnu džadu.

Sačekajte me svi iz te kuće kod kapije sa držaljama od motika i vila, izdaleka sam im video besne poglede.

– Nećeš više majci.... reče mi novopridošla snajka sa stomakom do zuba.

– Mak se dete, rekoh joj kroz zube.

Stariji sin Milisav zamahnu kroz vazduh tako snažno da sam čuo jače zvučduk vazduha nego udarac u slabine koji mi se razleže telom.

Ničeg se posle toga ne sećam. Slika i ton uvek mi se vraćaju na scenu kako baš tu na međi leže svi u lokvi krvi. Pištolj mi

beše u ruci praznog šaržera. Šestoro njih sa po jednim metkom u telu. Nisu mrdali. Upasao sam se i krenuo putem do stanice milicije.

Bio sam dobar strelac uvek, tupo sam mislio i još imao snage da se ponosim nečim.

– Tako je bilo, sudija, a sad vi dosudite!

Meni je ionako svejedno, onaj metar zemlje više nije imao ko da traži.

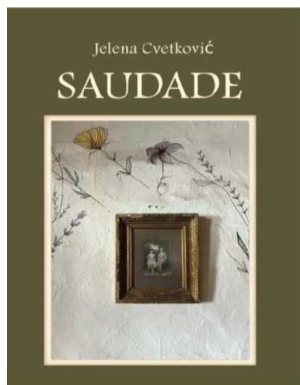
Crnica, najplodnija zemlja našeg kraja pokriće nas sve u nadi da ćemo tamo dole u njenoj utrobi znati malo bolje da je podelim.

Jelena Cvetković

SAUDADE

(„ASoglas izdavaštvo“, Banja Luka, 2023)

Posle kiše

Sve se umiri. Pod strehom se povremeno oglasi pokoji pokisli vrabac, poneki pas zalaje u daljini. Mirno je i blaženo. U crvenu šerpu, slučajno zaboravljenu pored česme, kane koja kap kiše, teška i zvučna, kao metak ispaljen u ratni limeni doboš.

Utihnulo. Čuti i drvena kapija, ne otvaraju se vrata, ali nije to zbog kiše, već kroz nju davno niko i ne prolazi. Zajezerele se neizgovorene reči, sve kipti od razgovora koji bi mogao da se povede pa da teče poput one silom nastale rečice, što krivuda kraj ulice zarasle u travu. Tu, gde su nekada odzvanjali koraci, sad odzvanja klijanje trave, bučno toliko da izmešta svaku misao o nekom novom rađanju. Izmešta se život odavde, kao ptica što grančicu po grančicu premešta svoje gnezdo.

Umirila se zemlja, pa meka i topla polegla i uzdahnula. Od njenog daha zamirisala je teška neobrana kruška. Mislila je da je obere čim kiša stane, ali svake joj godine istrunu u podrumu. Tako su slatke i medne, a pretvore se u nejestivu masu boje zemlje. I svake godine kaže sebi kako je više nikada neće brati, čak ni pogledati kada se tako bremenita i slasna savije pred njom, a onda,

opet, bude joj žao što se sva iskrivila od roda i kao kakva pozlačena sirotica ponosno ogrejala na već umornom letnjem suncu.

Obraću ih, pa neka istrunu zajedno sa mnom. Neka ih barem nema na drvetu.

Sakriće ih i od sažaljenja i od divljenja retkih prolaznika:

„Kako se živi?“ uzviknuli bi iz daljine.

„Kako mora!“ odgovarala bi, brišući ruke o iznošenu kecelju. Pritom bi popravljala maramu, zatezala bluzu, želeći da stvori privid lepog i urednog života. Uvek bi pozvala na kafu, iako su neznanci, iako su možda i loši ljudi, pljačkaši i otimači.

„Ljudi su“, mislila je, „ne mogu biti mnogo gori od mene. Da makar razmenimo koju reč, o vremenu, ako ništa drugo“.

A oni bi poziv uvek odbijali:

„Neka, neka, drugi put!“

Koji drugi put, kad je puteva sve manje, a i oni koji su ostali, pitanje je kuda vode. Spustila bi glavu, odmahнула rukom i sela na nakrivljenu stolicu, koju je mnogo puta popravljala. Popravljala ju je, zatezala, a ona se uvek iznova odupre njenom stisku i krene k zemlji. Tu se svi naginjemo i tu krećemo, te neće jedna stolica. Zato je vremenom prestala da je popravlja i pokušava da joj se prilagodi koliko god može. Pa kud stolica, tu će i ona.

Posle kiše zamiriše na neostvoreni život. Ona brižno uzima cipele svih bivših ukućana i ređa na mokri trem, kao da su svi oni unutra, razgovaraju i svakog trenutka će pohrliti napolje da gledaju kako s drveća dokapavaju mali vodopadi. I baš tu, kraj njihovih sačuvanih koraka, najveća je tišina. Kiša je samo umnožava, pa zvuci potpuno iščezavaju. Ni bubice pod napuklim pragom se ne čuju, ni disanje zaspalog kućnog duha. Sve se umiri, pokatkad samo vetar dotakne odškrinuta okna prozora i podseti na žamor koji bi zavladao uvek kad oluja otrese prezrele kruške s drveta i deca se rastrče po požutelom dvorištu.

Ona skuva slabu domaću kafu, tek pomućenu crnim zrnevljem, čisto da podseti na nešto što nije voda i sedne na trem kraj

onih poređanih cipela, sve nižući uzdah za uzdahom kao napuklu brojanicu.

Zamišlja kako jedan za drugim u dvorište ulaze oni koje je vreme sebično odnelo, a čije slike vise po prašnjavim zidovima malih neprovetrenih soba.

„Neka miriše na prošlost“, misli.

Prošlost se, pak, sakrila iza polomljene bačve u uglu dvorišta i proviri samo kad primeti kako starica lomi svoje čvornovate prste obojene u belo. Mesila je pogaču koju nema s kim da polomi, ali neka, pomisli, možda ko i svrati. Možda se neko od nezainteresovanih prolaznika nekada i polakomi i prođe kroz nakrivljenu kapiju, na dve strane raširenih krila, kao kada čovek široko raširi svoje ruke.

Gleda je prošlost tako, čas zažmuri, čas širom otvori svoje otežale oči. Sve u strahu ili želji da je ona, ipak, primeti. Ali zna starica dobro s kim deli svoju kuću, pa s vremena na vreme s osmehom pogleda u bačvu, očekujući da vidi lice svog sustanara.

„Kriješ se, kriješ“, došapne više sebi nego njoj, jer prošlost više ne može da nas čuje. Ogluvi i osedi kao star čovek, savije se do zemlje i vuče se za nama kao kojekakvo umorno pseto. Ma koliko je čovek gonio od sebe, ona zavija i cvili, traži nešto, zapomaže baš kao bezdomni pas.

„Tu si, ne ostavljaš me nikako“, mrmlja sebi u bradu kad god prođe pored nekog drveta ili većeg predmeta u dvorištu. Krajičkom oka gleda da li će se plašljiva prošlost pojaviti. Iščekuje njen lik, jer upravo su u njemu sakriveni svi oni koje je za života volela, a čije prisustvo sada oseti samo kroz miris koji nastaje posle kiše.

Posle kiše pokupi ona polumokro rublje i unese u kuću. Ne pere ga ponovo, jer voli kad odeća zamiriše na jesen. A jesen je već tu negde, možda iza neke druge bačve ili kapije, u granama visokih jasenova ili borova. Diše kao kad neko izdiše, odnosi i ovo malo sunca što joj je sinulo. Na zimu će okrečiti i počistiti

celu kuću, izneće iz podruma kruške i jabuke, poređati na sto i čekati. „Čekanje nije tako loša stvar“, misli. Nikada ne znaš da li je uzaludno, jer čekanje nikada ne prestaje. Niko ti ne govori koliko će ono da traje. Može trajati doveka, a može se brzo i okončati. I ne znaš, jednostavno ne znaš, kakav će ishod biti. To su slatke i gorke muke čekanja.

Čekaće okružena prošlošću i mirisom potamnelih krušaka.
Neko već mora da dođe.

Azamina Dokaza Klobodanović

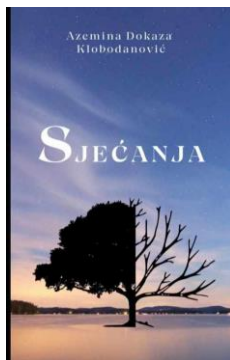
SJEĆANJA

(“The Book Patch”, USA, 2023)

U vrijeme corone

Danas je prvi dan proljeća 2020. i prvi dan kako je Krizni štab Federacije Bosne i Hercegovine donio Naredbu da mlađi od 18 godina i mi, stariji od 65, moramo ostati u kući zahvaljujući njegovoj visosti – Coronavirusu. Ne možemo ni prošetati, ni u prodavnicu. Zato su izmislili volontere ako već nema neko od bližnjih, da ti na vrata objese kesu sa neophodnim namirnicama, lijekovima,... Distanca obavezna, kao da smo svi šugavi (da smo bogdo, to je ona bolja opcija), maske obavezne, rukavice, pranje ruku... Zatvoreni šoping centri, zatvoreni frizeraji, kozmetički saloni, kafane, restorani, škole, pozorište, bioskop, ... Otvorene prodavnice osnovnih prehrambenih artikala, samoposluge, apoteke, samo neke banke, pijaca,... Grad djeluje sablasno, i ne samo moj već gotovo svi gradovi na svijetu. Broj zaraženih i umrlih stalno raste. Mediji nas bombarduju svakodnevno, ma šta svakodnevno, svakih sat vremena ili dva, o broju zaraženih i umrlih, upozoravajući nas da moramo biti oprezni, da ne treba stvarati paniku?!

Vani tišina. Teška tišina. Čak su i ptice utihnule, a djece ni na vidiku! Ovu neizdrživu tišinu povremeno naruši zvuk motora kola hitne pomoći sa ljudima u bijelom. Ušušvani od glave do pe-

te, a glava i lice pogotovo, kako bi se zaštitili od onih koje je već napao virus. Dolaze po nesretnike s teškom kliničkom slikom da ih prebace u posebne Covid odjele, a članove njihovih porodica pod ključ, u petnaestodnevnu kućnu izolaciju...

Poslije ovog prvog vala Krizni štab donosi nove mjere, blaže – uvode nam dva dana u sedmici po dva sata da mi stariji od 65 i oni ispod 18 godina možemo izaći iz „kaveza“, uz obavezno pridržavanje propisanih mjera: distanca, maske, nema rukovanja, pozdravljanje samo laktom,... Mi roboti. Poslušni. Ubijeni u pojam. Više smo prestrašeni, uspaničeni od onih koji nas upozoravaju da ne treba paničiti, nego od coronavirusa!

A onda se desi ovo. Sjedim tako u svom „kavezu“, tišina me guši i odjednom čujem kako se ona teška tišina u našem dvorištu rasu u paramparčad jednim udarcem lopte o zid zgrade! Čujem galamu, dječje glasove, njihov smijeh... Koja ljepota?! Nikada se više nisam obradovala remećenju popodnevnog mira i tišine kao tad. Jedva sam čekala kada će djeca ponovo izaći vani na dva sata da ih gedam sa prozora svog stana i uživam u njihovoj galami!

Margit Đurin

**UNUTRAŠNJE RAVNANJE : MANJE-VIŠE
KRATKE PRIČE**

(Gradska biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2023)

Poljubac

– Može jedan poljubac? – upita baba dok je prolazila kraj velike udobne fotelje, u kom se igrao trogodišnji unuk.

– Nemam vremena! – odvrati švrća.

– Zar ne vidiš da radim?

Baba, pomalo „nadureno“ napući usta i ode.

Postavila je sto, stolicu i šamlicu ispred svetlarnika. Popela se najpre na stolicu, na sto i na kraju na šamlicu, da bi dohvatila gornja okna. Bila je u jeku brisanja

stakladi, kada je unuk stao pored stola.

– Ja sam baba završio svoj posao! – reče.

– Lepo od tebe! – prokomentariše ona. Kako je mali strpljivo stajao na istom mestu, baba se doseti. Siđe sa šamlice na sto, sa stola na stolicu. Na kraju, kada je stala na stazu, sagne se pred unukom, a ovaj joj na brzinu spusti poljubac na obraz i bezbrižno otrči u drugi kraj dvorišta.

Aranka Kiš

ŽENA O ŽENI ŽENAMA

(„Galaksija“ – „Udruženje balkanskih umetnika“, Niš, 2023)

POSMATRAM JE...

Obavijena mislima

Posmatram je. Sedi, ćuti, zagledana u daljinu sa tamnim podočnjaci-
ma, kosom kojoj je potrebno pranje, vidim premor na njenom licu, melanh-
holiju, tugu, bol, nezainteresovanost za sve oko sebe, bol isijava iz nje... pre-
morena je... dosta joj je...

Posmatram je i razmišljam, ona-
ko uopšteno, kada i kako smo mi žene
stigle do toga da sve možemo, znamo i
moramo. Da moramo biti zaposlene, uspešne u poslu, da moramo
rađati decu, nositi ih u zabavište, školu, pa sve vanškolske aktiv-
nosti ispratiti, a onda biti domaćice koje kuvaju, spremaju, pripre-
maje veš za pranje, onda peglanje, pa sklanjanje po ormanima i
onda uveče na kraju, kao prave dame da sačekamo muževe dobro
raspoložene u spavaćoj sobi.

Kada smo mi žene postale super heroji koji sve mogu i mo-
raju i gde su se izgubili muškarciji koji to vide i na kraju cene.
Gde smo izgubile svoju ženstvenost radeći dva puta više od onog
što je normalno i gde smo sebi dozvolile da svom muškarcu ne
damo do znanja da sve same ne možemo i da nam je njihova po-
moć i te kako potrebna.

Zašto smo mi žene sebi nabile komplekse da moramo biti organizovane, doterane, bez viška kilograma, nasmejane, odmorne, dok se dobar broj muškaraca sa velikim zadovoljstvom izležava posle posla, mrtvi umorni, iznervirani, željni pažnje, razumevanja, sve većih stomaka, jer Bože moj, godine, mlitavi, bezvoljni...

I onda posmatrajući sve to, slušam komentare drugih žena, kako je neka žena otputovala i ostavila samog svog partnera, jadan čovek, kakva je to žena. Pa jadan partner je već nekoliko puta punoletan, verovatno neće umreti od gladi, verovatno će se po običaju izvaliti u dnevnoj sobi i gledati televizijski program, jedino će jadan morati da uključi mašinu za sudove kada potroši sve čaše i tanjire iz ormara. Taj jadan muškarac nije hteo da putuje sa svojom partnerkom, jer sunce greje, kiša kvasi a vetar duva, nije njemu lako to da podnese, a eto ona, samo o sebi vodi računa i ne smeta joj ni sunce, ni kiša, ni vetar...

A onda čujem, te iste žene kako kukaju na svoje partnere, koji se isto tako štite od sunca, kiše i vetra i opušteno dremaju pred televizijskog programa, dok one trčkaraju i još im i kafu na sto donesu, onako usput, između peglanja dve majice, lakše je to njima, na nogama su i to je samo jedna kafa, e drage moje, počnje od samo jedne kafe.

Posmatram je, odjednom boja joj se vraća u obraze, više nije ni tužna, ni staklastog pogleda, postaje svesna svog izgleda, nasmeši se samoj sebi, i spremna je da napuni kadu toplom vodom, saspe celu flašu cvetnog šampona za kupanje, stavi pakovanje na kosu, lice i opusti se uživajući u tišini i mirisu pene koja je okružuje.

Posmatram je, izborila se sama sa sobom, izaćiće nasmejana, osvežena, spremna za neki nestašluk, spremna za nove puteve, radosna, polako napraviće novi raspored, gde će joj kao putokaz služiti njene želje i potrebe, pobedila je ponovo sebe, svoj umor, i tugu... šta će drugo... mora... žena je...

Slavica Milosavljević

MIRIS JABUKA I DUNJA

(„Društvo književnika Beograda“, Beograd, 2023)

Portret

Moja nana otkuvala je veš u velikom sivom loncu na šporetu u kojem su pucketala drva. Ispirala je veš na česmi usred zajedničkog dvorišta. Nikad nismo spavali u beljim, mirisnijim čaršavima.

Kada je neko u opštini Voždovac rešio da sruši staro dvorište sa brojnim okolnim stančićima bez struje i vode, deca su nani kupila stan. Na četvrtom spratu solitera kraj Kalenić pijace. Od nameštaja zadržali su samo stari nanin drveni sto, onaj koji joj je deda rezbario pred polazak u rat. Izrezbario je nanino nasmejano lice, poljsko cveće, neke rajске ptice da je čuvaju i krilate konje da je u snove vinu. Iz rata se nije vratio. Ostavio je nani samo drveni sto i četvoro malene dece.

Na tom je stolu razvlačila kore za najlepše pite. Sećam se nane kako na drveni sto stavlja beli laneni stolnjak a onda jufku testa razvlači do ivica i preko, dok testo ne postane tanko, tanko... Onda bi nožem odsecala ivice testa koje su visile sa stola i pržila ih na masti. „Ko je za listiće?“, pitala bi nana, a mi deca smo se gurkali oko nje sa rukama podignitim uvis: „Meni, nano! Meni! Meni!“

Deca su odrasla, zajedničkim snagama opremila nani stanić, jednosoban, sa ugrađenom kadom i toplom vodom, sa mašinom za pranje veša.

Prvo što je nana kupila bio je veliki, sivi lonac za otkuvavanje veša.

Svako jutro bi sišla do Kalenić pijace noseći u rukama dve prazne flaše da natoči vodu sa česme. Uzalud je bilo govoriti joj da je ta voda ona ista voda iz gradskog vodovoda koja prolazi i kroz česmu u kuhinji. Nije ta voda nani bila tako ukusna. A možda i zato što bi se nana na putu do česme sita ispričala sa prodavcima povrća i pozobala po koje zrnce grožđa ili pruženu jabuku. Uvek je nosila poneko parče pite, zamotane u lanenu krpu, za one koji su noć proveli u kombiju kraj pijace. Imala je onu mekoću i ljubav u glasu sa kojom je lako osvajala: “Odakle si, sine?”

Sada kad imam vremena za sećanja ustajem rano, sa prvim glasovima prodavaca na Kalenić pijaci. Skuvam sebi kafu i sednem za drveni sto koji još čuva miris naninih listića i toplinu dekinih ruku koje dletom utiskuju ljubav. Tamo negde daleko moja lepa nana sedi pod jabukom sa zauvek mladim mužem i smeši se istim osmehom kao onog dana kada je izrezbario njen portret.

Pero Nestorović

S DRUGE STRANE STVARNOSTI

(Udruženje ljubitelja umjetnosti Brčko distrikta BiH, Brčko,
2023)

Hjui

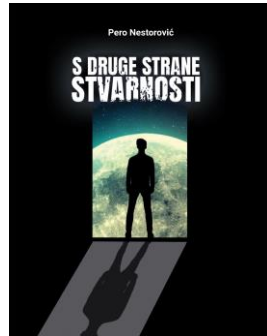
Sjedio je u udobnoj fotelji i opušteno pušio cigaru. Povremeno bi okus duvana miješao sa okusom viskija kojeg je ispijao sa čaše na stolu. U kaminu je gorjela vatra i ugodno grijala kolibu ove hladne novembarske večeri.

Začuo je nekakav lavež ispred. Nevoljno je ustao i otvorio vrata. Izašao je na drvenu verandu i gledao u noćni krajolik oko sebe. Svuda okolo su se protezale guste oregonske šume. Bio je visoko na planini. Nikoga nije bilo u blizini.

„Hjui!“, uzviknuo je. Ali, ništa se nije desilo. Ništa se nije ni čulo. Samo melodično šuštanje lišća na krošnjama drveća od laganog planinskog vjetra.

„Sigurno su vukovi opet u blizini“, sam sebi je rekao, te se ponovo vratio u kolibu. Sjeo je u fotelju i povukao naredni dim cigare. „Hjui je tu negdje. On će se pobrinuti za vukove.“

Sjedio je i pušio još neko vrijeme. A onda je neko otvorio drvena vrata kolibe. Nije stigao ni da ustane, a unutra su ušla četvorica muškaraca u dugim crnim kaputima i sa crnim šeširima na glavama. U rukama su držali vinčesterke. A za pasom su imali revolvere.

Odmah je prepoznao jednog od njih. Prosijedog visokog muškarca sa brkovima. To je bio Gordon. I to je značilo nevolju.

„Mislio si da se možeš sakriti od nas, Martine“, odmah mu se obratio Gordon. Bio je ozbiljan i hladnokrvan. I kao uvijek, bio je samouvjeren i potpuno siguran u sebe i svoje sposobnosti. Ipak, on je bio opasan tip. Bio je Pinkertonov agent. I neko sa kime je davno imao posla.

„Mislio sam da ste odustali do sada, Gordone“, odvratio je on. Bio je zatečen ovom iznenadnom posjetom starog znalca. I nimalo mu nije prijalo ovo što se dešava.

„Ja nikada ne odustajem. Rekao sam ti da ću te uhvatiti. A ja nisam neko ko tek tako obećava nešto“, rekao je Gordon. „I eto me, sa mojim ljudima, ovdje u planinama Oregona, u kolibi u kojoj si se tako dugo uspješno krio.“

„Nije bilo potrebe da dolazite ovdje i da me tražite. Ja sam davno završio sa svojom karijerom odmetnika. Povukao sam se. Živim ovdje sam i uživam u planinskom vazduhu.“

„Ipak, ostala je potjernica za tobom. I ostalo je da odgovaraš za zločine koje si nekada počinio, Martine“, nastavio je Gordon. Stajao je pred njim i u ruci ležerno držao pušku. Preostala trojica agenata su se rasporedili po prostoriji. I svi su djelovali opasno. Bili su spremni da upotrijebe to oružje koje su držali u rukama. „Sada bih te zamolio da ugasiš vatru u kaminu, da se spremiš i polako kreneš sa nama. Dug put je do najbližeg grada. A mi želimo što prije da te dovedemo pred sudiju.“

„Plašim se da to neće biti tako jednostavno“, odvratio je on. Povukao je dim cigare i hladno je gledao u svog sagovornika. „Preporučujem ti i tvojim ljudima da se odmah vratite odakle ste došli. Ovdje niste bezbijeđni. I nije nimalo mudro što mi sada prijetite puškama.“

„Zar misliš da si u poziciji da nam prijetiš? Ovdje si sam. Kod sebe trenutno nemaš oružje. A nas je četvorica. Mislim da je za tebe najbolje da učiniš ono što sam ti maloprije rekao. Spremi

se i mirno kreni sa nama. U protivnom, polomićemo te od batina i odnijeti odavde.“

U narednom trenutku su se na verandi začuli koraci i lagana škripa dasaka. Gordon se odmah okrenuo i pogledao prema vratima.

„Rekao si da si sam ovdje. Ko je to napolju?“

„To je, vjerovatno, Hjuj“, ležerno je odvratio Martin. „Ili on ili vukovi koji su se maloprije muvali okolo. Ali, mislim da je Hjuj otjerao vukove.“

„Hjuj?“, zbunjen je bio Gordon. Dvojica njegovih ljudi su oprezno prišli vratima kolibe. Držali su puške i osluškivali.

Sa druge strane se začulo režanje.

„To je neka životinja“, zaključio je jedan od njih. „Možda pas.“

„Hjuj je tvoj pas?“, upitao je Gordon.

„Ono nisu bili koraci psa“, nastavio je Gordonov saradnik. Bio je zabrinut i oprezan. „U pitanju je nešto mnogo veće.“

„Šta veće? Misliš da je Martin pripitomio medvjeda“, odvratio je Gordon. „Nije bitno šta je. Otvori vrata i sredi ga. U najgorem slučaju u pitanju je vuk.“

„Nisam siguran da želite naljutiti Hjuia“, rekao je on. Povukao je dim cigare i opušteno gledao u Gordona.

„Šta je Hjuj? Pas ili vuk? Ili, možda, medvjed?“, upitao je Gordon.

„Hjuj je moj prijatelj“, odvratio je Martin. I samouvjereno se osmijehnuo.

Tada je jedan od one dvojice napokon otvorio vrata i uperio pušku prema vani. Nije stigao da je iskoristi. Uočio se u trenutku kada je vidio Hjuija. Sigurno nije očekivao da će pred sobom ugledati dlakavo čovjekoliko stvorenje od dva metra. Na njegovu žalost, Hjuj nije bio medvjed. Hjuj je bio bigfut.

Zgrabio je Pinkertonovog agenta, slomio mu ruku u kojoj je držao vinčesterku, a zatim mu narednim pokretom otkinuo glavu. Onaj drugi je pokušao da nanišani u dvometarsku prijetnju ispred

sebe, ali ni on nije bio dovoljno brz. Hjuj ga je zgrabio i zatim zario svoje ogromne očnjake u njegov vrat. Skoro je i njemu otkinuo glavu. I za par sekundi već dvojica agenata su izmasakrirana ležala na podu kolibe.

Gordon je napravio par koraka unazad. Očigledno nije mogao da vjeruje u ovo što se dešava. Njegov treći saradnik je nanišanio puškom prema Hjuiju. Ispalio je dva hica i pogodio ga negdje u grudi. To nije bila dobra ideja. Hjuija meci ne mogu tako lako da zaustave. Od njih samo postaje još ljući.

Jurnuo je prema nesretnom agentu, zgrabio ga za ruku u kojoj je držao pušku, otkinuo mu je, a zatim se bacio na njega i počeo da ga komada u dijelove.

Dok je to trajalo, Gordon je, izgleda, shvatio da bi najbolje bilo da pokuša pobjeći. Martin mu to sada nije namjeravao da dopusti. Iz svog mjesta u fotelji je pružio nogu i potpleo ga, tako da se Pinkertonov agent pružio po podu ispred njega. Puška mu je ispala iz ruke. Krenuo je da je dohvati. Skoro je dopuzao do nje, ali je onda zastao. Bigfut je stao na pušku. Gledao je u njega i spremao se da ga zaskoči.

Gordon se okrenuo prema njemu. Bio je uplašen i očajan.

„Martine, molim te! Zaustavi ga! Otići ću i više me nikada nećeš vidjeti“, molio je Gordon u trenutku dok je ležao na podu, tačno pred nogama njegovog prijatelja Hjuija.

„Upozorio sam te. I tebe i tvoje ljude. Rekao sam vam da se vratite odakle ste došli“, odlučno je rekao Martin. Potom je povukao dim cigare. „A sada je kasno za to.“

Sljedećeg trenutka je Hjuj skočio na njega. Udarao ga je svojim velikim i snažnim šakama. Udarao ga je po grudima, glavi i stomaku. Krv je prštala na sve strane. I od Gordona su ostali samo raskomadani dijelovi tijela.

Sva četvorica Pinkertonovih agenata su bila mrtva. Po podu kolibe su ostali njihovi krvavi leševi i razbacani dijelovi tijela. Hjuj je ustao sa Gordonovih ostataka i prišao mu. Čučnuo je po-

red njega i uzeo ga za ruku. On ga je pomilovao po dlakavoj glavi. Po svemu sudeći, Hjuiju je bilo drago što je on dobro i što se na vrijeme vratio u kolibu.

„Imamo priličan nered ovdje“, zaključio je Martin. Razgledao je krvave leševe po podu kolibe. „Ali, to nije ništa što ti i ja ne možemo da počistimo. Zar ne, Hjui?“

Njegov krzneni prijatelj mu je ljubio ruku i mazio se. Bio je tako pitom. I bio je vjieran. Njegov najbolji prijatelj na kojeg je uvijek mogao da računa. A posebno u ovakvim nezgodnim situacijama.

Dovršio je cigaru i zatim je ugasio u pepeljaru. Iskapio je viski iz čaše, a zatim ustao iz fotelje. Napravio je par koraka po prostoriji. Opet je pogledao u krvave leševe oko sebe.

„Hajde, Hjui! Imamo posla. Moramo da počistimo kolibu. I usput možemo nahraniti vukove. Mislim da su ogladnili ovih dana.“

Bajruzin Hajro Planjac

ČAROBNE DJEDOVE PRIČE : IZBOR

(Planjax komerc, Tešanj, 2023)

KAKO SAM POSTAO PJESNIK

Te godine, a bilo je to poodavno, dok je jesen otimala plodonosna polja Pousorja i njima sterala zlatno-žute zilije, u moj peti razred došla je prelijepa djevojčica. Imala je plavu kosu vezanu u dvije kike, baršunasto lice sa pjegicama i prčašt nosić. Rumene usne skrivale su joj dvije niske bisera koje je ona rado pokazivala stalno se smješeći.

Bila je tiha, mirna i najbolja učenica. Sjedila je u prvoj klupi u srednjem redu. Zvala se Medina. Strašno mi se sviđala te sam joj počeo pisati pjesme i slati ceduljice, u početku rjeđe, a nešto kasnije – svakodnevno. Nekad sam ih ubacio u džep plave kecelje, nekad stavio pod klupu, u torbu, u pernicu ili knjigu. Nekada sam ih pisao i slao dvije-tri dnevno, a ona meni, zamislite, – ni jednu. Sram je bilo.

Tek početkom drugog polugodišta kada sam uknjižio u dnevnik nekoliko petica ja sam u svojoj klupi pronašao poneku ceduljicu pisanu lijepim Medininim rukopisom.

Kasnije, kako sam ja dobivao sve više i više petica, tako mi je Medina pisala sve više i više ceduljica.

Od njih sam, kad sam porastao, objavio knjige pjesama: *Djevojka i breza*, *Zalutali mjesec* i *Putnik sanjar* i tako postao pjesnik. Onda se Medina zaljubila u pjesnika i došla meni, da zajedno živimo. Vjenčali smo se i sada zaljubljeni i srećni svakodnevno ispisujemo stihove i šaljemo jedno drugom ceduljice, ostavljamo ih pod jastukom u spavaćoj sobi, novčaniku, sjedištu auta, frižideru ili nekom drugom skrovitom mjestu. Ponekad nam ih pronadu sinovi i kćeri, a ponekad unuci, pa nas zadirkuju.

Onda smo Medina i ja kupili mobitele i umjesto ceduljica, sada šaljemo poruke.

Ako i vi želite da postanete pjesnik – pjesnikinja, započnite već danas pisati pjesme i šaljite ih najsimpatičnijim drugovima i drugaricama u razredu. Ali prije toga morate i dnevnik napuniti peticama.

Aleksandar Stojanović Kan

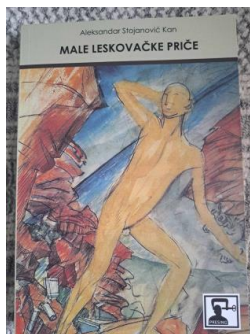
MALE LESKOVAČKE PRIČE

(„Presing“, Mladenovac, 2023)

Sudbina starog pokvarenjaka

Tri dana, sedam sati i jedanaest minuta pre nego što će napuniti četrdeset četiri godine, pop Diki je prekipelo jednom za sva vremena. Bacio je sveštenučku odoru, nadbiskupa je oterao u majčinu, a prsatoj vernici, koja u plaču vraćala uspomenu na pokojnog muža, dobaci reči od kojih bi drhtale i kosti sauropoda u dalekim ravninama Patagonije. Do kraja puta, ili početka novog, Dika, rođeni, Dimitrije, pođe stazom čoveka koji je dosta dugo, đavola krio u sebi. Prodade onu šaku njiva, kuću kraj reke i ambar žita, nekaku zaostavštinu oca probisveta i majke seljanke, nabavi broj švercera ljudi i pomešan sa Azijatima i crncima, kurvama i patuljcima, pređe preko granice.

Jednom posvećeni otac pravoslavni, počeo da živi životom litalice. Orao je ravnice Mađarske, dok beše nadničar kod nekog debelog gazde, Josifa Ugra. Povraćao je po palubi holandskog teretnjaka, koji ga od Trsta, preveze do Sicilije. U Italiji je slušao drogirane mačke i zakrvljene kumove kako se svađaju oko tovara dinamita. U Francuskoj je sa osobitim zadovoljstvom pišao u bačve najfinijih vina, u Nemačkoj je jeo prepržene kobasice koje podsećale na utegnute tetke na svadbi, dok je u Poljskoj lutao drevnim šumama, kojima i dan-danas šeta duh kneza Jaroslava u

obliku buve u uhu bika, koji je više od svega na svetu voleo da juri ženskadiju i da bode vlastitu senku. U dalekim tajgama Sibira, Dika je slušao priče ruskih lovaca na medvede koji uživaše u ispirajnju krvi ne sasvim mrtve životinje.

U Koreji, zatekao se na sahrani diktatora kome glave dođe previše bibera u supi od psećih očiju. U Japanu, zaljubio se u ženu koja mu po godinama mogaše biti ćerka, sve dok ga samuraji ne proteraše zbog lošeg uticaja na srednjoškolce. Pacifik je prešao u nuklearnoj podmornici koja mogaše spržiti čitave kontinente do temelja, ali to ne činiše jer se posada plašila da ne naljuti čistačicu Elizabetu, čija majka beše Evropljanka, otac Azijat, muž Afrikanac, deca u Americi, tetkin grob u Australiji, a ljubavnikovo ostrvo, u priobalju Rija. Na Kubi je spavao kraj spomenika Če Gevari, sve dok ga ne uhapsiše pod optužbama da je u zemlju doneo neoliberalizam. U Panami, huškaše predsednika Alvareza da u kanal saspe sto dvadeset i tri tone kokaina. U Venecueli, reši da je vreme da poseti Čile. Bos je trčao liticama Anda, ushićen planinama koje niču iz okeana i prizorom lama koje se pare. U Sjedinjene Države je ušao kao meksički stočar čiji je san da vozi kamion po ozloglašanim crnačkim getima. CIA ga uhvati i osakati na najpodmukliji način, jer verovaše da stvari ne mogu izaći na dobro ako ga puste da deci deli knjige Antonija Gramšija. Tada, Dika shvati da živi previše ozbiljno za svoje godine. Odluči da ode na Aljasku, da lovi haringe, da guli foke i da sa ushićenjem prisustvuje ceremonijalnom indijanskom pozivanju na klanje belog čoveka, koji je sve doterao do ivice. Tamo, na dalekom severu sveta, gde svi putevi postadoše pravi i smisleni, on zagospodari kultom koji je jarebice poštovao kao vrhovna božanstva i koji je neistomišljenike gađao izmetom. Kad mu se već učinilo da ljudi od sreće, zavodio je žene Eskima, terajući ih da pred njim puze kao što to rade psi pred gospodarom. Na kraju, kad mu pretiše kastriranje, prihvati proterivanje kao lakšu kaznu.

Preplovio je Atlantik na parobrodu koji je spaljivao ugalj i političke disidente, da bi posle šest meseci, otpočeo život na Galapagosu. Tu je spavao u pećini iz doba krede, kuvajući jaja kornjača velikih kao kočija i loveći ptice krvavog kljuna i očiju kao u osamdesetogodišnjeg starca. Radio je tako, dok ne shvati da je bilo dosta šenlučenja. U Tanzaniji je jahao nosoroge, u Keniji ga domoroci spasiše od hijeninih čeljusti, samo da bi u Ugandi bio zamalo pojeden od domaćih plemena koje ceniše ljudsko meso više od bilo čega drugog. Nakon što mu u Nigeriji odsekoše palac leve ruke jer im decu beše trovao opasnim pričama o robovima i gospodarima rata, Diku strpaše u vreću i dolinom Nila i kasnijim masivima azijskim, putem svile, kao prtljag kamiljeg, trgovačkog karavana, stiže do obronaka Himalaja. Tamo, zbog svoje hrome ruke, beše dočekan kao prorok Šivin. U nepalskom selu od ruža, terao je šegu sa dokonim zapadnjacima, terajući ih da arlauču poput kojota dok jedni drugima guraju palčeve u usta i dok skaču sa noge na nogu, oko plamena koji halapljivo ždere svu njihovu životnu ušteđevinu.

Kao jeretika, prognaše ga do Vijetnama, gde je sa trgovcima oružjem i grupom bradatih komandosa pravio plan da raznese Pentagon. Vojnim avionom, kao komandant diverzantskog odreda, beše prebačen do Paname. Napad veka ipak beše osujećen nekoliko dana pred samu akciju, kada ga uhvatiše sa ženom predsednika Alvareza i pod optužbama za veleizdaju, beše osuđen na smrt. Na dan kad je trebalo da bude streljan, desi se nekoliko božijih providenja. Proradi vulkan, pobesne zemljotres, diže se cunami, sa planina počеше da se slivaju glečeri u potocima kravljeg mleka, a iz visina neba, kondori vrištaše kao majke poginulih sinova. Tog dana, Dika uđe u nikad napisanu istoriju sveta, kao jedan od retkih ko je prošao Panamski kanal, preveslao okean, ubio ajkulu, zaveo sirenu, samo da bi ga berberski gusari uhvatili u Mediteranu, čudeći se čoveku koji liči na Hrista i koji na izmišljenom jeziku priča o Zaratustri i Don Kihotu.

Prvi put posle toliko godina, vrati se kući, u grad koji više nije njegov, među ljude čiji životi nemaše vrednost. Tri dana, sedam sati i jedanaest minuta nakon njega, na vrata crkvene porte, u čijem dvorištu beše spavao, ravnomernim pokretima zalutalog osobenjaštva, pokucaše ruke dvanaest momaka i dvadeset i jedne devojke. Različite dobi, jezika, boje kože i rasta, svi u svojim očima noseše teskobni oreol samoće. Po tome, Dika pozna svoju čeljad.

Sa svojim sinovima i kćerima, naoružan do zuba, obori gradsku vlast, strelja vlasnike kompanija koje radnicima guliše kožu sa leđa i zavede diktaturu koja trajашe devedeset i jedan dan. Sve dok štab rodbinske hunte ne raznese vojska i ne pobi svu Dikinju kopilad iz svih krajeva sveta. U znak odmazde, on upade u kamp vojnih sinova i svakom od njih, na živo, skinu skalp. Sa kožurinom generala oko vrata, praćen vriskom odranih heroja odlikovanja, ali ne i rata, uputi se jedinom mestu koje mu se za sve duge godine lutanja svetom, beše vraćalo uporno i ravnomerno. Kapiju otvori neka sitna žena slične dobi njegovom, sa očima koje videše najdublje kutke čovekovih slutnji.

„Kad sam pokucao, setio sam se dana kad sam te odveo da upoznaš dugu. Hoću da ti kažem da me kiša uvek seti na miris tvoje kože. Samo bog zna koliko sam te voleo.“

Dika nastavi put ka severu, jašući pastuva boje krvi, dok iza njega, avlijske zidine preplavi jato skakavaca dlakavih nogu i rogatih glava. Iz visine neba, začu se grom, ali ne mogaše nadjačati silinu eksplozije koju izazva jedno žensko srce koje spozna istinu.

Pod nogama bludnog sina behu sve daljine kojima kreću oni koji beže od sebe, a u dubini duše, sva prokletstva nepobedive, predivne samoće koja vazda pulsiraše sudbinom jednog starog pokvarenjaka.

Sanda Ristić Stojanović

AVANGARDNA DRAMA XXI = AVANT-GARDE DRAMA XXI

(„Gramatik“, Beograd, 2023)

KOCKAR

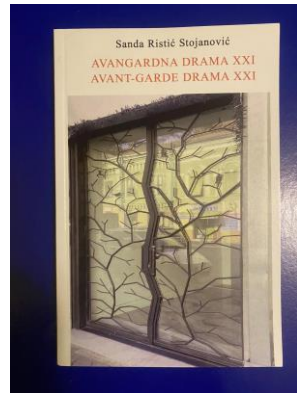
Stvarnost izviđa nove korake epohe. Stvarnost zaista stvara noći i priznanice približnosti po kojima pišu raskoraci, raskoraci. Morao sam da se kockam u ovu noć. Noć deli letke jedne nove istorije meni.

Noć uhodi nove poze čovečanstva, nove izložbe naše unutrašnjosti. Kartanje je oskudna filozofija mog zastajkivanja pred prevratima, pred preokretima.

Jedna karta prosu se kao znamenje života po ovom trenutku. Nestaše sve oholosti i svodovi ubeđeni da su nastrešnice naših deoba na istinu i laž.

Partija karata je završena.

Moć i nemoć sežu do kockara u meni i partija karata postaje nova sudbina svakog lebdenja.

III

О КЊИГАМА ПРИЧА

О KNJIGAMA PRİĀA

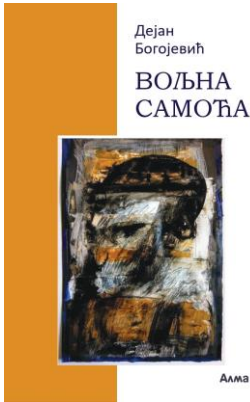

Звонка Газивода

ЧАРОБНА КУТИЈА

(Дејан Богојевић, *Вољна самоћа*, Београд: Алма, 2023)

Није потребна посебна семантичка еластичност да би се између „слободе“ и „уметничког стварања“ успоставила (скоро па) синонимска *истост*.

Уметник који освоји стваралачку слободу обично се не служи никаквим *јавкама* које би каналисале, тиме и узурпирале, слободу интерпретације. У том контексту, стваралаштво Дејана Богојевића нам самоуверено оставља сву слободу да наш лични доживљај пресуди разумевање прочитаног, па и одреди му значење. При чему се овде не би требало уплести у ону игру: Шта је писац тиме хтео да каже, него радије просетити шта је хтео да исказе.

Богата библиографија Дејана Богојевића је природно наметнула потребу да се, после тридесет година бављења књижевним радом, објави и књига изабраних прича. До сада, његове приче су сакупљене у три збирке („Модре ноћи“, „У небо или: ка набу“, „Преписане приче причају“ (Теа и Мол), а има их доста и у расејању: објављених у разним часописима, али и оних у које тек треба стећи увид а део су ауторове необјављење грађе.

Самосвојне, збирно чине кратку прозу која је лирска, фрагментарна, нелинеарна, симболична, авангардна, експериментална, стишана а експлозивна...

И док све ове квалификације стоје, њима нисмо ни окрзнули суштину тог текста, још мање његов органски под-текст. (У том смислу, *поднаслов* приче „Разбијање форме“ интригира: *без ватре ветра / ужурбано зобљемо / дарове жанра*). У покушају да сврстамо ову прозу, *скоцкали* смо је, сабили. А да бисмо је *распаковали*, морамо јој се препустити. Променити приступ и, било би згодно, размишљати „*out of the box*“. Овај енглески идиом се може превести као: инвентивно, оригинално размишљање, а ако одемо мало даље, и као неспутано, креативно, бунтовно, слободно... Међутим, свесно ћемо употребити његов дословни превод: „мислити изван кутије“, јер једино тако можемо да дорастемо овим причама, са њима се поиграмо – јер оне интерактивно позивају на игру – ако ставимо акценат на вежбу уместо на ефекат вежбе, ако уместо за (критичарским) алатом, посегнемо за кутијом за алат, тиме преусмеримо фокус, а та промена угла, однос када приповедано / представљено почне да приповеда / представља, овим причама даје пулс – (понекад синкопирану) ритмичност која их одликује и повезује у којој год збирци се задесиле.

Како је динамика овог приповедања увек сама себи наспрамна, претапајућа, *и једно и друго*, логична у свом измицању логици – свеједно је да ли, пратећи игру проницања у Богојевићеву прозу, ове приче похрањујемо у замишљену амбалажу тумачења или их из ње копамо и вадино.

Кутија за слике и писма. Повезујући време, простор и најразличитије људе, ове кутије су знале да у себе приме цео живот. Нудећи и целину и, кроз засебне меморабиле, тренутак. Та трансформација је својствена и овим, наизглед неповезаним, фрагментима, цртицама, сликама, кадровима, чи-

новима... кроз које се ове приче обзнањују. Оне нису разбијена целина, већ мозаично компонована целина. А та, условно речено, форма, одговара и једној од доминантних оса приповедања која третира усамљеност / осамљеност / издвојеност / одмак... Откинутост од ткива заједнице у овим причама некад је одбаченост која убија емпатију и рађа насиље, а, чешће, самодовољност без себичности, јер запитаност њених протагониста, од којих су *најзвучнији* Теа и Мол, нема времена да тражи место у публици.

Да, кутија са слаткастоопорим успоменама, и опоменама, свакако ће сачувати и покоју од ових прича.

Херметична кутија. Аутоматско писање, скоковито писање, писање које без предаха нуди само најупечатљивије утиске, без намере да се самообјашњава... Да, на прву лопту – на прву кутију – могло би се рећи да је ова проза делимично херметична, али и да је таква оцена само делимично тачна. Иако, најчешће, не сплавари фабулизацијом, ова проза тече и, ако сте спремни на вртлоге речи и емоција, потајнице мисли које непредвидиво извиру и увиру, упловићете и у мирније воде, само да бисте се, који ред касније, као низ заглушујући водопад, сурвали до следећег предаха. Било бука, било тишина, има доста чујног у овим причама, као и јаких визуелних момената – где на површину пробија Богојевић – ликовни уметник – да се раскрчи оно што би, без тих елемената, можда било непроходно. Тако да, ове наше приче ипак вадимо из херметичне кутије!

Кутија за накит. Овде се може спремити добар део текста. Без страха од китњастости (*sic!*), може се приметити да на свакој страници блесну прави језички бисери. Усамљени, нанизани...

Кутија за играчке. Има нечег наивно дечијег у овој прози. Па опет, не и тако безбрижног. Донекле стармалог. Носталгично-тескобног, као када се на неком „генеричком

тавану“ пронађе кутија са старим играчкама. Али увек са виталним отпором и непрепуштањем. *Хтео бих да заменим играчке и да се радујем*, стоји на једном месту. Обраћа нам се деци својствена радозналост и оно дечије: Идем напоље, где се инстинктивно налази слобода и свет који треба открити. Као на летњој позорници, многе од ових прича се и одигравају под ведрим небом. *Небо је и даље плаво. Прекрива га перје разузданих птица. Орлови се додирују кљуновима у љубавним играма.*

Кутија за селидбе. Све спаковати, а онда понети само неку књигу, песму, блок за цртање, папир за писање. Реч. Причу. За ликове ових прича – насушност. Довољно за пут. А покрет (промичу стопе, корак, ход, галоп) и природа су привилеговани мотиви у овим причама. *Цветови лепе попадаше по поду попут пролећне кише и испунише собу пријатним мирисом.* Природа се не може затворити, међутим није сваки *екстеријер* овде и идиличан пејзаж, већ некад зна бити злослутан кад се наилази на *...празне тргове... пусте паркове... Погледах у небо. Болест, печурке и порок, то је све што овог тренутка видим.* Ипак свет напољу, када се истражује као и онај унутар нас, топоним је смисла, удахнут надом, поверењем да органско у човеку је у сагласју са органским и неорганским у природи. Али не без тензије: *Сеићемо крај воде. Месо и крв и барске змије израђам ка светлости. Или: Потопљен чамац, обрастао трском, окићен је црним птицама.*

Кутија за ципеле. Нису сликарско платно, али има их осликаних. У другом домену, али таква неочекивана уметничка поигравања поткивају нашу пажњу, па се овим причама праши као путевима. Али кутија за ципеле пре свега зато како би ципеле остале у њој *...Скидам ципеле. Бос сам... Табани ми слободни. Крећем убрзано.* („Скице за портрет једног света“.) И опет слобода (босоногост, нагост) и ослобођеност и некрашеност!

Оно што уз осаму, бескрај природе и кретање још уцеловљује приче Дејана Богојевића јесте – тело. Тело нападнуто, у локви крви („Напад“), распадљиво, на поду мртви жена и пас („Слике“), укочено, *Река је избацила његово тело, прозрочно и укочено*, тело рањено, где крв дивљачи *капље лактовима* („Лов“)... Али превасходно, тело сензуално и чулно.

Сва ове градивне одлике: вољна самоћа (у двоје), безмерје и слике из природе, покрет и прелажење раздаљина кретања ради, као и тело – наго и еротизовано, али и наго као део исконске слике човека коме је кожа одело – срећемо у књизи „Преписане приче причају“ где Теа и Мол искорачују из заграде наслова и постају отелотворене приче.

Теа и Мол – као неки Адам и Ева који не чине (пра)почетничке грешке оних који су окренути ка спољним заманим изазовима – два су ходача, два трагача за речима, за смислом, за истином, на путу самоспознаје и љубави. За собом остављају трагове на читаоцу, као звездане стопе на црном снегу неба.

И да закључимо парадоксом који овим причама није стран, препорука за читање је да се оне густирају наискап!

Бранка Зенг

О РАВНИЦИ СА ВИСИНЕ

(Милорад Бибин, *Траг у времену 3*, Зрењанин: ауторско издање, 2023)

Војводина, Банат, Срем и Бачка, пространа равница испресецана рекама и два бисера Фрушком Гором, на северу и Вршачким брегом на југу, у односу на равницу правим планинама. Замишљам како би изгледао поглед са равничарских планина на пространа поља, пашњаке, винограде, воћњаке и салаше.

Лута ми поглед до Карпата, даље не може, али могу мисли и успомене сачуване између корица нове књиге „Траг у времену 3“. Милорад Бибин сакупља суварке сећања, тренутних дешавања, својих или особа које познаје или их је познавао. Међутим, ти суварци, неће изгорети у старој зиданој фуруни у којој се пекао, онај огромни мирисни војвођански лебац, или како би данашња младеж могла разумети, хлеб и штрудла са маком. Зато кажем „суварци“, они су трагови некадашњих зелених грана на којима су у пролеће пушили цветови и плодови, ове плодне равнице. Сада су то записи који остају и опстају у времену које трпи нашу пролазност да би ми, садашњи и бивши, будућим били инспирација да је живот пролазна станица и да га треба живети полако и у сваком тренутку бити

свестен себе и свих осталих који нас окружују. Могу то бити људи, природа, животиње и годишња доба која својим бојама дају до знања нашем утицају на све око нас.

Милорад Бибин је човек равнице, дубоко у души он осећа њене откуцаје док борави на обалама равничарских река. Буди се пре праскозорја да би над шумом посматрао игру још не зашлог Месеца и Сунца које се појављује. Тај тренутак када непостојање сенки даје бистрину сагледавања и ствара посебан доживљај, е, тај тренутак остаје у писаном облику и постаје дар читаоцу, који га мора са пуно пажње замислити и уживати у њему, макар у мислима.

Остају године, сећања, предстоје надања и нови дани, нове инспирације и нове књиге временског записничара, Милорада Бибина!

Милинковић Миомир

ИЗМЕЂУ СТВАРНОГ И МОГУЋЕГ

(Бајрузин Хајро Плањас, *Ћаробне дједове приче : избор*, Тешањ:
Planjax komerc, 2023³)

Структуру *Ћаробним дједовим прича* Бајрузина Хајра Плањца, чини мозаичко ткиво занимљивих наративних форми неоспорне естетске и идејне вредности, са благо интонираним назорима пишчевих моралних и мисаоних преокупација. Плањац је различитим техникама уметничког обликовања оживео успомене из детињства и ране младости и остварио занимљиве портрете деце и одраслих, динамичну радњу и сугестивну дескрипцију, са изванредним смислом за конкретизацију свих тематских и идејних нивоа. Регистар тема и мотива обухваћених у назначеним причама, исказује се у несагледивом низу драмских, наративних и лирских елемената који се смеђују и допуњују у мозаичком ткиву складно компонованих епских модела. Назначени метод стварања писаца је оснажио чињеницом да се у емотивној сфери детета кристалише специфична и мало померена слика реалног живота, у складу са дометима његове перцепције и нивоом интелектуалне свести.

У судбину главног јунака, наратора, Плањац је уградио део своје прошлости, дочаране у реалним, каткад и суморним сликама одрастања, које разбијају илузију чаробног детињства изван егзистенцијалних проблема људске свакодневице. То целој збирци даје карактер топле и надахнуте исповести аутора који је у своме детињству рано осетио горчину живота и материјалну оскудицу породице у којој је одрастао. Зато су његове приче једнако занимљиве за децу и одрасле, јер сваки читалац у њима може открити бар делић свога детињства. Иако је пажљиво, са великом љубављу градио портрет главног јунака, Плањац није желео да га идеализује, већ да га стави пред многа искушења и да га рано суочи са тешким изазовима живота. Због тога је у његовим причама слика детињства често опора, мутна и неодређена, горча но што се из наслова књиге може наслутити.

Плањац је у своме приповедању увек на позицији објективног опсерватора који успева да објасни и дочара непредвидивост дечје природе и оне тренутке живота који остају у трајном сећању, заувек загонетни и нејасни. Он децу и њихове доживљаје прати са дистанце, посредством наратора у чијем се казивању отварају скривени простори и интимна сфера њиховог живота. У таквим околностима његови јунаци постају богатији за ново животно искуство, или сазнање да су илузије биле само лепе и краткотрајне заблуде зрења и одрастања, када схвате да је њихов замишљени свет варљив и недостижан, а стварност блиска и неумољива. Њихова жеља да мењају устаљене норме живота, обично се завршава болним сазнањем, да се њиховом вољом не може скоро ништа променити. У таквом амбијенту живот се претвара у једва видљиву линију, између стварног и могућег, лепог и ружног, између суровости и људске доброте.

Тежишни мотив Плањчевих прича је љубав, не само она интимна, већ љубав у ширем смислу те речи. Љубав је виши и чистији вид универзалне комуникације која супсти-

туише читав низ људских моралних и вољних вредности. У том дискурсу искуство наратора почиње разочарањем и болом због изневерене љубави, као у причи *Дјечак из Тешња*, да би се доцније, у даљој фази одрастања, његово искуство оваплотило срећом и задовољством, као у причи *Излазак са Дијаном*. Могло би се рећи да је дечаково искуство оквир у коме писац дачарава љубав у њеном ширем значењу: родитељску љубав, љубав према природи, према завичају, према обичајима и навикама традиционалног живота у коме су на најбољи начин дочаране упечатљиве слике фолклора и усмене традиције.

Писац је илустративно маркирао и друге теме, прекупације и проблеме детета које одраста у амбијенту сиромашне породице; његову жељу да завири у закључани ормар и домогне се слаткиша које жели, радост због нових ципела, тренутак среће када отац показује решење за стан у граду, усхићење породице при уселењу у нови стан (*Чаробни соли-тер*) и сл. Међутим, детињство и одрастање детета у Плањчевим причама не одвијају се увек амбијенту радости и среће. Главни јунак се, попут деце у Андрићевим причама, рано сусреће са многобројним изазовима живота, са неумољивим правилима егзистенције, као у причама *Забрањено сједити онако* и *Касина*. У том погледу посебно је снажна и дирљива прича *Порезник Илија*, у којој писац маркира драму породице, у дану када остаје без краве која их је хранила својим млеком. У тренутку туге и незнања, главни јунак не размишља као дете, већ као *мали, велики човек*:

– *Јест ћемо само кукурузу и погачу кад је буде – излети ми ова реченица као да се дуго задржала у ваздуху. Као да одјекује између два брда: „саму кукурузу или погачу!“*

У Плаћчевим причама дете стиче искуство и учи на сопственим грешкама које прави из незнања или неопреза, тако да некада доводи у опасност сопствену егзистенцију, као у причи *Гљиве*, или трагично страда као у причи *Гроф*. Структура *Дједових прича* саткана је од аутентичних литерарних слика у којима су главни јунаци деца или одрасли – најчешће честити и вредни људи који часно живе и с муком зарађују свој хлеб. Међутим, децје представе о животу каткад бивају пољуљане сазнањем да свет није чаробни рај настањен добрим људима, већ место у коме свој простор налазе и лоши људи и преваранти, као у причи *Пут у Оџак*.

Тематика и суштина приповедања назначених прича остварује се на позорници различитих, добро маркираних догађаја, у низу контрастних слика између добра и зла, радости и туге, лепог и ружног, из опречних карактера главних јунака, њихових погледа на живот и егзистенцијалне проблеме људске свакодневице. Писац своје поруке и поуке не намеће као *априори* дати став, већ их вешто уграђује у ткиво својих прича, тако да оне проистичу из кулминативног набоја њихове перипетије и поенте. Он зна да педагошке поуке могу бити у функцији лепог исто као игра или хумор, ако их посредством стваралачке имагинације заодене у форму уметничког исказа. Његово схватање лепог остаје у дискурсу Хегеловог става да лепо не постоји изван уметничког дела, као што ни уметничко дело не егзистира изван опште лепоте. Естетика његових прича проистиче из њихове унутрашње конституиције, попут уметничког феномена *Шехеразаде* или Андрићеве *Аске и вука*. Аутор зна да дете није само наивни читалац, већ и критичар књиге коју чита. Као што са лакоћом одбија наметљиво маркирање дидактике, још лакше се дистанцира од лепоречивог празнословља које се не дотиче егзистенцијалних питања живота.

Плаћац је у *Чаробним дједовим причама* ближи реалном него иреалном поимању живота, зато су и његови јунаци

реални и животни, остварени у парадигматичној галерији уверљивих портрета, изван сфере чудеса и фантастике, у којој обитавају виле, вештице, змајеви и друга наднаравна бића. Он јасно маркира типичне ликове, који се у сфери реалног јасно препознају по карактерним особинама, са урођеним или стеченим манама и врлинама. Њихова особеност се остварује по физичким и духовним својствима и склоностима које их чине сличним или другачијим од јунака из непосредног животног окружења. Они у своме понашању испољавају особине које су типичне за узраст коме припадају, или за класну, професионалну, верску, или неку другу групацију из које потичу. Индивидуализацију њихових карактера Плаћац врши на различите начине – говором, драмским дијалозима, каткад монологом или појединим поступцима; на основу њиховог односа према родитељима, природи и животињама, према школи и кућним обавезама, према раду и општим вредностима друштва и средине у којој живе.

Функционалност неког књижевног дела одређује се слојевитошћу његових значења, порука и лепотом стилског исказа. Животност боја и појава Плаћац инвентивно конкретизује експресијом фолклора и изворног говора, до нивоа на коме се реализује контрапункт многоструке изнијансираности порука и значења. Суштина и смисао рецепције *Чаробних дједових прича* Бајрузина Хајра Плаћаца, огледа се у потенцијалној сфери њихових конкретних васпитнообразовних и естетских вредности, које се на различите начине трансформишу у свести и подсвести малог читаоца. Идејне и естетске вредности сваке појединачне приче на најбољи начин продуховљују и стимулишу читаоца, упућују га на логичко расуђивање; богате и проширују опсег његових ранијих знања и оснажују комплекс етичких врлина. Назначени ставови су најбоља препорука овој вредној књизи, која ће, свакако, наићи на добар одзив малих рецепијената, различитих узраста и читалачких афинитета.

Радмила В. Стојановић

МИРИСНА РАПСОДИЈА ИДЕЈА И МОТИВА У ПРОЗИ МИЛОРАДА БИБИНА

(Милорад Бибин, Траг у времену 3, Зрењанин: ауторско издање, 2023)

*„Милост и истина среиће се,
правда и мир пољубиће се.“*

Псалм 84. ст. 10.

Израсла из семена човечне лексике књижевних претходника, којима је добробит човечног делања и стварања изнад свих књижевних стилова, нова прозна књига „Траг у времену“ поетичним токовима мисли, осликаних мотивима банатске урбане и руралне свакодневице од друге половине минулог века, разгалиће све будуће читаоце жедне исконске лепоте и видеће „праскзорја у сунчевом зраку,“ „вољен шевар и трску, који гр-

ле обале...“

Уживао је аутор овог текста, прочитавши дело у даху, радујући се постојању човечне, лековите естетике, која му обасја јануарски дан.

Тематски доминирају прозе руралног Баната, које плене лепотом моба, породичне подршке, блиставим сликама зајед-

ничког рада и дељења добара и сваке муке паорске. Идила вољеног завичајног миљеа доминира, а насловима прича наглашава лековити значај просторног попришта сажете радње чија експозиција често потече из мисаоних микромотива. Из тих топлих токова израстају приче са ликовима који егзистирају на таласима присећања, без реалног присуства у времену и простору наратора. Препознајемо актуелност и занимљивост поменутог уметничког поступка.

Топлином подршке плене и приче из урбаног миљеа попут „Дуга после кише“, „Прст судбине“. Тамне стране стварности су у латентним слојевима текста, заклоњене лепотама једноставности етичних и емпатијских мотива у служби одбране егзистенцијалног достојанства малих људи.

Аутор зналачки нуди мотивске елементе у сликама спољашњег, који истовремено имају дубља значења у ентеријерима унутрашњих светова његових (наизглед површно извајаних) ликова. Спољашњи мотиви често осликавају ентеријер унутрашњих доживљаја. Тако мотив кише асоцира на сузе жене у „Заспалом јутру боема.“

Аргументована анализа би могла трајати, али остављамо читаоцу да се увери да је књига у његовим рукама „Траг у времену,“ прави избор.

Nevenka Bošnjak-Čolić

ZAVIDNA LAKOĆA PRIPOVEDANJA

(Slavica Milosavljević, *Miris jabuka i dunja*, Beograd: Društvo književnika Beograda, 2023)

U svojoj drugoj knjizi pod nazivom „Miris jabuka i dunja“, Slavica Milosavljević je potvrdila svoju sklonost ka pripovednoj prozi; tematsku građu svoga dela umetnički je oblikovala pripovedačkim stvaralačkim postupcima.

I u ovoj knjizi tematsku osnovu dela čini stvarnost u kojoj živimo, ljudi, znani i neznani, koji su tu negde oko nas, sa kojima delimo mnoge životne probleme, ali i radosne i srećne trenutke. Uvodeći čitavo bogatstvo tema odnosno motiva, autorka kao da potvrđuje reči velikog nemačkog pesnika Johana Wolfganga Getea, kazanih u razgovoru s Ekermanom: „Svet je tako velik, a život tako raznolik, da povoda za pesme nikad neće nedostajati“. Dodajmo – i za priče, jer je to samo drugi vid umetničkog oblikovanja životne stvarnosti.

A ta stvarnost koju sagledavamo u knjizi pred nama vrvi od života, od susreta i raskida, od uspeha i padova, od odlazaka i povrataka; vrvi od emocija, od ushićenja i tugovanja, od suza radosti i suza bola, od razočaranja i blistavog sjaja u očima... A sve to iskazano je preko bračnih odnosa, odnosa u porodici, preko drugarstva, ljubavi među mladima, ali i preko širih društvenih pro-

blema i odnosa, stradanja naroda u bliskoj i daljoj prošlosti, te nacionalnih odnosa...

U strukturnoj osnovi knjige zapažamo četiri celine, uslovljene tematskim i poetičkim karakteristikama. U književno tkanje uvodi nas celina čiji je naslov „Ljudi smo“, ali dok čitamo i ostale – „Duga“, „Miris jabuka i dunja“, i „Bosonoga ruža“ – nad nama lebdi prvi naslov u kome je sublimirana složenost ljudskog života. Glagol *jesam* (*smo* – enklitički oblik 1. lica množine), u prezentu, upotpunjuje imenicu „Ljudi“ i proširuje značenje ovog iskaza tako da priča o našim savremenicima izrasta u širu priču o ljudima uopšte.

Ali, u daljem osvrtu na knjigu priča „Miris jabuka i dunja“ nećemo se mnogo zadržavati na njenoj tematskoj osnovi. Više pažnje posvetićemo načinu oblikovanja te bogate i raznovrsne tematske građe.

Kratka priča, kao veoma zahtevna književna forma, veliki je izazov za svakog pisca. I u ovoj knjizi Slavica Milosavljević je pokazala da poznaje i uspešno primenjuje razne pripovedačke tehnike kojima se ostvaruje ova forma.

Skladna kompoziciona struktura i dobra motivacija preduslov su za kvalitet kratke priče. Logičan razvoj fabularne osnove, bez suvišnih događaja, doprinosi jasnosti i lakom razumevanju pripovednog teksta, a dobro motivisani postupci, doprinose uspešnoj karakterizaciji likova, odnosno njegovih junaka.

Zahvaljujući temeljima, postavljenim u skladu sa navedenim poetičkim postulatima, priče koje su pred nama odišu životnošću, u njima ima dobro izvedenih obrta, napetosti, dramatičnosti, što ih čini privlačnim, interesantnim i veoma receptivnim štivom.

Pored osnovnih pripovedačkih tehnika – naracije i deskripcije – kojima se ostvaruje epska struktura, a koje autorka koristi veoma funkcionalno, često svedeno, bez nepotrebne raspricano-

sti, efektno slikajući i događaje i aktere, prisutni su i drugi pripovedački postupci.

U daljem sagledavanju odlika ovog složenog pripovedačkog tkanja, zadržaćemo se na dva bitna stvaralačka pristupa.

Pogledajmo prvo priče u kojima autorka polazi sa pozicije izgubljene životne radosti i vedrine, izgubljenog mira i spokoja, u životu, koji bi, prema očekivanjima, upravo to trebalo da ponudi. Takve su priče *Topla čokolada*, *Lekcija o okrutnosti*, koje otvaraju vrata intimnog, bračnog života, lišenog iskrenosti, ljubavi i poverenja, dok su u pričama *Decembarska kiša*, *Čokoladne bananice sa ukusom mentola*, *Povratak* prisutne slike širih društvenih odnosa, slike jednog sveta lišenog empatije, opsednutog egocentrizmom, nerazumevanjem drugih, slike jednog sumornog dehumanizovanog sveta.

Prizori uobličeni u ovim pričama puni su napetosti koja pre-rasta u dramatičnost, iskazanu vrlo snažnim jezičkim sredstvima.

U priči *Topla čokolada*, nakon bolnog životnog saznanja da suprug napušta porodicu zbog druge žene, ruši se čitav dotada izgrađen svet junakinje priče. Scena raskida vešto je pripremljena slikama snova, teških snova, koje ona, junakinja, podsvesno ne želi da razume, tako da taj, za nju neočekivan i nezamisliv događaj, doživljava krajnje traumatično, u kuhinji dok s ljubavlju sprema nedeljni doručak...

Reći su letele po kuhinji i odbijale se o njeno čelo. U glavu nisu ulazile. Značenje joj je izmicalo. „Da li se tako osećaju dislektičari?“ Kroz glavu joj je prolazila sasvim usputna i nepovezana misao. Okrenula se ka šporetu. Kajgana je u tiganju zagorela. Držala je u ruci krpu i htela da skloni tiganj sa ringle, ali više nije umela. Kako se isključuje ringla? (...)

Ona je čekala bol. Hoće li mnogo boleti? Ali bol nije stizala. Zašto ne boli?

Dramatičnost ove scene izražena je korišćenjem doživljelog govora i unutrašnjeg monologa, vrlo efektivnim pripovedačkim tehnikama kojima se uspešno prenose preživljavanja junaka priče. Vešto odabrane metafore i retorička pitanja u funkciji su izražavanja trenutne destrukcije svesti, uslovljene velikim bolom.

Priča *Decembarska kiša* takođe, zbog svojih kvaliteta, ostavlja poseban utisak. Na autobuskoj stanici dvoje mladih doživljavaju napad od strane ljudi koji čekaju autobus. I ovde je ostvarena veoma dramatična atmosfera, zasnovana na dijalogu mase. Priča ukazuje na to da autorka veoma dobro poznaje psihologiju mase, koja je spremna da se bez ikakvog razmišljanja i kritičkog stava prepusti onima koji joj se nametnu kao „lideri“. Ali, pristup autorke nije jednostran. U masi koju kritički sagledava, ona ističe ženu koja nesebično pomaže mladom paru, pokazujući pritom veliku dozu razumevanja i empatije.

„Beskućnici!“, kaže žena sa cegerom u rukama tiho, ne primećujući da razmišlja naglas.

„Ma kakvi beskućnici, gospođo“, našao se prozvan da odgovori čovek koji je stajao kraj nje, „zar ne vidite da su narkomani!?“

U razgovor se uključuje treći čovek: „Sigurno jesu! Ona se sad tamo ko zna čime drogira, a on ovde kao čuva stražu! Sramota je što se to u našem gradu dešava! Zar da nam takvi leže po ulazima i drogiraju se pred našom decom?!“

Među ljudima koji čekaju autobus raste gnev, širi se kao zaraza i oni odlučuju da isteraju svoju pravdu. Najhrabriji među njima istupa pred mladića: „Sklanjaj se!“

Hladna decembarska kiša, sumorno popodne, nezadovoljstvo ljudi, socijalna beda izvanredan su okvir za ovu tužnu priču, u kojoj teška atmosfera narasta do dramatičnosti.

Pisci, nekad u većoj a nekad u manjoj meri, iskazuju svoj emotivni odnos prema životnoj građi o kojoj govore, a to ostvaruju u jeziku i stilu. Pa tako, u navedenim pričama, autorka ne po-

minje decu nego „dva zlata“, a doživljaj odbijajućeg pokreta opisuje „kao oštricu noža koji se zariva u srce“, za mladića kaže „skoro da je dete“, beba je „majušna“ i dok sisa čuju se zvuci „nalik na poljupce“...

Sličnih primera u građenju atmosfere ima i u ostalim pričama, u kojima se brižljivo razvija događaj i sagledavaju akteri koji u njemu učestvuju, i u kojima se ostvaruje ne uvek dramatična već atmosfera usklađena sa prirodom teme o kojoj se govori. Kao ilustraciju možemo navesti priče *Plave oči*, *Monahinja i sveti Tihon*, *Anđeli i oni drugi*, *Ahileasove suze*, *Kraljica*...

Drugi pristup koji želimo da sagledamo zasniva se na poziciji pronađene životne vedrine i radosti, kao i mira i spokoja, koji artikulišu savim drugačiju, odnosno čak i suprotnu sliku savremenog života. Veći broj priča u ovoj knjizi ispričan je duhovito, sa većom ili manjom dozom humora, ostvarenom odabranim jezičkim sredstvima, iznenadnim obrtima, neočekivanim životnim situacijama.

Navedimo opet dva primera.

Priča *Nemanja* već u prvoj rečenici ukazuje na specifičan autorkin pristup u oblikovanju teme – kulinarski pristup!

Sve je u ovoj priči podređeno jelu – hedonističkom doživljavanju jela, njegovih mirisa, ukusa, lepote njegovih boja, ono je bitan element odrastanja, druženja, pronalaženja srodne duše, stasanja ljubavi – jednostavno rečeno veoma bitan element životne sreće!

I kad *Nemanja*, junak priče, ode u selo svoje drage, čija kosa miriše na „mađarski gulaš“, dočeka ga u kući njenih roditelja zanosna trpeza:

A na velikom stolu laneni grub stolnjak i na njemu brojne činije sa hranom. Uf, kakvih je jela tu bilo, svih boja! Bela kao sir, žućkasta kao kajmak, zlatnožuta kao kukuruzni hleb, crvena kao salata od paradajza i pečena paprika, a tek boja

pečenja! Neopisiva! Ne sećam se da sam nekad tako slatko jeo!

Kao da slušamo Pometa, junaka Držićeve komedije *Dundo Maroje*, kada u renesansnoj razigranosti, u zanosu, gotovo himnično, govori o trpezi, prepunoj divnog jela, koje prelepo izgleda, prelepo miriše i koje govori: Blaženi, uzmite!

Komiku, ostvarenu jezičkim sredstvima, vidimo u poređenjima kojima obiluje ova priča: *Jeka gleda ozbiljno kao političar kad daje predizborna obećanja*, ili doživljaj zvezdanog neba: *Nikad ne videh toliko zvezda da sija. Kao kad ti iz ruku isklizne tegla, pa se kristali šećera raspu po teget stolnjaku.*

I priča *Milesa i Milisav* odiše humorom, naročito u svom završnom delu, u kome je prisutna istovremeno i jezička i situaciona komika. Prvi deo priče u znaku je svedene karakterizacije likova, uz isticanje Milesine „falinke“, slabog sluha, i Milisavljeve nespretnosti u „majstorisanju“ po kući. Upravo na ovim osobinama junaka, u specifičnim okolnostima, gradiće se komika ove priče. Dijalog koji pratimo, kroz zaključana vrata kupatila, majstorski je izveden.

„Šta će ti ceger?“, pita ga supruga.

„Ne treba mi ceger nego šrafčiger! Hoću da popravim bravu!“

„Glavu? Kakvu glavu? Koju sad glavu hoćeš? Da izvadim kiseli kupus?“

„Bravu, Milesa, bravu da popravim!“

„Kravu? Kakvu crnu kravu, Milisave? Pa znaš da smo je prodali pre deset godina! Šta će ti sad krava?“

„Ma kakva krava, ženska glavo, treba mi alat!“

„Kakvu salatu? Još i salatu hoćeš? Izlazi odatle Milisave, ne izmotavaj se, nego mi lepo objasni!“

Priču nam saopštava narator, ali uz objektivno „nizanje“ činjenica kroz priču prosijava toplina i ljubav prema njenim akterima. Već vremešnu Milesu naziva „bakom“, Milisav nudi „mlek-

ce“ Milesi, a ona ga „pijučka i krišom pogleda na Milisava, onako lepog u njenim očima“.

Dok priča ove priče, osećamo da autorka ima osmeh na licu, a to i u nama, čitaocima, izaziva zadovoljstvo i vedrinu. Zadovoljstvo pričanja prerasta tako u zadovoljstvo čitanja.

Svojim vedrim duhom i neposrednošću kazivanja privlače i priče *Enigma*, *Književno veče*, *Miris jabuka i dunja*, *Samo jedno slovo*, *Plišani prsluk...* U nekim pričama, neposrednost se ostvaruje direktnim obraćanjem čitaocu: u priči *Andeli i oni drugi*, autorka zagonetno kaže „ima jedna Alisa (...) Pogađate, Alisa je pas!“, a u priči *Plišani prsluk* „dok ga jednog dana nije doneo moj sin – Čekajte, nemojte još da donosite pogrešne zaključke!“

Iako je izostavljeno apostrofiranje, direktnim obraćanjem čitaocu postignut je značajan pripovedački efekat.

Pomenimo i priče koje otkrivaju složenost čovekovog poimanja odnosno shvatanja i doživljavanja sveta.

Već svojim naslovom, priča *Andeli i oni drugi* sugerise posebnu, zagonetnu atmosferu, a tu su i priče *Bosonoga ruža* i *Duša*, u kojima sa mnogo duha autorka zalazi u neverovatno, nagoveštavajući onostrano, ezoterično, sve ono što ne možemo racionalnim pristupom da razumemo i objasnimo. Njima bliska je i priča *Zorica* u kojoj se veoma duhovito ostvaruje psihološka transpozicija Zorice, nezadovoljne životom, u uspešnu Izabel koja ima sve ono što Zorica nema. Uljukuje se u san do novog jutra kada opet počinje Zoričina realnost, daleka od Izabeline izmaštane sreće.

Promena perspektive pripovedanja, koja znatno doprinosi samoj živosti pripovedanja, prisutna je u većem broju priča, a naročito je izražena u pričama *Teta Jelina bajka* i *Mlekarica*, gde su događaji sagledani iz vizure deteta. Nisu samo ispričani dečjim jezikom, već je data i psihologija dece i njihov pogled na svet, u onoj meri u kojoj to kratki pripovedački formati dozvoljavaju.

Kroz priče ove knjige prošla je čitava galerija likova, pripadnici različitih generacija, iz raznih geografskih sredina, različite nacionalnosti, kulture i obrazovanja... Njihovi portreti, zasnovani između ostalog i na jezičkoj diferencijaciji, sagledani u različitim životnim situacijama, plene i veoma privlače pažnju čitaoca.

Ne možemo a da ne pomenemo brižljivost i uspešnost autorkinog pripovedačkog postupka i na sintaksičkom planu. Brojne rečenice u ovoj pripovednoj prozi odišu lepotom i slikovitošću stila. Evo dva primera:

Tuga je otežala i usporila njegove korake. (Ahileasove suze)

Za sobom je vukla nevidljivu mrežu u kojoj su se praćkali muški pogledi. (Kraljica)

Ova dva, tek dodirnuti pitanja karakterizacije likova i stilskog oblikovanja pripovedne građe na nivou sintakse, zahtevaju posebne analize, tako da se na njima ovde nećemo zadržavati. To će biti zadaci nekih drugih analitičkih osvrtā.

Usaglašenost pripovedačkih tehnika, korišćenih u oblikovanju pripovedne građe, i veoma razvijeno jezičko osećanje autora omogućavaju čitaocu da doživi kompleksnu sliku života koja se u ovoj knjizi nudi, i da istovremeno sagleda prirodnost, neposrednost i lakoću pripovedanja, što je, kako je već napomenuto na početku ove analize, osnovni uslov za dobru recepciju književnog teksta.

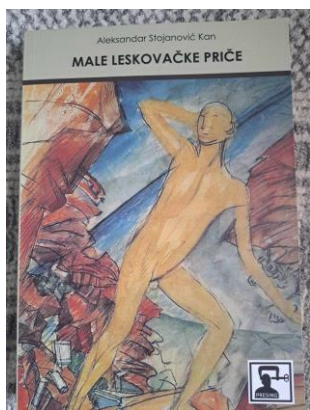
Književnost je umetnost reči. Umetnici koji se njima služe – pesnici odnosno književnici – osećaju njihovu vrednost, raznovrsnost, zvučnost, njihova vidljiva i nevidljiva značenja.

Veliki pesnik Dobriša Cesarić govorio je o rečima: „Mjerilo za njihovu kvalitetu meni je njihova izrazitost (...) i njihova emotivna snaga“. I Slavica Milosavljević oseća izrazitost i emotivnu snagu reči, i u knjizi „Miris jabuka i dunja“, tkajući svoju priču o ljudima i njihovom životu, birajući pritom reči kao niti u tkanju, otkriva nam njihove lepote i njihove tajne.

Nikola Milićević

IZMEĐU MAŠTE I STVARNOSTI

(Aleksandar Stojanović Kan, *Male leskovačke priče*,
Mladenovac: Presing, 2023)

Svojom prvom knjigom, zbirkom pripovedaka sa ne slučajnim naslovom, „Male leskovačke priče“, Aleksandar Stojanović Kan se, ovih dana, uvrstio u red ne velikog broja mladih talentovanih pisaca sa našeg podneblja odlučnih da se suprotstave svakovrsnoj nepismenosti; jezičkoj pre svega, ali i onoj zbog koje se, ophrvani internetom i njegovim instant sadržajima, u nama gubi osećaj posedovanja duševnosti, razumevanja, saosećaja prema emocionalnom stanju drugog bića, empatije, kako se to kaže na jeziku koji osvaja, gubi jedna od retkih osobina dobijena na dar samim činom rođenja.

Iako tematski raznorodne, Stojanovićeve priče (kojih je u zbirci 32), osim prideva „leskovačke“ u naslovu knjige, imaju bar još dva vezna tkiva: raskošni jezik dijalekta koji autor upotrebljava u trenucima kada treba popuniti „jezičke gapove“, što pričama daje poseban kolorit, i u gotovo svim pričama prisutan čemer, po svom značenju mnogo snažniji i za čitaoca uverljiviji pridev od onoga sa sličnim, ali ne istim značenjem – tegoba. Koristeći ova dva načina konstrukcije atmosfere i potrebnog objašnjenja događaja, autor kao da insistira na svojoj odanosti ljudima i podneblju

sa koga potiče, ukazujući da je svojim pristupom životu bliži nepravedno proskribovanoj „teoriji krvi i tla“, tradicionalnim vrednostima, nego globalizaciji standarda čije tragične posledice doživljavamo upravo ovih dana.

Stojanović je autor koji motive za likove iz svojih zapisa nalazi u sredini ljudi iz svog okruženja, iako se u obrađenoj priči ne može do kraja razlučiti da li se radi o susretu sa savremenikom, ili je zapis nastao kao posledica priča koje je čuo, i to pravilo se ponavlja i onda kada su protagonisti priče predmeti, nekada od posebne važnosti pa onda odgurnuti u stranu kad je važnost istekla, ili događaji koji su posledično bili za nauk, pa su onda prepušteni zaboravu ili pohabani u vremenu. Kako god, priča nastaje i kao namera da njena vrednost ostane zapisana i za neka buduća vremena.

Dejan Sklizović

UŽASI MAGIJSKOG REALIZMA

(Stevan Šarčević, *Sa druge strane noći*. Beograd: AVKF, 2023)

Odavno je Niče primetio da umetnost imamo kako ne bismo umrli od istine, aludirajući na nepodnošljivost postojanja kojem nije dat lični smisao kroz kreativni izražaj, dionisku emanaciju sadržaja uma. U slučaju Stevana Šarčevića, na delu vidimo konstantnu borbu onirično-dioniskog, sa formalno-apolonskim, čiji je ishod često neizvestan i za samog autora. Kao posledicu sukoba unutrašnjih sadržaja sa spoljašnjom formom imamo delo koje se žanrovski može smestiti u raspon od magijskog realizma, pa do paranormalne strave, sa hororom kao osnovnom potkom preko koje autor pripoveda priče o stvarnim i izmišljenim iskustvima.

Autorova potreba da opisuje duh nekih prošlih vremena snažno korespondira sa svim ostalim elementima, čineći tako svaku od priča svojevrsnim putovanjem kroz vreme. Na tim puteštvijima, Šarčević sreće svoje alterego-e, stvarne i izmišljene likove, gradeći tako jedan autentičan književni doživljaj sopstvenog iskustva. Upravo ovakva samorefleksija, obojena dozom fantastike, autora predstavlja kao svedoka minulih dana za kojima nesumnjivo žali, makar na meta-nivou. Junaci se ponašaju nevino i detinjasto, sa dozom pankerskog bunta u sebi, i upravo je pank jedan od lajt-motiva priča, oličen u potrazi za ličnom slobodom i željom za eksperimentisanjem sa životom dokle god se ima snage.

Klasna borba žestoko provejava kroz neke od udarnih priča poput *Brutto Cane*, ili *Igre koje smo voleli*. U tom smislu, autor je svestan položaja običnog čoveka kao radnika i njegovog usuda da većito luta na marginama društvenih dešavanja, konstantno progonjen od strane zverinja iz viših društvenih slojeva. Upravo se najupečatljiviji žanrovski momenat (u ovoj zbirci su probrane autorove priče koje se mogu nazvati hororom u žanrovskom smislu, ili su mu makar na tragu) crpi iz odnosa protagonista sa pripadnicima „nedodirljivih“. Šarčevićev prosečan junak je često napaljeni dečačić, ili mladić (katkada i devojka) koji je u potrazi za putenim zadovoljstvima, vođen nagonima kakve zveri. U tom benignom lovu na čulne stvari, on istovremeno biva lovljen, a da toga nije svestan. Usud protagoniste, gubitak slobode, ili voljene osobe, ponekad i života usred sukoba sa moćnijima od njega jeste česta osnova zapleta. Bez obzira na šarolikost motiva i žanrovskih momenata, priče su tesno povezane upravo pomenutim usudom protagoniste i svaka za sebe predstavlja razradu jednog mogućeg scenarija, na osnovu poznatog motiva (zapravo se sve priče mogu nazvati varijacijama jedne ideje-vodilje). To je upravo najjači autorov adut, jer sve vreme zna šta pokreće njegove junake, kakav ih usud čeka, te iz toga generiše zaplete i odnose likova.

Potreba da se dominira i bude dominiran se kod Šarčevića smenjuje kroz borbu Erosa i Tanatosa, s tim što se ta borba nikada ne završava pomirenjem, niti ravnotežom. Uvek će pobediti jači, a pročišćenje kroz putenost i podatnost će tragičnog junaka za uvek zarobiti i obespraviti, čineći ga dvostrukom žrtvom, onom svojih nagona i uživanja u pasivnim momentima jakog mazohizma, kao i onom u kojoj je protagonista taj koji nikada nije imao šanse, budući izabran od viših sila, ili moćnijih pojedinaca. U tom smislu, za Šarčevića je svaki put slobode ćorsokak koji se završava u tamnici iz koje nema izlaza, a to je ujedno put običnog čoveka, pojedinca iz naroda. Na taj se način bez mnogo buke, pomena i polemike skreće pažnja na odnose moći u društvu i kroz mome-

nat fantastike se taj odnos se manifestuje kroz čitav niz antagonista, počevši od „običnih“ psihopata, pa sve do poznatih „krvopijaca“.

Seks, smrt, i sve faze mučenja koje vode od jednog ka drugom otvaraju autorov univerzum, pokazujući da se radi o oblasti u kojoj nema pošteđenih. Biti protagonista u jednoj od priča ove zbirke znači osetiti muke po Stevanu Šarčeviću u svakoj sledećoj sceni, tonuti sve dublje u kal materije, ali i duhovno propadati na razne načine. Opšteprisutno truljenje ukazuje na destruktivnu komponentu vremena kojeg više nema, za kojim se žali, a koje je ostavilo dubok trag i čije posledice autorovi junaci žive.

Zbirka započinje kratkom proznom poemom, *Svetlana*, nabijenom emocijama iščekivanja osвете i tako na najbolji način predstavlja neke od glavnih motiva autorovih priča.

Crtica o nadvožnjaku i jednoj ljubavi u Čantaviru govori o sudbinskoj vezanosti za nasleđe, lokacije i dešavanja koja određuju usud protagonista. Paranormalni horor je osnovno žanrovsko obojenje, ali se stidljivo provlači, sve dok čitalac ne postane svestan odakle preti prava opasnost. Iako kratka, ova priča u sebi obuhvata nekoliko perioda, možda čak i nekoliko života jedne zemlje koje više nema, i donekle opisuje degenerativne procese koji su je decenijama nagrivali. Bespovratnost vremena i ponavljanje događaja u koncentričnim krugovima svakim novim ciklusom, oduzimaju po neki vitalan deo, ne samo protagonistima, već i lokacijama koje su zahvaćene vremenskom spiralom.

Brutto Cane spada u jednu od autorovih priča u kojima se *torture porn* momenat pojavljuje kao lajt-motiv duhovnog oslobađanja protagoniste. Smeštena u ratni period, može se čitati i kao alegorija odnosa snaga prosečnog stanovnika jedne male zemlje u odnosu na inostrane sile koje mu kroje sudbinu. U toj neravnopravnoj borbi, plen biva u potpunosti lišen svoje volje, ali zato otkriva suštinske potrebe koje je krio sve vreme – submisivnost, sa svim njenim derivatima. Mazohističkim principima vo-

đen, takav karakter ima jednu jedinu potrebu – da bude sasvim asimilovan od strane gospodara, potpuno proždran i svaren u momentu ekstatičkog zanosa.

Igre koje smo voleli je na neki način perjanica ove zbirke, ili je to makar mišljenje urednika. Radi se o kompleksnom i spogorućem hororu, koji u sebi sadrži dramu odrastanja, rituale prelaska, odbacivanje i desocijalizaciju. Nakon svih pomenutih faza, protagonist postaje sasvim otvoren za uticaje koji leže s onu stranu realnosti i malo-pomalo kreće da susreće osobe koje se ne bi mogle nazvati ljudima u punom smislu te reči. Da one to i nisu, njemu postaje jasno tek kada zaista postane kasno. U međuvremenu mu je, po principu *od-ružnog-pačeta-do-prelepog-labuda* život postao prijatniji, a svet lepše mesto za postojati. Jedna nesvesna greška iz mladosti, vođena okolnostima jačim od njega, i delimično njegovim karakterom, ponovo će mu zakucati na vrata i zagorčati život gore no ikada. I ova novela prikazuje neko drugo vreme u nekoj drugoj zemlji, puna je ličnih opservacija i omaža stvarima iz prošlosti.

Neočekivana gozba predstavlja još jednu priču pokrenutu folklornom fantastikom. Smeštena u urbanu sredinu metropole, pripovest o Velesovom danu i usudu ljudi rođenih tada, dobija jednu sasvim opipljivu dimenziju. Naime, priča prestaje da bude puko predanje, jer se dešava na poznatim lokacijama, a karakteri su ljudi koje možemo sresti svaki dan. Protagonista je još jednom socijalno neuklopljen tip koji od buntovnika u pank fazonu postaje komad mesa pogodan za obradu, jer mu se nerealan odnos očekivanja i mogućnosti odavno uselio u sistem i blokirao ga za svaki dalji napredak. Suštinski defetistički nastrojen prema svemu što ga okružuje i nezainteresovan za sve osim za kratkotrajna čulna zadovoljstva, glavni karakter postaje potpuno otvoren za uticaje onostranog, koje prihvata pomirljivo i ne bez doze zadovoljstva.

Priča *Prva bol* je dosta različita od ostalih u odnosu na postavku i dramaturgiju, ali i dalje nosi varijaciju na istu temu koja se provlači kroz sve: bol i trpljenje, mazohizam i pronalaženje zadovoljstva u tome. Smeštena skoro sve vreme u jednoj bolničkoj sobi, ona donosi atmosferu teskobe, zatim pronalaženja izlaza za koji se ispostavlja da nije baš to za šta se predstavljao. Može se posmatrati kao jedna od crtica u razradi mnogo veće ideje, te kao studija tipičnog Šarčevićevog junaka u veoma ograničenom prostoru.

Morski prolaz je uzbudljiva Lavkraftovština pisana po oprobanom receptu i sa puno žanrovskih tropa: bežeći od velikog zla, protagonista naleće na još gore, čije je poreklo daleko više zastrašujuće od svega što možemo pretpostaviti pod dejstvom zdravog razuma. Sumorna atmosfera svetionika i njegova dva stanara, čoveka i psa, polako otkriva tajne koje leže u vodi koja okružuje trošnu građevinu.

Zavisnost je još jedna od *torture porn* priča (od kojih je *Igre koje smo voleli* najviše prostudirana u ključu tog motiva) koja nam donosi ženski karakter u bezizlaznoj situaciji. Vrednosti tradicionalne porodice i nedodirljivih institucija u sebi kriju stvarne monstume, pod čijim pritiskom junakinja beži od kuće i pronalazi utočište. Makar tako misli na početku. Na dalje, ponovo je u pitanju razrada sličnog motiva kao u recimo *Morskom prolazu*, ali u sasvim drugačijem okruženju i sa mnogo više interakcije među likovima. Budući jedna od najslojevitijih u zbirci ona u sebi krije i iznenađenje koje je verovatno najbolji žanrovski momenat cele zbirke i odličan zaokret u priči.

Gospodari snova zatvara zbirku na spektakularan način. Pre svega, to je najkompleksnija i najslojevitija novela od pomenutih i ovde izlazi u jednoj od mogućih verzija. Budući da postoji skoro pa jednaka količina teksta u nekoj drugoj realnosti i vremenskoj liniji, za potrebe ove zbirke smo se fokusirali na, manje-više, vidljiv deo dešavanja, kako bi zadržali duh horora i sklonili fantazi

momente iz duže verzije. To ne znači da će čitaoci dobiti krnju verziju, već onu sa maksimalnim žanrovskim učinkom, kako i dolikuje horor zbirci. U ovoj noveli se autor maksimalno posvetio razradi astralnih ravni, simbolike snova, okultizma i magijskih redova. Akcenat je na igrama moći koje se protežu kroz sve društvene slojeve i funkcije, a na sirovu moć niko nije imun, pa ni najveći među tzv. magovima. Da posle smrti ima nečega, autor nas ubeđuje na sasvim prirodan način, tako da se lako ulazi u njegov univerzum i pravila se prihvataju lako, budući da se i njegov stil tako kreće. Opisavši jedan ciklus borbe za prevlast i moć na svim ravnama, Šarčević nam ostavlja unakažene i-li unapređene likove koji, bez obzira na to kako su predisponirani, bivaju žrtvama, ili nosiocima moći (na osnovu praktične snalažljivosti). Ne postoji klasičan tragičan junak, čija će žrtva doneti boljitak, niti je stradanja uzvišeno, već upravo suprotno – strada se po pravilima jačeg, na način na koji je to odredila viša sila. Nema iskupljenja ni za negativce, niti ima kazne, osim nagrade snalažljivima.

Pred vama je zbirka koja predstavlja raznolikost stila i varijacije žanra na pitak i primamljiv način, sve vreme vam prikazujući motive koji autora najviše interesuju, a o kojima je već bilo reči u tekstu. Stilski to često predstavlja prelaz od formalnih dijaloga ka tokovima misli, i u suprotnom smeru, tako da su tempo i dinamika promenjivi, ali to nikako nije mana jer se lako prelazi s jednog na drugi kolosek. Pritom se autor bavi temama koje su prisutne decenijama na našim prostorima, obilno koristeći alegorije i metafore kako bi ih izrazio kroz iskustvo običnog čoveka iz naroda, koji samo želi da proživi život do kraja, ali se susreće sa mnogim nedaćama na tom putu.

IV

О АУТОРИМА

О AUTORIMA

Алексић Снежана (Београд), магистар драмских уметности; пише кратке приче; објавила је књиге „Одлазак 5.“ (краћи роман), „Поглед из другог угла“ (збирка прича) и „Мека прича у прашини“; заступљена у зборницима; живи у Београду.

Арсид Д. Русомир (1949, Извор, код Сврљига), пише кратке приче, поезију и прозу, за децу и одрасле; објавио је двадесетак књига поезије и прозе; заступљен је у многим антологијама и уџбеницима за предшколце и млађе основце; вишеструко награђиван; члан Удружења књижевника Србије; живи у Нишу и Извору.

Арсов Ванчо (1961, Штип), пише песме, приче и афоризме; заступљен у више зборника и алманаха; живи у Кочанима (Северна Македонија).

Бандука Јововић Милојка (1951, Сарајево), пише афоризме, песме, епиграме, хаику поезију, приче и дечију поезију. Објавила четири књиге поезије, књигу дечије поезије, две књиге хаикуа и три књиге афоризама и епиграма. Сарађује са часописима. Заступљена у зборницима. Награђивана. Живи у Подгорици.

Бибин Милорад (1951, Меленци код Зрењанина), машински техничар; пише афоризме, поезију, хаику, приче; објавио је шест књига афоризама, три књиге поезије за децу, три књиге песама, три књиге хаику песама, и две књиге кратких прича; вишеструко награђиван за приче, песме и афоризме у земљи и иностранству; заступљен у више од сто педесет зборника; сарађује са часописима; живи у Зрењанину.

Блажевски Тоде Ристо (1948, Скопље), дипломирани правник; карикатуриста, хумориста, есејиста и аниматор; пише хумористичне приче, кратке приче, афоризме, есеје; објављене књиге: „Нула Вавилонска“ (карикатуре, 1995), „Хомо балканикус ептен занесеникус“ (карикатуре, 1999), „Јас сум виновен за сѐ“ (збирка

хуморески и афоризама, 2008, објављена је и на француском језику под насловом „Меа culpa“, 2014), „Аспекти на карикатурата“ (2014), „Воинствено то перце“ (карикатуре, 2015), „Јас не сум виновен за ништо“ (збирка хумористичких прича, афоризма и карикатура, 2018, објављена је и на руском језику под насловом „Я ни в чем не виноват“, 2019); сарађује са бројним штампаним и електронским часописима; превођен на енглески, бугарски, српски, турски и руски језик; живи у Скопљу.

Богојевић Дејан (1971, Ваљево), књижевник и ликовни уметник; објавио преко сто ауторских књига, алманаха, антологија (поезија, проза, хаику, драма, есеј); награђиван у земљи и иностранству; превођен на двадесет језика; ауторске књиге су му објављене у Словенији, Бугарској, Естонији, Тајланду...; члан Удружења књижевника Србије; председник „АРТ групе АКТ“ и Хаику друштва Србије; оснивач Тријенала визуелне и експерименталне поезије; уредник часописа „АКТ“ и „ТЕНСО“; живи у Ваљеву.

Божих Јованка (1953, Врело, Уб), магистар; пише прозу и поезију; објавила је књиге: „Енлере“ (2020), „Шта не урадиш“ (поема, 2019), „Зраци“ (кратке приче, 2015), „Прозирани облак“ (хаику поезија, 2000), „Уметност у светлу награде“ (културолошка студија, 1995), истраживачке пројекте: „Ваљево које волим“ (2008) и „Ваљевска села“ (2010), „Слаг де пог“ (хаику поезија, румунско издање, 2001), „Од душе до душе“ (Са Кармен Булзан, двојезично, српско-румунско издање, поезија, 2015), „Извор“ (студије, 2007), „Пријатељство за 10“ (студије, 2004) и др; награђивана за поезију и прозу; живи у Ваљеву.

Бојовић Ивана (1972, Зајечар), дипломирани филолог (српски језик и књижевност); пише кратке приче; сарађује са часописима; заступљена у зборницима кратких прича; живи у Земуну.

Букоња Живко (1940, Метовница код Бора), пише песме, афоризме, приче и хаику поезију; објављене књиге: „Коњаник таме и светле песме“ (2017) и „Капије бола“ (2019); заступљен у зборницима; живи у Бору.

Васић Ивана (1945, Београд), дипломирани археолог; објавила је четири збирке песама: „Виловити шестоперац“ (1997), „Др-

во живота“ (2003); „Извориште“ (2022); „Бршљан у дуборезу“ (2024); заступљена у зборницима и алманасима; живи у Београду

Васић Момир (1958, Тузла), дипломирани економиста; пише песме, приче, поезију за децу, афоризме, сатиричне приче и сатиричне песме; сарађује са сатиричним часописима; афоризмима и кратким причама заступљен у зборницима; живи у Зворнику, Република Српска.

Влајковић Милан (1949, Појате – Ћићевац), социјални радник у пензији; пише кратке приче и монодраме; објавио књиге: „Балкански вигвам“ (сатиричне приче), „Не, зовем се Павле“ (аутобиографске приче), „Пас“ (монодрама), „Избори у балканском вигвamu“ (сатирични играказ), „Време поздера“ (аутобиографске приче); заступљен у зборницима кратких прича; живи у Параћину.

Газивода Звонка (1970, Београд), пише прозу и поезију; објавила збирку прича „Делфини на хелијуму“ (2004), збирке песама „Владам“ (2003) и „Риба шљокичaste крљушти“ (2003), те роман „Хостел Калифорнија“ (2020); награђивана; заступљена у више песничких и прозних књига групе аутора.

Диклић Младен (1965, Сремска Митровица), официр; пише кратке приче; живи у Београду.

Драган Поп Драган (1959), пише кратке приче, песме и хаику; објавио седам књига поезије и једну књигу кратких прича; песме су му превођене на енглески, румунски, мађарски, бугарски и јапански језик; живи у Кикинди.

Драгишић Драгиња Мија (Сисак), дипломирани технолог и туризмолог; пише кратке приче и романе; објавила је роман „Хроника њене младости“; сарађује са часописима; заступљена у зборницима; превођена на шведски; награђивана; живи у Бањалуци и Београду.

Борђевић Магда (1965), објављене књиге: „Гружанско извориште“, „Бистрик лепоте“ и „Речи из ока“; вишеструко награђивана; заступљена у бројним зборницима; живи у Топоници (Крагујевац).

Буза Живко (1954, Подрашница код Мркоњић Града), пише кратке приче, прозу и афоризме; објавио збирке афоризама: „Прогнозе из воде“ (2008), „Истрага је у току“ (2010), „Буква ливадарка“ (2011), „Шта су писцу хтјели да кажу“ (2012), „Ово и оно“ (2015), „Писање у вјетар“ (2019) као и књигу прозних текстова „Мркоњић Град на узбрдицама и низбрдицама“ (2017); сарађује са бројним часописима; заступљен у више антологија хумора и сатире; живи у Подрашници.

Бурић Живота (1950, Загорје, Вучитрн), пензионер; пише кратке приче, прозу, поезију, есеје; објавио једанаест књига; заступљен у многим зборницима; сарађује са часописима; живи у Београду.

Ераковић Драгиша (1951, Ниш), пише кратке приче, песме и афоризме; објавио је књиге песама: „Задужбине“, „Перивој љувезни (Врт љубави)“, „Пијана времена“, „Азбучник православних манастира на тлу Србије“, заједничку књигу „Дружење са вековима“ (заједно са Ј. Ђурић и М. Митковић), „Азбучник српских православних манастира ван Србије“, „Графити живота“, „Душа светлости“, „Записи“; заступљен у више од сто педесет зборника поезије и кратке приче и неколико антологија; радови су му објављени у Србији и иностранству; превођен; живи у Нишу.

Живковић Љиљана (1978, Грац), магистар немачког језика; пише приче, песме и романе на српском и немачком језику; објавила је романе „Артемије тврди да...“ (2009) и „Ако је веровати Артемију“ (2011); заступљена у више од седамдесет антологија на немачком и српском језику; награђивана у Србији и у Немачкој; живи у Београду.

Зенг Бранка (1955, Панчево), кројачки радник у пензији; пише поезију и прозу; објавила три збирке поезије: „Сунцокрет“ (2010), „Михољско лето“ (2011) и „Још искри у оку“ (2014); сарађује с књижевним часописима; заступљена у зборницима поезије, прозе и прича; награђивана; живи у Панчеву.

Јаковљевић Биљана (1973, Београд), професор историје; пише кратке приче; објављена прозна књига „Мица Мафија“ (2017); живи у Београду.

Јовановић Славица (1969, Шабац), новинар; објављене књиге: „Алилуја“, „Албатрос“, „И уби дрво човека“, „Небом лете Церски самораст“, „Косовски црни косови“, „Подсмевач“, „Златовез муња“, „Не клечи пред злотвором“ и „Србислава Светосавска“; награђивана; заступљена у зборницима; живи у Мачванском Прњавору.

Лагунцин Немања (1987, Кикинда), дипломирани правник; пише кратке приче и поезију; објавио збирку поезије „Вешала сунцокрета“ (поезија, 2007); заступљен у зборницима; живи у Новом Саду.

Лазаревић Дајана (1993, Шабац), мастер професор језика и књижевности, преводилац; пише кратке приче, поезију, прозу и романе; објавила је четири збирке песама, роман и једну духовну биографију; њена дела и преводи су објављивана у бројним часописима и зборницима литерарних радова; превела са белоруског, руског и енглеског језика укупно четрдесет књига, од тога су капитална дела: збирка поезије „Венац“ белоруског класика Максима Богдановича, „У сусрет духу – антологија белоруске хришћанске поезије“ (2019), „Златна птица – белоруске народне бајке“ (2020), „Наслеђе“ Јанка Купале (2020); члан је Удружења књижевника Белорусије и Удружења књижевних преводилаца Србије; вишеструко награђивана у земљи и иностранству; превођена на енглески, француски, мађарски, руски, белоруски и малајски језик.

Леон-Ћитић Душан (1985, Ужице), мастер-инжењер организационих наука; пише кратке приче и песме; објавио књигу кратке прозе „Бели хумор и црни бубрези“ (2018); сарађује са часописима; заступљен у више зборника; живи у Ужицу.

Љубичић Гордана, магистар лингвистичких наука (енглески језик); пише кратке приче, песме за децу и путописе; објављени путописи: „Шака пуна бисера“ (2021) и „Ходочашће у Јерусалим“ (2022); живи у Ужицу.

Љута Ал де, дипломирани филолог (оријенталистика), магистар права; пише приче и романе, аутор је ТВ драме; романи „Митрова воденица“ (2004), „Ледина“ (2005); сарађује са бројним

часописима у земљи и региону; заступљен у зборницима кратких прича; живи у Београду.

Максимовић Владимир (1967), пише кратку прозу; објавио две књиге кратких прича „Завођење у слици и речи“ и „Перверзни бриљантин“ и роман „Екстремна исповест“; заступљен у зборницима прича; живи у Београду.

Максимовић Иван (1977, Приштина), дипломирани вајар, новинар, фотограф; живи у Звечану.

Максић Славица (1957), доктор психолошких наука; пише кратке приче, путописе, афоризме и песме; објавила књигу афоризама „Од лука до стреле“ (2020); заступљена у зборницима и часописима у земљи и окружењу; живи у Београду.

Марин Б. Данко (1965, Сремска Митровица), пише афоризме, песме, хаику и пратеће хаибуне, сатиру, кратке приче и политичке текстове; објавио три књиге: „Модрило неба“ (2000, хаику збирка), „Тело ми је борбена машина“ (2000, поетски триптих) и „Песме, пјесма и кафански зен“ (2001, триптих песме и приче); заступљен у зборницима; сарађује са часописима; превођен (хаику); живи у Новом Саду и Мартинцима.

Марковић Петар (2005, Сомбор), студент права; награђиван на књижевним конкурсима; живи у Новом Саду.

Маџановић Лука (1996, Никшић), студент електротехнике; студира у Подгорици.

Милинковић Миомир (1948, Буковик, код Прибоја), доктор књижевних наука; пише кратке приче, романе, поезију за децу и одрасле, приповетке, новеле, бајке, монографије; објавио је четрдесет три књиге и двеста педесет књижевнокритичких и научних радова; објавио збирке песама: „Травка вечности“ (2001), „Бистро око“ (2003), „Краљевство за детињство“ (песме за децу, 2009), „Лет у свет“ (песме за децу, 2010), „Писмо галебу“ (2011), „Корак даље“ (песме за децу, 2012), „Песма и дете“ (песме за одраслу децу, 2013), „Неизбежно“ (песме за децу и младе, 2015), „Свети извори“ (2018), „Нешто ћу вам рећи“ (песме за децу, 2019), „Антологија српске поезије за децу“ (друго издање, 2016), „Љубав нема година“ (антологија љубавне лирике за све узрасте, 2017), „Антологија

српске поезије за децу и младе“ (2021), романи: „Воденица код три јарца“ (2013), „С оне стране дуге“ (2014), „Заборављени град“ (2017), „Шумљаци“ (2019), као и књигу приповедака „Катанац“ (1988), новелу „Корак до неба“ (2015), и књигу бајки „Шара на длану“ (2016); монографије: „Раде Драинац и експресионизам“ (1991), „Књижевно дело Милорада Поповића Шапчанина“ (1996), „Хоризонти детињства“ (1999), „Страни писци за децу и младе“ (2006), „Нацрт за периодизацију српске књижевности за децу“ (2010), „Књижевност за децу и младе - поетика“ (2012), „Бајковите форме у књижевности за децу и младе“ (2013), „Историја српске књижевности за децу и младе (2014), „Реторика“ (из области беседништва, 2004, 2006, 2008, 2020) и др.; добитник је више књижевних награда и признања, домаћих и међународних; превођен је на енглески и мађарски; члан је Удружења књижевника Србије; живи у Београду.

Милосављевић Љиљана (1952, Београд), архитектонски техничар; пише кратке приче и поезију; објавила књиге љубавне поезије „Постојбина срца“ (2007), „Небо у реци“ (2013) и „Окрени се где сунце греје“ (2020); сарађује са часописима у земљи и иностранству; заступљена у бројним зборницима и антологијама, како домаћим тако и страним; превођена на енглески, француски, немачки, бугарски и пољски; вишеструко награђивана; живи у Смедеревској Паланци.

Милошевић Зоран (1959, Богатић), официр, доктор политичких наука; пише прозу и преводи.

Митровић Н. Жељко (1970, Београд), мастер економиста; пише кратке приче, афоризме и есеје; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; вишеструко награђиван; живи у Умци.

Нешић Светлана (1970, Смедеревска Паланка), учитељ; пише кратке приче и поезију; заступљена у зборницима и антологији; живи у Смедеревској Паланци.

Никић Милиновић Радојка (1974, Ваљево), дипломирани богослов; пише поезију, кратку прозу, путописе; објавила песничке књиге: „Дуго откидање капи светла (2004), „Слика после сна“ (2007), „Трагови чекања дугих“ (2012), „Расуте сенке (2012), „Цве-

тови неба“ (2013), „МАШНЕ ходочашћа“ (2014), „Чудесни вез“ (2016); „Капља бића“ (2021); заступљена у зборницима поезије, ха-ику поезије и кратке прозе; сарађује са часописима; награђивана; члан је Удружења књижевника Србије; живи у Београду.

Николетић Бојана (1956, Београд), преводилац; пише кратке приче, афоризме, цртице, есеје, приче за децу; објавила: „Појмови – псеудонаучно дело“ (16 псеудонаучних текстова из области психосоциологије са илустрацијама, 2002), „Градске приче“ (кратка проза, 2015), „Минти, Ноло и остали (мале приче о псима и мачкама, књига за децу, 2015), „Јесен/зима 2015/16“ (афоризми и слично, 2016), „Поза, пресек и став“, (кратке приче, 2016, електронско издање 2017, 2018), „Сањај, Марело“ (кратке приче, 2018, електронско издање 2018), „Шесторна штација“ (кратке приче, електронско издање, 2019); сарађује са часописима (афоризми); „Иуппике не важи“ (афоризми и друго електронско издање 2020); заступљена у зборницима прича и афоризама; живи у Београду.

Новковић Валентина, професор руског језика и књижевности; пише поезију, кратке приче, бави се превођењем и писањем осврта; објавила три збирке песама: „Безвремено“ (2014), „Кап на суш“ (2018) и „Одгонетке нежности“ (2021), као и књигу прича „Два сата од збиље“ (2020); поезију објављује у часописима и листовима, као и у многим заједничким зборницима; песме су јој превођене на руски, румунски, узбечки, азербејџански, хинди, пољски, енглески, македонски, румунски, узбекистански, корејски и бангла језик.; вишеструко награђивана; живи Београду.

Османчевић Динко (1971, Бањалука), пише сатиричне, (научно) фантастичне, крими приче, афоризме, колумне; објавио збирке афоризама „Велики прасак“ (2019), „Златне резерве“ (2021) и „Афористична артиљерија“; сарађује са часописима; заступљен у антологијама и зборницима; вишеструко награђиван; живи у Бањалуци.

Падејски Данијела (1977, Ваљево), библиотекар-информатичар; пише кратку прозу и поезију; објављивала поезију и прозу у бројним часописима. заступљена у неколико зборника и антологија кратке приче; награђивана; објавила је две књиге кратке прозе:

„Трун. Цртице“ (2008) и „Неважни сусрети“ (2012); превођена на пољски, словачки, македонски и словеначки језик; члан Удружења књижевника Србије; живи у Ваљеу.

Пантић Милан (1963, Локањ, општина Зворник), дипломирани инжењер електротехнике; пише кратке приче и афоризме; објавио две збирке афоризама „Знам за јадац“ и „Ситно самљевено“; заступљен у зборницима кратких прича; живи у Зворнику.

Перић Бранимир (1951, Крушевац), дипломирани инжењер електротехнике; пише приповетке, поезију, научну фантастику, есеје, романе, драме; награђиван; објављен му је роман „Цртеж Бибер Јаноша“ и збирка приповедака „Алказар“; заступљен у разним гласилима, зборницима, монографијама, алманасима, антологијама; сарађује са дневним листовима и часописима; уређивао је књиге и часописе; живи на Копаонику и у Београду.

Пешев Божидар (1946, Скопље), магистар антропологије; пише кратке приче, афоризме, песме, романе, драме, уметничке бајке, сатиру, позоришне комаде за децу и младе, књижевне критике; објавио је двадесет и четири књиге прича, песма и романа за децу и за одрасле, афоризама: „Мала башта песама“ (1991, поезија за децу), „Зу-легенде или сањарприче“ (1993, приче за децу), „Испод свиленог плашта“ (1994, поезија за децу), „Најлепше речи“ (1994, поезија за децу), „Стаклена лопта“ (1996, роман за децу), „Одрастање до смрти“ (1997, роман), „Чуварприча и његово благо“ (2000, приче за децу), „Сећања“ (2000, поезија), „Легенда о Водгори“ (2000, роман за младе), „Враголије и чаролије“ (2003, поезија за децу), „Књигочувар у контејнеру“ (2003, сатира, под псеудонимом Стефан Ј. Божић), „Чуваре планете Акраш“ (2006, роман за децу), „С неба“ (2008, басне), „Бисер приче и легенде“ (2009), „Премрежавања“ (2010, поезија), „Пчела на шљивином цвету“ (2011, хаику поезија), „Кашика и дуга“ (2013, поезија), „Необичан дан“ (2013, недовршена прича за децу), „Магарећа симфонија“ (2015, афоризми, 2015), „Зима у Прованси“ (2015, роман), „Кад је гуска била крушка“ (2016, мешовита књига за децу), „Приче из чаробне земље“ (2017, приче за децу), „Путевима сновиђења“ (2017, поезија), „Звездане птице“ (2018, поезија за децу); заступљен у

многим зборницима, панорамама и антологијама; сарађује са часописима; живи у Београду.

Поповић Зора (1943, Гољак), дипломирани филолог; пише кратке приче и романе; објавила романе „Град низ брдо“ (2015), „Град низ брдо 2“ (2018) и „Крилат човек“ (2020); заступљена у зборницима; сарађује са часописима; живи у Прокупљу.

Радуљ Давор (1975, Кучево), објављене књиге: роман „(Ре)визија у белом“ (2005) и збирка прича „Померена фреквенција“ (2023); сарађује са часописима; награђиван.

Раичевић Марина (1968, Пирот), професор енглеског језика и књижевности; пише афоризме, поезију за децу и кратке драмске текстове; објавила је четири књиге: „Афоризми и још понешто“ (2014), „Споменар једне учитељице“ (2015), „Лалилинт“ (2018) и „Осмех нам лепо стоји“ (2020); заступљена у зборницима; сарађује са књижевним часописима и дневним листовима; живи и ради у Бору.

Ранђеловић Соња (1981, Ниш), дипломирани хемичар-специјалиста; живи у Нишу.

Русјаков Иван (1947, Скопље), електроинжењер и програмер у пензији; пише кратке приче; објавио књигу „Зрнца“ (2014); сарађује са часописима; заступљен у алманасима у Македонији и на Балкану; живи у Скопљу.

Сте Лазовић Соња, (1966, Прокупље), дипломирани хемичар; пише приповетке, кратке приче, песме, афоризме, романе и драмске текстове; објавила збирку приповедака „Како победити кризу“ (2014); заступљена у зборницима; сарађује са часописима; живи у Прокупљу.

Стојановић Момчило (1965, Табановци код Куманова), дипломирани филолог; пише приче и романе; објавио је седам романа: „Ивицом пута“ (1975), „Излизане гуме“ (1983), „Велика фешта“ (1988), „Покровитељи“ (1995), „Обновитељи“ (1997), „Амерички шпијун“ (2006) и „Почасни грађанин“ (2012), као и збирку прича „Краљ и дворска луда“ (2019); награђиван; живи у Београду.

Стојасављевић Андрија, пише кратке приче.

Стошић Владан (1965, Београд), новинар; објавио у коауторству с Анђом Јовић књигу „Најлуђа ноћ београдских луталица“ (2020);

Тасић Биљана (1963, Ниш), дипломирани правник; објављене збирке песама: „Пловидба“ (2010), „На змајевом ветру“ (2011), „Осврт и врт“ (2015) и „Плов ветроплав“ (2020); члан је Удружења књижевника Србије.

Ћитић Љиљана (1955, Ужице), наставник хемије и физике; пише приче и афоризме; сарађује са бројним часописима; заступљена у зборницима прича; живи у Ужицу.

Ћуић Љиљана, пише кратке приче; живи у Београду.

Ајтић Танја (1964, Београд), слободни уметник; пише кратке приче и песме; објавила књигу поезије „Обриси љубави“ (2018); сарађује са часописима; заступљена у преко педесет зbornика (шtamпаним и електронским); живи у Канади.

Баришић Габријел (1975, Славонски Брод), дипломирани биолог и хемиџар; објављене књиге: „Први глас наше нове опсијене“ (поезија, 2006), „Надомјестак за невиност (2011, поезија), „Zaumni Canto“ (2019, роман) и „Hermesov trik“ (поезија, 2022); награђиван; живи у Славонском Броду.

Ваџановић Марковић Џелјка (1973, Београд), грађевински инжењер; пише кратке и сатиричне приче и афоризме; причама и афоризмима заступљена у зборницима; сарађује са часописима; награђивана за причу; живи у Београду.

Батин Борислав (1954, Београд), инжењер маџинства; пише песме, прозу и есеје; објављене књиге: „Зbornик сvesnovidosti“ (2001, збирка поезије, есеја и кратких прича), „Tri dana novembra“ (2004, роман), „Logonauti“ (2004, роман), сарађује са часописима; заступљен у зборницима; живи у Београду.

Вошњак-Љолић Невенка (1949, Скопље), дипломирани филолог; објавила је три књиге приповедне прозе: „Plave oči trave“ (приче за decu, 2009), „Sofkine unuke“ (2010) и „Љовек који је двапут живео“ (2016),

kao o knjigu pesama „Cvet na Tisi“ (2023); član je Udruženja književnika Srbije; živi u Beogradu.

Crnomarković Dejan (1961, Smederevska Palanka), novinar; piše kratke priče i pesme; objavio: „Deo nemira“ (1989, 2015), „Igre rukom“ (1990), „O izgubljenim Danima“ (2005), „ Για τις χαμενες μερες“ (Atina, 2015), „Bog je želeo da budem ptica“ (2020); zastupljen u pesničkoj antologiji i zbirci kratkih priča; višestruko nagrađivan;; živi u Koreji.

Cvetković Jelena (1984, Niš), diplomirani pravnik; piše priče i pesme; zastupljena u zbornicima; saraduje sa časopisima; objavljene knjige priča: „Priče sa prašnjavih polica“ (2016) i „Posuda za ptice“ (2021); živi u Nišu.

Cvijanović Svetlana (1976, Sremska Mitrovica), lekar; piše priče; živi u Sremskoj Mitrovici.

Čorbić Maid , piše kratke priče i poeziju; zastupljen u antologijama; saraduje sa brojnim domaćim i stranim časopisima; višestruko nagrađivan; živi u Tuzli.

David Rakić Jasmina (1963), diplomirani filozof; piše i objavljuje romane, pesme, priče, eseje, član je Udruženja književnika Srbije; živi u Beogradu.

Dimovski Eligijuš (Eligiusz Dymowski, 1965, Saniki, Poljska), doktor teologije; piše pesme, priče i književnu kritiku; objavio zbirku pesama „S druge strane reči“ (2018); saraduje sa časopisima; preveden na srpski, slovenački, makedonski, ruski, beloruski itd.; živi u Krakovu (Poljska).

Dokaza Klobodanović Azemina (1953, Zenica), piše prozu i poeziju; objavila je više elektronskih knjiga; zastupljena u zbornicima i antologijama; nagrađivana; živi u Sjedinjenim Američkim Državama.

Drljević Darko (1962, Kolašin), karikaturista i slikar; piše prozu; živi u Podgorici.

Dumičić Donata (1971, Zenica), diplomirani pravnik; piše kratke priče; objavila knjige: „Rejhana koja to nije“ (2007) i „Tragovi smisla“ (2016); zastupljena u zbornicima; živi u Rabu.

Dukanović Vesna, učiteljica; piše poeziju i prozu; objavila dve knjige kratkih priča: „Radost žute lubenice“ (2016) i „Odsjaj svilenih niti“ (2018); zastupljena u zbornicima; višestruko nagrađivana; živi u Kikindi.

Durin Margit (1949), diplomirani inženjer elektrotehnike u penziji; piše kratke priče, pesme, pripovetke, romane, eseje, putopise; objavila: „Vreme čuđenja“ (1994), „Minijature“ (pesme, 1999), „Stereotipi i maske“ (2000), „Kopile i druge priče“ (autobiografski roman u vidu zbirke kratkih priča, 2002); višestruko nagrađivana; živi u Zrenjaninu.

Filipović Ilonka, diplomirani socijalni radnik, piše kratke priče, poeziju za odrasle i decu; zastupljena u zbornicima; živi u Zagrebu.

Frančić Franjo, pesnik, prozaista, pisac za decu i dramski pisac, prevodilac; objavio je više od 50 knjiga – romana, zbirki kratkih priča, pesničkih zbirki, dramskih tekstova i radio-drama, kao i knjiga za decu i omladinu, piše i satiru, scenarije, radiofonske igre; preveden je na deset jezika; dobitnik je brojnih nagrada.

Gavrilović Sepe Dragana (1971, Beograd), novinar; piše kratke priče, književnu i pozorišnu kritiku; priredila hrestomatiju „Zlatna knjiga svetske književnosti“ (1999); knjige kratkih priča: „Ukus života“ (1999), „Novi ukus života“ (2007), „Tragovima istine“ (2007), „Ukrštenim stazama istine“ (2008), „Senke“ (2008, trilogija zbirki kratkih priča); zastupljena u preko četrdeset zbornika kratkih priča; živi u Beogradu.

Gavrilović Zorana (1967, Leskovac), zastupljena u zbornicima; objavljene knjige: „Kestenova fuga“ (2009), „Badnji dan“ (2013), „Diplomci“ (2013), „Sudbine dvojice Jovana“ (2014) i „Stablo“ (2015).

Giljević Denis (1971, Zagreb), inženjer biologije; saraduje sa časopisima; zastupljen u zbornicima.

Hamzić Snežana (Miokovci, Čačak), piše pesme, kratke priče, aforizme i humoreske; živi u Pančevu.

Janičić Čedomir (1967, Zadar), diplomirani istoričar umetnosti; piše kratke priče, poeziju, prozu i drame; objavio knjigu priča „Et in

Arcadia Ego“ (2018); saraduje sa časopisima; zastupljen u nekoliko regionalnih zbornika proze i poezije; nagrađivan; živi u Somboru.

Jocić Stamatović Tanja, piše priče; živi u Beogradu.

Jovanović Svetozar (1958, Leskovac), diplomirani ekonomista; piše priče i pesme; zastupljen u zbornicima.

Kale Tereza (1983, Valjevo), diplomirani menadžer u kulturi; piše pesme i priče; zastupljena u zbornicima; saraduje sa časopisima; živi u Valjevu.

Kiš Aranka (1966, Subotica), piše pesme za decu i prozu, na srpskom i mađarskom; objavljene knjige: „Ako se prepoznaš“ (2015), „Pogled u osmeh zaljubljen“ (2016), „ treća dvojezična zbirka poezije na srpskom i mađarskom jeziku „Na krilima želja“ (2018, dvojezično, na srpskom i mađarskom), „Ja samo virim (2019), „U šapatu snažna osećanja“ (2021) i „Žena o ženi ženama“ (2023); prevodi na mađarski jezik; živi u Subotici.

Kokanović Zdravko (1959, Crnjelovo, Bijeljina), slikar i vajar; piše poeziju i prozu; objavio je dvadeset jednu zbirku poezije i razmišljanja; saraduje sa časopisima; zastupljen u zbornicima; nagrađivan; živi u Mariboru.

Kombilj Jaroslav (1944, Stara Dubrava), diplomirani tehnolog prehrambenog smera u penziji; piše pesme, priče i pripovetke na srpskom, ukrajinskom i rusinskom; saraduje sa časopisima; prevodi sa ukrajinskog i ruskog na srpski, i sa srpskog na ukrajinski; do sada je od prevodilačkog opusa štampana jedna zbirka pesama, jedna zbirka eseja, jedna zbirka dramskih tekstova, jedna monografija, šest romana; živi u Vrbasu.

Kovačević Savić Maja (1972, Beograd), pravница; piše kratke priče i romane; objavila roman „Možda si to bila ti, Angelina“ (2017); zastupljena u zbornicima priča; živi u Beogradu.

Kovrlija Katica (1957, Mrežnički Brest), profesor hrvatskog jezika; piše kratke priče i pesme; objavila je zbirke pesama: „Svjetiljka dana“, „Snokradice“, „Pelin spoznaj“, „Lutka u izlogu“, „Govor“, „Kriljak od kažuna“; prozne knjige: „Licitarsko srce“, „Kuća za ptice“; saraduje sa časopisima; zastupljena u zbornicima; živi u Bjelovaru.

Kulja Suzana (1971, Ilandža kod Alibunara), diplomirani psiholog; piše kratke priče; zastupljena u zbornicima; živi u Vršcu.

Maksimović Biljana (1965, Beograd), politikolog; piše kratke priče; zastupljena u zbornicima; živi u Beogradu.

Manić Sveta (1948, Gornji Striževac), ekonomista; piše kratke priče i pesme; objavio zbirku pesama „Ona i ja“ (2015); živi u Donjem Milanovcu.

Marko-Musinov Snežana (1958, Padina), studirala engleski jezik i književnost, administrativni tehničar – kompjuterski operater; piše kratke priče, pesme za decu i odrasle, aforizme, haiku, eseje, kritičke osvrtne; objavila zbirku pesama „Zaustavljen tok“ (2018); zastupljena u brojnim antologijama i u preko šezdeset zbornika; saraduje sa brojnim časopisima (štampanim i elektronskim); prevedena na engleski, arapski, slovački; višestruko nagrađivana; živi u Zemunu.

Marković-Vlajković Angelina, socijalni radnik u penziji; piše kratke priče i pesme; živi u Paraćinu.

Mihanović Dora (Split), učiteljica razredne nastave; piše priče za decu i odrasle; zastupljena u zbornicima priča; objavila tri slikovnice; živi u Zadru.

Milenković Dejan (1968, Beograd), piše priče; zastupljen u zbornicima; živi u Beogradu.

Milićević Nikola (1948, Leskovac), strip-teoretičar i novinar; živi u Leskovcu.

Milosavljević Slavica (1966, Beograd), lekar; piše kratke priče; objavila knjigu kratkih priča „Odavde do zoološkog vrta“ (2020); zastupljena u zbornicima kratkih priča; saraduje sa časopisima; živi u Beogradu.

Mišić Branislav (1968, Beograd), inženjer; piše priče; živi u Beogradu.

Mitić Dragan (1956, Niš), magistar fizike; piše kratke priče, eseje, drame i poeziju, kao i priče, pesme i haiku za decu; piše na srpskom i slovenačkom jeziku; zastupljen u brojnim zbornicima u zemlji i zemljama u regionu; višestruko nagrađivan za priče, pesme, aforizme; živi u Nišu.

Morić Kinkel Edin (1967, Čapljina), lekar; piše priče i pesme (na srpskom i španskom jeziku); objavio knjigu poezije „Priče o sjenama“ (2015); zastupljen u zbornicima pesama i priča; živi u Španiji.

Mrazović Marko (pseudonim, 1976, Kragujevac), piše priče, aforizme, pesme, romane, naučnu fantastiku, horor, detektivske priče, konvencionalnije priče i humor; objavio petnaest knjiga u elektronskom obliku pod više pseudonima; živi u Kragujevcu.

Neđić Milan (1976, Olovo, BiH), diplomirani inženjer šumarstva; piše kratke priče i pesme; objavio zbirke pesama „Čekajući da prođe“ (2005), „Hronika jednog proljeća“ (2020) i „Hronika jednog ljeta“ (2020), kao i zbirku kratkih priča „Trinaest godina“ (2020); pesama i pričama zastupljen u zbornicima; živi u Beogradu.

Nestorović Pero (1980), diplomirani ekonomista; objavljene knjige: „Balkanske hronike I – Gospodari rata“ (roman, 2020) i „S druge strane stvarnosti“ (zbirka kratkih priča, 2023); živi u Brčkom (Bosna i Hercegovina).

Nikolić Vedrana (1975, Sarajevo), novinar; piše kratke priče, aforizme i haiku poeziju; zastupljena u zbornicima; živi u Beogradu.

Orlović Mihajlo, piše priče.

Palić Mihajlo, inženjer hrane; piše kratke priče; zastupljen u zbornicima kratkih priča; živi u Novom Sadu.

Paulsen Dragana (1981, Bihać), prevodilac za kineski jezik; piše kratke priče; zastupljena u zbornicima; saraduje sa časopisima; živi u Americi.

Petrović Bratimir (1961), diplomirani politikolog; piše kratke priče i pesme; saraduje sa časopisima; zastupljen u brojnim zbornicima pesama i priča; živi u Kladovu.

Pivaš Kristina (1998, Beograd), apsolvant; piše priče i pesme; zastupljena u zbornicima; saraduje sa časopisima; živi u Beogradu.

Planjac Bajruzin Hajro (1961, Bobare kod Tešnja), doktor ekonomskih nauka, akademik; romansijer, pesnik, pripovedač za decu; objavio je više od 60 knjiga; zastupljen u brojnim antologijama, udžbenicima i školskoj lektiri; živi u Tešnju (Bosna i Hercegovina).

Radomska Eva, piše priče; živi u Poljskoj.

Repak Dragana, piše kratke priče.

Ristić Stojanović Sanda (1974, Beograd), diplomirani filozof; piše kratke priče, poeziju, eseje i prikaze; objavila je šesnaest knjiga poezije, a neke od njih su: „Noć je praštanje svoje” (2000), „Svitanje je let boje” (2007), „Noći naše, usluga” (2008), „Tišina razlikuje svetlosti” (2010), „Oblačna ptica” (2011), „Godišnja doba reči” (2012), „Izmišljotina vatre” (2013), „Osmatračnica dvadeset prvog veka” (2019); jedna od četiri autora u zajedničkoj zbirci poezije „Iz senke stiha” (2012); priredila je zbornike „Avangarde će uvek postojati” (2018) i „Art rebel 21 (ljubav, revolucija i revolucionarno 2000 – 2020)” (2020); zastupljena u brojnim zbornicima i nekoliko antologija; saraduje sa časopisima; prevodi poeziju sa engleskog; pesme su joj prevedene na engleski i francuski jezik; član je Udruženja književnika Srbije i Srpskog književnog društva; živi u Zemunu.

Sklizović Dejan, piše književnu kritiku.

Skvarek Galeska T. Malgožata, objavila više od deset zbirki pesama; prevođena na strane jezike; prevodi sa slovačkog i ukrajinskog; nagrađivana; živi u Lođu (Poljska).

Stojanović Aleksandar Kan (1994, Leskovac), završio master studije na fakultetu bezbednosti; piše pesme, priče i eseje; zastupljen u zbornicima; saraduje sa časopisima; objavljena knjiga priča „Male leškovačke priče” (2023);

Šolkotović Snežana (1962, Kladovo), profesor razredne nastave; piše poeziju i prozu; objavila je dvadeset i pet knjiga za decu i odrasle: „Pesma je moj život“, „Od srca srcu“, „U znaku ljubavi – Surove sudbine“, „Izvor života“, „Kad progovori duša“, „Šapat vetra“, „Dečja zavrzlama“, „Zvrčka“, „Smicalice“ (dvojezična zbirka, srpsko-engleska), „Horizonti ljubavi/ Horizons of love“; zastupljena u mnogobrojnim zbornicima i antologijama; pesme su joj prevođene na bugarski, engleski, arapski, makedonski, italijanski, rumunski i rusinski jezik; nagrađivana u zemlji i inostranstvu; saraduje sa brojnim časopisima; živi u Korbovu.

Tešić Nina (1990, Vlasenica), piše kratke priče.

Tešović Dragan (1962, Bor), piše priče; živi u Boru.

Todor Zoran (1959, Smederevska Palanka), akademski slikar; piše kratke priče; zastupljen u zbornicima; živi u Smederevskoj Palanci.

Tomić Maja (1961, Beograd), grafički dizajner; piše kratke priče; zastupljena u zbornicima kratkih priča; živi u Beogradu.

Ubović Marko (1983, Beograd), master umetnik-fotograf; piše pesme i priče; zastupljen u zbornicima; radi u Novom Sadu.

Urekar Marjan (1975, Novi Sad), doktor tehničkih nauka, piše kratke priče; zastupljen u zbornicima; živi u Novom Sadu.

Vasilevski Rišard (1938), diplomirani pravnik; pesme i aforizmi prevedeni su na srpski, kirgiski, nemački, portugalski i slovački jezik; dobitnik brojnih nagrada; objavio je šesnaest knjiga; živi u Kolumni kod Lođa (Poljska).

Veljić Veronika (1942, Ljubljana), penzioner; piše kratke priče; zastupljena u zbornicima kratkih priča; živi u Smederevskoj Palanci.

САДРЖАЈ

SADRŽAJ

I Приче / Priče	5
II Iz knjiga / Из књига	155
III О књигама прича / О књигама риџа	191
IV О ауторима / О autorima	223

НАЈКРАЋЕ ПРИЧЕ 2023
(Приредио Ђорђе Оташевић)

1. издање

Издавач:

„Алма“, Београд

Корице:

Дејана Јовановић

Штампа:

„Алма“, Београд

Тираж:

200

ISBN:

978-86-6122-180-4

CIP – Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије

821.163.41-36(082.2)

821.163.41.09-36

НАЈКРАЋЕ приче 2023 / (приредио Ђорђе Оташевић). – 1. изд. –
Београд : Алма, 2024 (Београд : Алма). – 243 стр. : илустр. ; 21 см. – (Би-
блиотека Савремена књижевност / [Алма] ; књ. 491)

Текст ћир. и лат. – Тираж 200. – О ауторима: стр. 225–242.

ISBN 978-86-6122-180-4

1. Оташевић, Ђорђе, 1959- [приређивач, сакупљач]

а) Српска књижевност – Приповетке

COBISS.SR-ID 146527497